

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Första kammaren.

Nr 36.

Onsdagen den 15 mars, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet friherre *Beck-Friis* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 88, angående anslag till en Sveriges utsädesförenings filial i mellersta Norrland.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 38, till Konungen, angående ändring i visst, jämlikt kungl. stadgan den 28 maj 1897, föreskrivet villkor för prövning vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning såsom lärare vid småskola och mindre folkskola eller såsom biträdande lärare vid folkskola.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om höjning av tullen å vanligt oglaserat murtegel; och

nr 12, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 12 § 1 mom. tredje stycket i gällande förordning angående bevillning av fast egendom samt av inkomst;

bankoutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande författningar rörande jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av väckt motion om ändring i visst hänseende av gällande grunder för statens egnahemslånerörelse; och

nr 23, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning, huruvida staten bör lösa å sina domäner uppförda, för jordbruket nödvändiga hus;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 7, i anledning av en inom andra kammaren väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för ordnande och framtida förvaring av kommunala arkivalier; samt

Första kammarens protokoll 1916. Nr 36.

nr 8, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet för vissa värnpliktiga att civilklädda utföra arbete för statens räkning; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion angående vissa synpunkters beaktande vid blivande utredning beträffande frågan om malmfynigheters tillgodogörande; och

nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen angående borttagande eller inskränkande av tullbevakning av tullrestitutionsgods.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 11 och 14 innevarande månad bordlagda betänkande nr 10, i anledning av väckta motioner angående brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande ävensom i samband därmed stående frågor.

Till bevillningsutskottets handläggning hade hänvisats följande motioner angående brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande ävensom i samband därmed stående frågor, nämligen:

dels från *första kammaren*:

nr 61, av herr *Ollas A. Ericsson m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.;

nr 62, av herr *Karl Johan Ekman* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.; samt

nr 63, av herr *Kvarnzelius m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.;

dels ock från *andra kammaren*:

nr 164, av herr *Jonsson i Hökhult m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.;

nr 166, av herr *von Hofsten m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker m. m.;

nr 167, av herr *Edén m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.; samt

nr 168, av herr *Källman m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.

Utskottet hade i förevarande betänkande på återopade skäl hemställt,

1) att riksdagen, i anledning av motionerna

I: 61, av herr *Ollas A. Ericsson m. fl.*,

I: 62, av herr *Karl Johan Ekman*,

I: 63, av herr *Kvarnzelius m. fl.*,

II: 164, av herr *Jonsson i Hökhult m. fl.*,

II: 166, av herr *von Hofsten m. fl.*

II: 167, av herr *Edén m. fl.*, samt

II: 168, av herr *Källman m. fl.*,

måtte för sin del antaga vid betänkandet såsom bilagor fogade förslag till

Aug. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.
(Forts.)

a) förordning angående försäljning av rusdrycker;
b) förordning om ändrad lydelse av 1—3, 6, 10, 11, 13 och 14 §§ i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av tillagade alkoholfria drycker samt svagdricka;

c) förordning om ändrad lydelse av 7 § i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet;

d) förordning om ändrad lydelse av 13, 23 och 31 §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker;

e) förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin; samt

f) förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel; samt

2) att riksdagen, under förutsättning att riksdagen antog ovanberörda författningsförslag, måtte,

dels medgiva, att till sådan ägare av gästgiveri, vilken på grund av bestämmelserna i 10 § av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin vid tiden för ikraftträdandet av förordningen angående försäljning av rusdrycker vore berättigad att utskänka brännvin, finge för rättighetens upphörande från och med år 1918 av staten utgivas ersättning med årligt belopp, som av Konungens befallningshavande fastställdes efter de grunder, vilka funnes angivna i kungörelsen den 12 juli 1907 angående ersättning till gästgivare, som avstode från dem jämlikt förstämda lagrum tillkommande rätt till utskänkning, ävensom att änka efter manlig ersättningstagare finge, därest äktenskapet blivit ingånget före den 1 maj 1907, efter mannens fränfalle under sin återstående livstid äga att uppbära den ersättning, vartill mannen, om han levat, varit berättigad,

samt bestämma, att gästgiveriägare, om han ville komma i åtnjutande av ifrågavarande ersättning, skulle därom före den 1 september 1917 till Konungens befallningshavande i det län, varest gästgiveriet vore beläget, ingiva ansökning och därvid styrka, att han i egenskap av gästgivare fortfarande vore till utskänkning berättigad;

dels ock medgiva, att erforderliga medel för gäldande av ersättningsbelopp, som enligt ovan angivna grunder skulle utbetalas, finge utgå ur statsverkets fond av rusdrycksmedel, och att gästgivare beviljad ersättning av Konungens befallningshavande finge utbetalas kvartalsvis vid början av varje kvartal från och med ingången av år 1918.

Reservationer hade avgivits av, utom andra:

1) herrar *Nilsson* i Bonarp och *von Hofsten*, vilka, med instämmande av herrar *Hammarström* och *Forssman*, hemställt om bifall till de uti motion II: 166 av herr von Hofsten m. fl. gjorda yrkanden;

2) herr *Jonsson* i Hökhult, som ansett att utskottet bort till-

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels-
ordnande m. m.
(Forts.)

styrka, att riksdagen måtte för sin del antaga de lagförslag, som innefattades i de av herr K. J. Ekman i första kammaren och herr J. A. Jonsson m. fl. i andra kammaren väckta motionerna jämte de hemställanden i övrigt, som innehöllos i sagda motioner; och

3) herr *Antonsson*, med vilken herr *Lyckholm* och friherre *Fleming* i huvudsak instämt och som inom utskottet yrkat, att de i ämnet väckta motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Dessutom hade reservation anförts av herr *K. G. Karlsson*, vilken ansett, att åtskilliga paragrafer i utskottets författningsförslag bort erhålla viss ändrad avfattning, som i reservationen närmare angivits, och för övrigt uttalat en i vissa hänseenden från utskottets betänkande avvikande mening.

Vid föredragningen av betänkandet begärdes ordet av

Herr *Karlsson*, K. G., som yttrade: Herr talman! Jag skall be att få föredraga följande förslag till föredragningsordningen för detta ärende:

att betänkandet företages till avgörande punktvis, och att vid behandlingen av punkten 1:o först föredrages förslaget till förordning angående försäljning av rusdrycker;

att därvid först upptages till behandling 29 § och att vid överläggningen om denna § diskussionen må röra sig om betänkandet i dess helhet.

att, sedan 29 § behandlats, återstoden av fjärde kapitlet föredrages, där så erfordras paragrafvis;

att efter föredragningen av fjärde kapitlet 1 § företages till avgörande;

att, därest vid avgörandet av 1 § denna avfattats i full eller huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande § i något av de reservationsvis framställda författningsförslagen, detta förslag lägges till grund för den fortsatta föredragningen, som sker paragrafvis, där så erfordras;

att därefter föredrages de författningsförslag, som äro gjorda i anslutning till det förslag till försäljningsförordning, som antagits;

att efter författningsförslagens genomgående föredrages utskottets hemställan i punkten 1:o; samt

att slutligen punkten 2:o i utskottets hemställan behandlas; att förslagets text ej må behöva uppläsas i andra delar än sådana, beträffande vilka uppläsning begäres;

att för den händelse något av författningsförslagen kommer att i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, vilka blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sålunda jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar; och

att i avseende å nummerbeteckningen av paragrafer och moment utskottet må vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandelns
ordnande m. m.

(Forts.)

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten 1.

Utskottets förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker.

IV. kap. (Angående kommunal folkomröstning om förbud mot upplåtande av rättigheter till detaljhandel med rusdrycker.)

29 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Genom kommunal folkomröstning må i enlighet med de i detta kapitel meddelade bestämmelser avgöras, huruvida inom en kommun få meddelas sådana rättigheter till detaljhandel med rusdrycker, som omförmälas i denna förordning.

Bestämmelserna i detta kapitel äga dock icke tillämpning å de i 21 § omförmälda rättigheter till utskänkning å passagerarfartyg och järnvägståg.

Kommunal folkomröstning skall avse alla slags rusdrycker och må icke verkställas oftare än vart tredje år.

Herr Antonsson: Herr talman, mina herrar! Som kamrarnas ledamöter behagade finna har jag vid förevarande utskottsbetänkande avgivit reservation med yrkande, att de i ämnet väckta motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid 1914 års senare riksdag och vid riksdagen 1915, då likartade förslag, som innefattas i nu föreliggande motioner, förelågo till behandling, intog jag samma ståndpunkt. Med allvarligt uppsåt har jag försökt väga skäl för och emot, men har dock slutligen trots alla utredningar och påståenden till förmån för lagstiftningen ifråga omöjligen kunnat bliva övertygad, att man genom en tvångslagstiftning som den ifrågasatta kan uppnå — vad vi alla sträva efter — verklig och bestående folknykterhet. Ifrågavarande lag kan enligt min mening icke, då den står i strid med stora massors av vårt folk åskådning, i längden upprätthållas. Smyghandel och hemtillverkning kommer utan tvivel att i oroväckande grad frodas och utbredas.

Till ytterligare stöd för denna lags olämplighet tillåter jag mig återropa de på sin tid av statsmyndigheterna avgivna yttranden. Av den fullständigt nedgörande kritik, som kom lagförslaget till del, må särskilt erinras om vad som ifråga härom anförts av socialstyrelsen och kontrollstyrelsen, som bestämt avstyrka det omstörtande förslaget. — Detta var kontrollstyrel-

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölkandelns
ordnande m. m.

(Forts.)

sen 1914. — Kammarkollegium, överståthållareämbetet, Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen — med undantag av K. B. i Kopparbergs län, där dock föredragande landssekreteraren avstyrkte förslaget — polismästaren i Stockholm m. fl. — de flesta av dessa myndigheter hava på det kraftigaste avstyrkt förslaget upphöjande till lag. Anmärkningar hava av många rikstats däremot, att lagen i sin helhet vore kränkande för den personliga friheten.

Nästan samtliga myndigheter ha ansett såsom synnerligen olämpligt att lägga jämväl försäljningen av öl och vin under bolagen. Utom stora obehag och besvär för allmänheten skulle genom denna åtgärd från stora grupper av näringsidkare och arbetare ersättningskrav resas till belopp, som vore fullständigt outhärdliga men säkerligen högst betydande, vilka anspråk icke skulle kunna avvisas o. s. v.

Det torde emellertid vara tämligen ändamålslost för mig att med hopp om framgång för mitt avslagsyrkande vidare orda härom, då jag från föregående år har kännedom om kammarens ställning i denna fråga, men jag kan dock icke underlåta att fästa kammarens uppmärksamhet på ett par detaljer, vilka äro lika i alla lagförslagen. I § 31 i v. Hofstens motion föreslås: »Alkoholhaltiga drycker må ej utlämnas vid utminuterung till den, som ej fyllt 21 år». Som bekant får en kvinna enligt den nya äktenskapslagen gifta sig när hon fyllt 18 år, men hämta en flaska öl till sin man får hon icke förrän efter fyllda 21 år. En tjänstflicka befinner sig naturligtvis i samma ställning, hon måste vara myndig innan hon får uträtta detta enkla uppdrag, som ligger i att till sitt hosbondefolk hämta någon alkoholhaltig dryck.

I § 37 i samma motion stadgas, att »utskänkning av spritdrycker får ske tidigast kl. 12 middag». Att nykterhetskommittén kunnat föreslå något dylikt kan man ju förstå, då majoriteten av dess ledamöter äro förbudsmän. Men att i en lagstiftning, som skall gälla för hela vårt vidsträckta land, införa detta klockslag som normerande är orimligt, då den stora massan av folket börjar sin verksamhet tidigt på morgonen och naturligtvis är i behov av verklig måltid och eventuellt en stimulerande dryck före kl. 12 på dagen.

Innan jag slutar vill jag såsom min mening uttala min fullkomliga övertygelse därom, att första kammaren, därest den avslår det föreliggande lagförslaget, härutinnan stödes av en stark folkmening.

På grund av det anförda och vad som innefattas i min reservation tillåter jag mig, herr greve och talman, att yrka avslag på såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Herr Hammarström: Herr talman! Utan att på något sätt underskatta vad den föregående ärade talaren anförde till

stöd för sin ståndpunkt eller de skäl i övrigt, som åtskilliga reservanter inom utskottet förebragt för yrkande om avslag på de föreliggande motionerna, har det dock synts mig, att det icke vore riktigt eller lämpligt att biträda ett sådant yrkande. Lika litet har jag emellertid vid utskottets behandling av frågan kunnat ansluta mig till utskottets majoritet. Det riktiga och enda lämpliga har synts mig vara, att denna kammare fasthåller vid den ståndpunkt, som kammaren intog vid de två senaste riksdagarna. Om, som jag hoppas, kammarens beslut i dag utfaller på detta sätt, så vågar jag hålla före, att kammarens majoritet därmed har ådagalagt både en klar insikt om nykterhetsfrågans stora vikt och betydelse för land och folk och ett redligt uppsåt att i vad på oss ankommer medverka till en lycklig lösning av denna viktiga, men så ytterst invecklade och svårlösta fråga.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m.
(Forts.)

Jag tillåter mig framhålla detta gent emot det åter och åter framförda talet, att första kammarens majoritet motsätter sig en effektiv lösning av nykterhetsfrågan. Jag har svårt att förstå, hur de, som föra det talet till togs, kunna bortse från riktheten av vad statsrådet och chefen för finansdepartementet för en tid sedan under en interpellationsdebatt här i kammaren anförde om det lagstiftningsarbete, som här i landet under de senare åren utförts på det område, varom nu är fråga. Han framhöll att man torde få gå långt tillbaka i tiden för att finna en motsvarighet till de resultat, som detta lagstiftningsarbete haft att uppvisa. Och detta, som mig synes, med fullaste rätt. Exempelvis, för att endast framhålla några av de mera betydande resultaten, borde man väl i detta sammanhang kunna erinra sig det beslut, som för icke länge sedan fattades angående det allmännas — statens och kommunernas — frigörande från beroendet av de s. k. rusdrycksmedlen. Det behöver väl icke närmare betonas, huru utomordentligt viktigt för nykterhetens sak detta beslut var, hurusom det i själva verket var förutsättningen för att mera effektiva, mera genomgripande reformer på detta område sedermera skulle kunna vidtagas. Och hava icke också sådana reformer sedermera kommit till stånd. Låt vara att sådant icke skett i den omfattning, som hade kunnat ske, i händelse kamrarna kunnat enas. Har icke det för nykterheten en utomordentligt stor betydelse vad förra riksdagen beslöt beträffande indelningen i kontrollområden, beträffande den individuella kontrollen och kontrollstyrelsens befogenhet i förhållande till brännvinsbolagen samt i fråga om upphävande av enskilda konsumenters rätt till spritvaruinförsel från utlandet. Jag tror icke, att man med fog kan bestrida, att dessa beslut torde komma att utöva en betydande inverkan på nykterhetstillståndet inom landet. Annu kan ju knappast resultatet vara så märkbart, men jag erinrar om, att i den debatt, jag nyss berörde, herr finansministern omnämnde ett uttalande från sakkunnigt håll, att man såsom en följd av dessa reformer skulle kunna räkna med en nedgång i

Ang. bränn- spritkonsumtionen inom landet, uppgående till icke mindre än
vins samt vin- 20 à 30 %.

och öthandels
ordnande m. m.

(Forts.)

När nu så är förhållandet och när dessa reformer dock icke hava kunnat genomföras utan medverkan från denna kammare och dess majoritet, en medverkan, som ju för övrigt villigt lämnats, då tillåter jag mig hemställa: finnes det verkligen fog för att säga, att majoriteten här i kammaren motsätter sig effektiva nykterhetsreformer? Att meningsskiljaktigheter hittills stått hindrande i vägen för en lösning av nykterhetsfrågan i hela dess vidd, kan icke gärna motivera ett sådant påstående och borde i själva verket icke vara ägnat att väcka förundran, så invecklad som denna fråga är och så stridiga intressen av olika slag som där mötas.

Mycket beror nu emellertid på vad man förstår med nykterhet, vad man sätter som mål för nykterhetssträvandena i allmänhet eller åtminstone för dessa strävanden i den mån, de tagit sig uttryck i den egentliga nykterhetslagstiftningen. Ja, det är uppenbart, att mycket beror härav, ty är man icke ense om målet då kan det naturligtvis möta rätt stora svårigheter att enas om medlen.

Med nykterhet borde väl få förstås icke endast den totala avhållsamheten från allt vad alkoholhaltiga drycker heter, utan även och måhända i främsta rummet måtta, återhållsamhet och självbehärskning vid bruket av dessa drycker. Ja, fråga är väl, om ej rent av en sådan grund för nykterheten dock i längden blir fastare och mera bestående än vilken annan som helst. Men här mötes man av den invändningen, att bruket leder till missbruk, och för att avhjälpa missbruket gives det därför, menar man, ingen annan utväg än att söka förebygga bruket. Här om vore kanske åtskilligt att säga, men jag skall inskränka mig till att framhålla, att jag icke tror mycket vara att erinra mot strävanden i denna riktning så länge man nöjer sig med att därvid söka verka på övertygelsens och upplysningens väg. Det är tvärtom säkerligen ur många synpunkter önskvärt, att alkoholförbrukningen inom ett land så mycket som möjligt nedbringas. Men något annorlunda ställer sig saken när man påkallar lagstiftning, tvångslagstiftning, för att realisera detta önskemål. Man är då inne på ett synnerligen ömtåligt lagstiftningsområde. Det är många saker, som böra utredas, innan man har rätt att lägga lagstiftningen på en sådan grund. Alkohollagstiftningen här i landet har dock hittills varit byggd på den grundsatsen, att det är missbruket, som skall bekämpas, icke bruket som sådant — låt vara, att man icke kunnat undvika att också komma bruket i viss omfattning till livs. Ty svårligen kan man effektivt komma åt missbruket utan att även det mera legitima bruket i någon mån lider inskränkning. Sådant har dock ej direkt åsyftats, utan där det i något fall kunde så synas, beror inskrändandet därpå, att bruket under vissa särskilda omständigheter kan befaras vara särskilt ägnat att framkalla missbruk eller för-

anleda oordningar. Bortser man emellertid från sådana fall, tror jag, att det står fast, att det är allenast missbruket, som hittills åsyftats.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m.

(Forts.)

En så revolutionerande omläggning av denna lagstiftning som det skulle innebära, därest man skulle söka genom densamma mer eller mindre fullständigt avskaffa själva bruket av de alkoholhaltiga dryckerna, den kräver dock, innan den bör komma till stånd, en noggrann utredning. Det måste bland annat utredas, huruvida en sådan lagstiftning är nödvändig, om den är möjlig att genomföra och tillämpa utan alltför stor fara för överträdelser och lagbrott, och slutligen om den även i övriga hänseenden är lämplig. Om jag ej misstager mig, är det en sådan utredning, som är anförtrödd åt nykterhetskommittén, och det synes mig, att innan den föreligger och kunnat granskas, är det för tidigt att lägga om grunden för lagstiftningen på detta område.

Det kan invändas, att det förslag, som här föreligger, förordat av utskottet, det avser ej förbudets direkta genomförande. Det är ju riktigt, att så ej är förhållandet, men man får väl ändå erkänna, att förslaget är så pass förbudsfärgat, att man ej kan misstaga sig om vad som är målet. Jag tror ej heller, att man behöver närmare diskutera den saken, ty både inom och utom riksdagen är det erkänt, att nykterhetskommitténs förslag syftar till en övergång och en ganska snar övergång till förbudet.

Under sådana omständigheter har det synt mig omöjligt att vara med om att förorda detta förslag, ehuru jag mycket väl förstår och erkänner förslagets goda syfte. Det har i stället synt mig nödvändigt att söka ur förslaget bortrensa sådana bestämmelser, som ha en alltför utpräglad förbudskaraktär, om jag får begagna det uttrycket. Jag har funnit ett nöjaktigt sådant försök i det förslag till lagstiftning i ämnet, som reservationsvis förordas av herr Nilsson i Bonarp och herr von Hofsten. Det förslaget innefattas i en motion, väckt i andra kammaren av herr von Hofsten m. fl., och sammanfaller med det, som framlades i kunglig proposition vid 1914 års sommarriksdag. Jag vill ej säga, att det har varit utan all tvekan, som jag biträtt detta förslag, ty jag har funnit, att det i åtskilliga hänseenden kanske går längre än rådligt är. Det tillkom, vågar man väl säga, i rätt stor hast, och det hade nog varit lyckligt, om det hunnit att granskas mera ingående före godkännandet här i kammaren. Emellertid: denna kammare har två gånger antagit det förslaget, och den hand, som två gånger utsträckts, torde nu icke lämpligen böra hållas tillbaka. Lika litet finner jag det lämpligt, att den utsträckta handen nu skulle innehålla mindre än vad den förut bjudit. Det är detta, som väsentligen bestämt mig för att ansluta mig till herrar Nilssons i Bonarp och von Hofstens reservation. Jag har emellertid haft ytterligare ett skäl. Det har synt mig, att man icke borde anse den möjligheten alldeles utesluten att, då frågan nu för tredje gången ligger på kamrarnas bord, ett positivt resultat dock trots allt skulle kunna ernås. Det må

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

så vara, att utsikterna kunna synas små, men jag kan dock icke förstå, hur det skall vara möjligt för dem här i riksdagen, som förfäktat nykterhetens sak, att i längden motsätta sig en lösning, som ligger inom räckhåll, som är den enda för närvarande möjliga, som bjuder på mycket ur nykterhetssynpunkt gott, och som icke, därest den nu genomföres, hindrar dem, som anse därmed vara för litet vunnet, från att, därest erfarenheten bekräftar denna deras uppfattning, verka för längre gående önskningsar. Det föreliggande förslaget, som jag sålunda tror vara värt att icke utan vidare avvisas, innehåller ju dock bland annat bestämmelser om ett, man må väl säga, fullständigt genomförande av det kommunala vetot. Detta har ju länge varit ett önskemål inom nykterhetskretsar men mött motstånd. Nu är det möjligt att genomföra det.

Vidare tillgodoser ju förslaget ett annat av nykterhetsvännernas önskemål, vars realiserande säkerligen måste antagas komma att medföra en mycket stor nykterhetseffekt, nämligen öl- och vinhandelsn läggande under bolag, låt vara att detta skulle ske med en övergångstid, som i många tycke är för lång, men som, då här stora ekonomiska intressen, både kapital och arbete, äro engagerade, har synts nödvändig.

Jag skall ej uppehålla mig vid de många andra och smärre reformer, som detta förslag bjuder på vid sidan av de bägge viktiga, jag nu berört; men säkerligen kan det ej vara tvivel underkastat, att icke förslagets antagande skulle högst väsentligt bidraga till folknykterhetens främjande. Jag tillåter mig då hemställa: är det klokt att avvisa detta förslag därför, att det ej går så långt, som man önskar. Det är dock väl ej, allraminst inom politiken, klokt att tillämpa grundsatsen »allt eller intet». Jag har visserligen hört sägas vid ett föregående tillfälle här i kammaren, att man räknar med att här snart ha en mera medgörlig majoritet; men är det dock icke att draga för stora växlar på framtiden att så resonera? Jag hemställer vidare till dem, som icke vilja åtnöjas med vad som nu är möjligt att ernå: Är det verkligen barmhärtigt mot de svaga karaktärer, som anses behöva ytterligare stöd i lagstiftningen, att ställa sig på intransigensens ståndpunkt? Vore det ej slutligen både för land och folk önskvärt, att denna fråga kunde avföras från de politiska parti-programmen, där den sannerligen ej hör hemma, ty knappast någon fråga kan väl mindre än denna lämpa sig som partiskiljande.

Det är på dessa grunder som jag, herr talman, har omfattat den reservation, som jag nu har förordat, och som jag hoppas skall vinna denna kammars anslutning och möjligen nu leda till ett riksdagens positiva beslut. I anslutning till denna uppfattning och med hänvisning till vad som föregående år bestämt kammarens beslut i denna fråga, tillåter jag mig yrka avslag på den nu föredragna paragrafen.

Herr Eklund, Oscar: Herr talman, mina herrar! Det är

— jag förstår det alltför väl — för mig en mycket vansklighet uppgift att i denna kammare tala för bevillningsutskottets förslag. Men jag anser det lika fullt vara min plikt att yttra några ord till försvar för den lagstiftningsåtgärd, som förefinnes i den nu föredragna paragrafen, mot vilken de båda föregående ärade talarna ställt sig avvisande. Den senare talaren, herr Hammarström, har, jag erkänner det med nöje, på ett synnerligen sympatiskt sätt uppmanat dem, som äro anhängare av det lokala vetot och över huvud taget av en längre gående lagstiftning än den han kan förordade, att nu giva efter och nöja sig med det förslag, som denna kammars majoritetsparti vill vara med om. Han har därvid upprepat de ofta förut hörda skälen mot den lagstiftning utskottet förordade och som nykterhetsfolket över hela landet åstadundar, nämligen det lokala vetot. Han har inrangerat detta, om jag fattat honom rätt, under benämningen tvångslag och såsom likställt med en omedelbart verkande förbudslag. Men så är det icke. Här är ju blott fråga om sättet för fattande av beslut, beträffande ifrågasatt försäljningsförbud inom en kommun, sålunda: om avgörandet skall ske uteslutande enligt den nu gällande kommunala rösträttsgrunden eller om möjlighet skall beredas kommunens medlemmar att avgöra frågan enligt personlighetsprincipen. Rätten att besluta försäljningsförbud förefinnes icke endast i det förslag till försäljningslag, som utskottet föreslår, utan även i det, som herr Hammarström nyss förordade. Nu kan man visserligen resonera så — och att häri ligger en riktig tanke medger jag, ty det är även min uppfattning — att det är lättare att åstadkomma ett förbudsbeslut inom en kommun, ifall beslutanderätten kan få utövas av kommunens medlemmar enligt personlighetsprincipen, än om beslutanderätten uteslutande utövas av kommunmedlemmarna omedelbart eller medelbart genom fullmäktige enligt den graderade röstskalan. Jag skall sedermera belysa denna sidan av frågan.

Herr Hammarström framhöll såsom önskvärt, att nykterhetsarbetet framför allt bör grunda sig på upplysning och fostran till självbehärskning. Ja, naturligtvis. Det äro vi å vår sida fullt på det klara med, att upplysningen och fostran är grunden för allt nykterhetsarbete, men det får icke stanna därvid, utan lagstiftningen måste även komma till hjälp, en uppfattning som torde delas av alla. Konungen underströk det riktiga häri i sitt svar till den nykterhetsdeputation, som i måndags uppvaktade honom. Frågan är blott den: Hur långt skall lagstiftningen gå? Mig förefaller, att man med stöd av den mångåriga nykterhetsrörelse, som förefinnes inom landet, och den starka folkmening, som vid många tillfällen gjort sig gällande, kan ha rätt att hoppas, att, när statsmakterna nu skola gå att åstadkomma en lösning av nykterhetsfrågan, denna lösning skall bli något så när genomgripande, så att man icke stannar vid en halvmesyr. Nu har herr Hammarström sagt, och det har också tidigare sagts av herr finansministern och andra, att riksdagen har under de senare åren varit med om ganska viktiga åtgärder i fråga om nykterhetslagstiftningen, åtgärder, som betytt rätt mycket för det allmänna nykterhetstillståndet i landet. Ja, det erkänner jag också, att riks-

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande m.m.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

dagen har gjort, och givetvis äro vi tacksamma härför. Men dessa småreformer äro icke någon lösning utan blott lappar på det gamla klädet, som icke kunna göra kravet på en genomgripande, för någon tid framåt bestående reform obehöfvig. Snarare visa de nödvändigheten av en sådan. Man kan med fog säga, att rusdryckslagstiftningen i stort sett stått stilla i åtskilliga decennier, ty 1905 års lagstiftning innebar icke så synnerligen stora förändringar i förut gällande förordningar. Nu kräves en verkligt djupgående reform, en effektivt verkande restriktiv lagstiftning. Herr Hammarström menar, att det förslag, som denna kammare vill vara med om, nämligen den von Hofstenska linjen, som ursprungligen är Kungl. Maj:ts förslag av år 1914, innebär en effektiv lösning av föreliggande spörsmål. Här är man inne på ett område, där man dömer efter subjektiv uppfattning. Vad herr Hammarström anser vara en effektiv lösning, det anser icke jag och många med mig. Det finns åtskilligt i det av honom förordade förslaget, som enligt min uppfattning går i felaktig riktning. Jag skall om en stund påvisa något därav. Att antaga en otillfredsställande reform vore att gå med på att för rätt många år framåt likafullt ha frågan olöst, och därjämte ge motståndarne ett nytt argument mot anspråken på en effektiv lagstiftning, nämligen hänvisning till den nyligen vidtagna reformen. Bättre då att vänta några år. Det kan väl ändå icke vara möjligt, att första kammaren skall allttjämt stå fast vid sin nuvarande uppfattning. Den måste väl till sist giva efter för opinionens tryck. Den har fått giva så förr, och varför skulle förhållandena utveckla sig annorlunda beträffande nykterhetsfrågan?

Ifall frågan om lokalt veto kunde grundlagsenligt avgöras genom gemensam votering, så skulle detta lagstiftningskrav i riksdagen genomföras med stor majoritet. Jag kan omöjligen frigöra mig från den förhoppningen, att första kammarens motstånd i lokalvetofrågan omsider skall uppgivas och invändningarna mot reformkravet i fråga icke tillmätas det värde, som de nu givas. Och vilka äro dessa invändningar? En invändning, som man ofta hör och som torde vara den, som slår mest an på folk, åtminstone på dem, som icke äro närmare insatta i frågan, är den, att lokala vetot skulle vara en partisak och icke en nykterhetsfråga. Man varierar den saken på olika sätt. Här om dagen hörde jag av en ledamot i denna kammare framställas det påståendet, att det lokala vetot skulle vara ett medel att på en omväg bryta sönder den nu gällande kommunala röstskalan. Jag kan icke förstå, huru ett sådant påstående kan motiveras. Mig förefaller det, som om med långt större fog skulle kunna sägas, att det lokala vetots erkännande i lag skulle vara ett stöd för bibehållandet av den graderade kommunala röstskalan. Ty genom att giva nykterhetsfrågan i denna del en särställning och överlämna avgörandet, när så påfordrades, åt kommunmedlemmarna med rösträtt enligt personlighetsprincipen, skulle väl en av de allra betydelsefullaste utgångspunkterna för kravet på rubbning av den graderade kommunala röstskalan undanskaffas. Så måste också de många högersinna-

de, som omfatta lokalvetoidén, se saken. Nog förefaller det mig, som om detta skulle vara en både riktigare och klokare syn på saken.

Man säger också, att lokala vetot utnyttjas i partisyfte. Skall det ligga någon mening i detta tal, så måste det vara den, att ett parti genom att göra sig till talesman för saken skulle vinna vissa fördelar. Här kan väl ingen annan fördel tänkas än den, att ett parti, som förfäktar det lokala vetot, därigenom skulle vinna stöd i den allmänna opinionen. Jag förstår ej vad annars skulle kunna åsyftas. Men avse motståndarne detta, så erkänna de ju också, vad de annars söka bestrida, nämligen att det lokala vetot har en djupgående resonans ute hos folket. Detta tal om partisyfte innebär således i själva verket ett klart erkännande, att det finns i denna fråga ett verkligt folkkrav. Men detta åter borde giva dem det vederbör en tydlig fingervisning om, att det i längden icke går för sig att visa sig alldeles oförstående beträffande detta folkkrav.

Ja, mina herrar, här föreligger icke vad våra motståndare söka göra troligt en partipolitisk fråga utan ett rent och klart nykterhetskrav. Jag vill erinra om, att i vårt land framfördes tanken på lokalt veto av den konservative riksdagsmannen J. Andersson i Tenhult. Icke kan väl denne gärna misstänkas för att ha velat föra partipolitik in i nykterhetsrörelsen! Borde icke det faktum, att lokalvetokravet har anhängare inom alla politiska partier, även högern, jämväl av riksdagsmän inom detta — särskilt inom andra kammaren, men även i den första — snarare visa, att frågan icke är en partifråga? I Jönköpings län, där som bekant nykterhetsvännerna till övervägande del tillhöra högergrupperingar, har nykterhetsfolket i dessa dagar med stor enhällighet anslutit sig till kravet på lokalt veto, varom en skrivelse till bevillningsutskottet bär vittne.

Alla, som tro på det lokala vetot, gå ut ifrån, att detsamma innebär ett rättfärdigt sätt att inom kommunerna ordna den svårösta rusdrycksförsäljningsfrågan, därför att det bereder möjlighet för den verkliga folkopinionen — vare sig åt det ena eller andra hållet — att direkt göra sig gällande och därför att det lyfter nykterhetsfrågan upp på ett självständigt plan och framför den till avgörande, fullt oberoende av politiska partiband, så att den linje, som skiljer ja- och nejöstande åt, uteslutande betingas av deras nykterhetsintresse. Från min synpunkt ter sig talet om partipolitik i samband med denna fråga snarare så, att det är partipolitik att motsätta sig lokalt veto och därmed söka klavbinda nykterhetsfrågan vid de allmänpolitiska partiband.

Skall man evillkorligen spåra partiintresse i någon ståndpunkt, så synes mig detta ohöjtt finnas i den ståndpunkt, som icke ens i frågan om rusdrycksförsäljningen — en sak som numera icke är av kommunal-ekonomisk natur, utan nästan uteslutande angår kommunmedlemmarna såsom fäder, mödrar och familjemedlemmar — vill ge efter det bittersta i syfte att låta den verkliga folkmeningen framträda. En sådan ståndpunkt hävdar därjämte, gent emot flertalet i en folkmoralisk fråga, rena, klara klassynpunkter. Den vill förbehålla åt de välplacerade klasserna rätten att ensamt eller åtminstone hu-

Ang. brännvins- samt vins- och ölhandelsordnande m. m.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

vudsakligen bestämma i en fråga, som angår dem såsom klass relativt litet, men för det stora flertalet betyder så avsevärt mycket. En sådan ståndpunkt går ut ifrån, vad även i denna kammare uttalats, att de ekonomiskt lyckligare ställda i samhället äro de verkligt omdömesgilla och att de bättre än de sämre ställda förstå att bedöma saken.

Inför det faktiska förhållandet, att lokalt veto är infört i andra länder, innebär en sådan ståndpunkt ett stort misstroende mot det svenska folkets breda lager, ty däri ligger ju den tanken, att dessa folklager i vårt land skulle vara sämre skickade än andra folks breda lager att bedöma den fråga, som här avses.

Vad är det då som skall bedömas? Det är den enkla frågan: är rusdrycksförsäljning till skada för den enskilde och samhället?

Kan det verkligen ligga rättvisa uti, att omdömesgillheten beträffande denna fråga skall anses förefinnas i förhållande till betalt skattebelopp? Är den nuvarande ordningen rättfärdig, att det i regel endast är männen och av kvinnor blott de få, som ha egna debetsedlar, vilka få bedöma frågan, samt att de flesta kvinnor beträffande denna för hemmen och barnens fostran så viktiga angelägenhet fränkännas all omdömesgillhet, under det att t. ex. brännvins-, hotell- och bryggeribolag anses omdömesgilla ända upp i fyrtionde potensen. Nog förefaller det mig och säkert en var, som har känsla i hjärtat för folkets lidande av rusdryckernas förödande verkningar, att en arbetarhustru är mera omdömesgill i dessa frågor än ett bolag, och fullt så omdömesgill som vilken röstberättigad person som helst ur högern.

Det ligger — jag kan ej undertrycka att uttala det — något rent av upprörande krasst i den klassomsorg, kring vilken kammarmajoriteten i denna fråga slutit upp.

Det hjärtlösa i denna ståndpunkt framträder så mycket bjärtare inför det väl kända förhållandet, att de välsituerade klasserna drabbas mindre hårt av alkoholens skador. Att under sådana förhållanden reglera rusdryckshanteringen på den 40-gradiga skalans grund betyder, att de, som äro bäst skyddade mot alkoholens skadegörelse, i kraft av maktens rätt förbehålla sig att bestämma utan hänsyn till deras uppfattning, som lida mest. I denna de välsituerade folkklassernas även i detta avseende gynnade ställning ligger väl ock förklaringsgrunden till den oförståelse för nykterhetsarbetet, dess medel och mål, som de så ofta, för att ej säga alltid, lägga i dagen en oförståelse, som ärkebiskopen i sin predikan i Slottskyrkan sistlidne söndag med skärpa framhöll såsom särskilt i ögonen fallande.

Det lokala vetot skulle ej ha någon nykterhetseffekt, säges det också. Alltså menar man, att röstägande enligt den graderade skalan, inklusive bolag, till och med brännvins- och bryggeribolag, skulle bättre än menige man sörja för nykterheten inom landets kommuner. All erfarenhet, liksom sunda förnuftet, talar häremot. Första kammaren, som är ett utslag av den 40-gradiga röstskalan med rösträtt även för bolag och andra ekonomiska sammanslutnin-

gar, utgör det mest slående bevis på, hur ringa nykterhetsintresse, som i själva verket finns hos dem, vilka för närvarande i regel äro de bestämmande inom kommunerna. Lokalt veto i större eller mindre utsträckning är infört i åtskilliga länder såsom Norge, Skottland, många stater i Nordamerika m. fl. Likartad nykterhetslagstiftning önskas av nykterhetsvännerna i Danmark och Tyskland. Vågar man verkligen ifrågasätta att lagstiftare och nykterhetsintresserade inom nämnda länder skulle vara så förblindade, att de gingo med på eller önskade lagstiftning i nykterhetsfrågan utan nykterhets-effekt?

*Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.
(Forts.)*

Den föregående talaren uttalade den önskan, att nykterhetsfrågan skulle kunna avföras från de olika partiernas program. Ja, ingen skulle hellre än jag önska om så kunde bliva förhållandet. Det förefaller mig då att den riktiga vägen härvidlag är den, att första kammarens majoritetsparti ville allvarligen bjuda till att se nykterhetsfrågan med förståelsens ögon. Hittills har verkligen enligt min mening så icke skett. Hur kan man eljest förklara, att särskilt inom utskottet från högermajoritetens representanters sida, så vitt jag förstått att bedöma saken, märkes en verklig obenägenhet för att ingå på någon som helst prövning av de förslag, som från nykterhetsvännerna framföras såsom de mest eftersträfvansvärda. Man skulle väl eljest med hänsyn till den starka folkmening, som står bakom förslaget och den stora anslutningen till densamma inom riksdagen ha det anspråket att även från nämnda partis sida ägnades större uppmärksamhet åt ärendet under den förberedande behandlingen. Herr Thyren försökte år 1914 att ge uppslag till en sammanjämningslinje i frågan, men hans motion behandlades från högerhåll med samma kalla överlägsenhet som bestods övriga motioner.

Förslagets anhängare ha icke visat sig oemottagliga för modifikationer och garantier i syfte att kunna mildra förstakammarmajoritetens motstånd. Jag hänvisar till den i 1914 års utskottsförslag intagna bestämmelsen om att för beslutets fattande skulle erfordras instämmande av minst hälften av alla röstberättigade, samma ståndpunkt som nu framföres av utskottets ärade ordförande i hans reservation.

Från vår sida skulle eventuella förslag om modifikationer eller garantier ha med glädje upptagits till prövning, därest de varit aldrig så svaga broar över det djupa svalg som synes vara befästade mellan de båda uppfattningarna. Herrar K. J. Ekman och Jonsson i Hökhult ha föreslagit en utväg, som t. o. m. på 1870-talet vann första kammarens bifall, nämligen den att kvalificerad majoritet inom kommunalfullmäktige eller stämma skulle fordras för beviljande av försäljningsrättigheter. Om motionärerna trott, att detta förslag skulle bland deras partivänner inom utskottet vinna något gehör, så ha de storligen misstagit sig. Trots upprepade begäran att få en överläggning till stånd inom utskottet om denna linje, kunde ej ett enda ord avpressas motsidan. För min del beklagar jag, att herr Ekmans förslag rönt detta öde.

Jag vill även begagna tillfället att yttra några ord om det för-

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

fattningsförslag som herr Hammarström yrkade bifall till, den von Hofstenska reservationen. Gärna erkänner jag att mångt och mycket i detta förslag är värt erkännande. Men det finnes däri ock stadganden som från nykterhetsvännernas sida måste mötas med misstro och som de icke kunna acceptera. Som jag redan rätt länge upptagit kammarens tid skall jag blott tala om ett enda av de stadganden, som jag icke anser vara ur nykterhetssynpunkt välbetänkta. Jag syftar på medgivandet, att försäljning av vissa maltdrycker, som nu äro beroende av erhållet tillstånd, skulle helt och hållet frigivas. Ett sådant frigivande är enligt min syn på saken att lagstifta baklänges, och detta, enbart detta, omöjliggör för mig att kunna gilla lagförslaget även om det i övrigt har vissa förtjänster, som jag nyss erkände. Låt vara att den fria försäljningen skulle avse endast maltdrycker med blott intill 3,6 volymprocent alkoholhalt. Att sådana drycker måttligt begagnade vid måltid äro ofarliga tror även jag, men däremot är jag viss om att de icke äro ofarliga, i fall de njutas i stora mängder såsom läskedrycker, en uppfattning, som för övrigt uttalades av den medicinskt sakkunnige som på departementschefens begäran 1914 yttrade sig i frågan. Men oavsett den sakkunniges ståndpunkt, är det klart, att en fri försäljning av dessa alkoholsvaga drycker skulle medföra, att landet översvämmades av dem. Bygder, som nu kunna reda sig alldeles utan dem, skulle mot sin vilja kanske påtvingas dem. En otalig mängd försäljningsställen skulle uppstå för tillhandahållande av dessa drycker, vilka på sätt och vis därför att de fingo fritt försäljning skulle betraktas såsom av staten garanterade oskadliga huru de än användas. Oavsett emellertid, om de ifrågavarande dryckerna äro skadliga eller icke skadliga, skulle deras fria försäljning, därest de komme till allmänna användning än vad nu är förhållandet, innebära ett försvårande av de bredare folklagrens redan hårda ekonomiska ställning. Och att meningen är att i avsevärd grad bereda möjlighet till ökad konsumtion av dem framgår av det faktum, att vederbörande tänkt sig ersättningsfrågan löst genom frigivandet i fråga. För min del säger jag: Hellre direkt ersättning än ett baksteg, vars betydelse och räckvidd omöjligen kan på förhand bedömas.

Vid en tidigare behandling av nykterhetsfrågan år 1910 yttrade herr Trygger bl. a. följande ord: »Sverige går en stor och ljus framtid till mötes, i fall nykterhetsfrågan löses på ett fullt tillfredsställande sätt». Med nöje instämmer jag med honom, men jag beklagar, att han och hans parti hittills gjort så ringa för att i handling omsätta de vackra orden. Fullt tillfredsställande kan väl aldrig den lösning vara, som tillfredsställer blott herr Trygger och hans meningsfränder. Tillfredsställande — jag vågar icke säga *fullt* tillfredsställande — blir väl lösningen först, när den sker med hänsyn tagen till vad andra stora riksdagspartier önska, till andra kammarens ståndpunkt i frågan och till den starka folkmeningens krav.

Jag tillåter mig, herr talman, yrka bifall till den föredragna paragrafen.

Herr Dalberg: Herr greve och talman, mina herrar! Då

jag vet, att Dalarnas befolkning nu med intresse avvaktar riksdagens beslut i denna fråga, kan jag såsom en av dess representeranter icke underlåta att säga några ord.

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

Man hör ofta det påståendet, att landsbygden har ju genomfört lokalt veto, enär det ej finns någon försäljning kvar i de flesta socknarna. Men såsom försäljningen nu är ordnad ifrån städer och bryggerier måste folket ute i landsbygden, som vill leva nyktert och ordentligt, allt annat än känna sig tillfreds.

Man talar om att det har genomförts kontrollområden och restriktioner och att man skall låta detta verka. Men man behöver ej se mera än på superiet under de månader som gått, sedan dessa åtgärder genomfördes, för att finna att lantbefolkningen ej kan vara tillfreds.

Jag vill dock denna gång fästa uppmärksamheten vid en annan sida av saken, som ej utan våda kan tåla uppskov. Det är öltrafiken på landsbygden. Den är långt hänsynslösare än i städerna. I den mån som nykterhetssaken gått framåt, har det blivit svårt för alla dessa bryggerier att kunna få avsättning. Följden härav har blivit, att bryggerierna engagerat de mest energiska och hänsynslösa personer som s. k. utkörare. Dessa hava en förteckning på dem, som bruka begagna rusdrycker. Så ha de bryggeriet att underskriva denna förteckning och ifylla 20, 30, 50 och 70 halvor öl till varje person. Sedan truga de dessa personer nästan dagligen att köpa alla dessa partier i sådan myckenhet, att barnen och hustrun få svälta.

Jag skall anföra ett exempel. I somras var jag i en idyllisk och vacker landsförsamling med en idog lantbefolkning. Allt andades harmoni och trevnad. Men så kommo två öltkörare med sina ölvagnar från Falun. Folk av både höger- och vänsterfärg kommo till mig och frågade, hur lagstiftarna kunde tillåta en sådan trafik. Jag måste säga som sanningen var, att högern ej ville vara med på lokalt veto, d. v. s. att folket skulle få bestämmanderätt. Herr Trygger sade ju vid sista riksdagen, att det skulle vara erfarna män, som beslutade. Då skulle herr Trygger och hans meningsfränder varit med och hört. Man kunde ej förstå, att kloka män kunde sätta i fråga, att lantbefolkningen icke skulle begripa och vara erfaren i det som rörde nykterhetsfrågan.

Emellertid, jag går tillbaka till öltkörarna. På uppmaning följde jag med fjärdingsmannen till utkörarna för att se på deras förteckningar. Däri voro uppförda: en hantverkare, en arbetare, en stenhuggare, en hemmansägare med mellan 20 och 70 halvor öl vardera. Det frågades när detta var rekviderat. Utkörarna svarade blott, att dessa personer brukade köpa, och därför voro de uppförda. Detta är väl ej lagens mening, men lagen är så tänjbar som den nu är, att det torde vara svårt för polismyndigheten att nu göra någonting. I alla fall är det väl ej för mycket att påstå, att dessa bryggerier dagligen överträda lagens mening och borde ej förtjäna annat än straff. Den hem-

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

mansägare jag nämnde köpte öl för alla pengar och grannarna fingo hjälpa honom. Dagen förut hade länsmannen hållit exekutiv auktion å hans enda häst. De övriga familjer fingo alltid till följd av ölet gå vid nödens brant och erhålla hjälp av grannar. Nästan överallt i landskommunerna är det lika. Även i arbetarebostäderna vid bruk går det till på samma sätt. Då en arbetare skall sova mellan arbetsskiften, kommer en ölutkörare och förleder honom att köpa och dricka stora mängder, varav slarv i arbetet uppstått. En del större arbetsgivare ha försökt att stävja ölutkörarnas framfart men omöjligt.

Så har man på landsbygden dessa ölbryggerier som utan någon kontroll sälja till kreti och pleti. Man säger att dessa bryggerier höra till industrien. Men hur skall man kunna kalla detta industri? Dessa bruka ha en arbetsstyrka på 7 å 8 man, men de göra minst 70 å 80 man ständigt arbetsodugliga. Denna stora massa människor, som ej göra någonting annat än dricka den smörja bryggerierna producera, äro i de flesta fall familjefäder. Jag och några till skulle försöka att få en arbetare, som hade 14 barn, nykter. Han lovade och ville uppriktigt bli bättre, men bryggeriet förledde honom. Sådana exempel finnas i massa.

Då dalabefolkningen i allmänhet vaknat upp och ser det dåliga i rusdryckshanteringen, är det klart att den fordrar en bättre lagstiftning. Då högern ej har velat lämna folket bestämmanderätt, är det klart att högern ej har någon förståelse där. Nu säger någon, att folket är uppagiterat och att nykterhetsfrågan gjorts till en politisk fråga. Nej, folket vill gå längre och t. o. m. vill ha förbud. Och då högern av egoistiska intressen säger nej till deras krav, måste anfallet riktas mot högern. Man behöver blott se på de allmänna valen däruppe flera perioder för att finna att så är fallet. Ser icke högern tidens tecken, då vill den icke se. Men då kan det hända, att högern blir tvungen att se. Dalafolket har förut gått och visat vägen och det övriga Sverige omsider följt med. Så kan det bli nu också. Men då bli nog villkoren hårdare.

Vi behöva därför ej frukta för högern och dess ledares överord. Motståndet emot lokalt veto beror på misstroende mot folket. Men sår högern årligen ut misstroende mot folket, så blir detta en skörd, som blir bittrare än högern anar. Att säga för folket, att vi ej gå med därför att det ändrar kommunala rösträttsskalan, är en bluff, därför att denna skala gör undantag i flera fall, såsom nämndemannaval, val av pensionsnämnd, utan att det inverkar på den 40-gradiga. Nu säger högern: vi äro ej omöjliga, utan vi bjuda ett förslag. Men utom det att den bjuder på den 40-gradiga, som i detta fall allra minst borde användas, och en hel massa kryphål för rusdrycksintressenterna, så har den en punkt, som för nykterhetssaken 30 år tillbaka i tiden. Jag mins när iskallardricka var fritt i handeln på landet. Detta innehöll cirka 4 % alkohol. Men detta syntes vara nog

för att folket kunde berusa sig och detta i stor omfattning. Nu vill högern att ett sådant billigare öl skall få försälas i varje handelsbod på landet, genom det att högern vill att det skall vara fri försäljning av öl intill 3,6 %.

Då jag talat om detta för folket på landet, har man tyckt oförskämheten gått över alla gränser.

Det har visat sig med en alkoholgräns av 2¼ % att den utan fara ej kan höjas. Om svagdricka tillredes nära gränsen 2¼ % och det blir efterjäsning, har ett sådant dricka kunnat användas såsom rusmedel, dock i obetydlig mån, men finge den tillredas intill 3,6 % och det bleve litet efterjäsning, kunde den användas som rusmedel. Hur skulle man då kunna resa hem och säga, att vi löst nykterhetsfrågan?

Då en del reservanter ej kan gå med på förslaget, därför att det strider emot friheten, kan man ej annat än protestera mot ett sådant påstående. Vi nykterhetsvänner anse, att den som kan låta bli att supa är fri, men den som ej kan säga nej vid begagnandet av rusedrycker, han är ej fri. Ofta, ofta ha ganska högt stående personer beklagat sig att de ej kunnat säga nej till kamraters lockelser att dricka, och därför ha de känt sig olyckliga och lyckönskat mig som kan låta bli helt och hållet. Jag har ej hört många, som lovprisat supseden, men många, många som sagt: ja, det är nog bäst att låta bli helt och hållet, men man skall väl vara fri. Ja, så länge det slagordet duger, kunna rusedrycksvännerna reda sig, men snart genomskådas nog bluffen.

För två år sedan reste jag genom Härjedalen. Jag besökte Flodakolonien. Dit hade fyrtio kraftiga män flytt från Stockholm och frivilligt rest till Flodakolonien för att komma undan supsedens tyranni. Det var kraftiga hurtiga män alla och en del hade måst resa dit för andra gången. Där ha vi fyrtio vittnen, och de sade att det fanns tusentals bland deras kamrater, som suckade under alkoholens slaveri. Hur kan man då komma och säga, att nykterhetsfolket vill slaveri.

Om det, då ingenting annat hjälper, stiftas en lag som påbjuder att alla skola leva nyktert och ordentligt och ej få förläda varandra att söla bort arbetsdagen i rus, kan detta visst icke kallas slaveri.

Jag kan till slut ej annat än återropa vad Amerikas nu levande störste författare säger: »Lik en överlevande från det gamla röda kriget som ropade: 'Låt det inte bli flera sådana krig!', så ropar jag nu: 'Låt icke vår ungdom få flera strider mot gifftet!」 Enda sättet att få dryckenskapen att upphöra är att stoppa alkoholtrafiken. Kina gjorde ett slut på opiummissbruket genom att göra ett slut på odlandet och införseln av opium. Alla filosofer, präster och doktorer i Kina skulle kunnat predika sig hesa mot opium i tusen år och så länge tillgången på opium alltjämt varit obehindrad, skulle opiummissbruket ändå ha fortgått oförminskat. Vi äro så skapade, det är hela saken.

Vi praktisera ju, och det med stor framgång, att inte lämna ar-

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

senik och stryknin, tyfus- och lungsotsbaciller liggande framme för våra barn att bli förstörda av. Behandla alkoholen på samma sätt. Hindra honom. Låt honom icke finnas överallt, laglig och privilegierad, för att slå ned vår ungdom. Jag talar icke om alkoholister och icke heller för alkoholister utan för vår ungdom, för dessa som så lätt kunna vridas på sned av vår barbariska civilisation, vilken bjuder dem gift i alla hörn. Det är de friska, normala pojarna jag talar för.

Detta var mer än något annat orsaken till, att jag, mer ivrigt än annars skulle ha gjort, gick glad till humöret och röstade för samma rösträtt åt kvinnor och åt män. Jag gjorde det därför, att de, släktets hustrur och mödrar, skulle votera alkoholen bort ur tillvaron och tillbaka till det historiens förvaringsrum, där vi deponera våra försvunna vilda vanor. Om författaren ropar högt, så kom ihåg att han är en som blivit illa skamfilad och att han avskyr tanken på att någon av hans eller edra söner och döttrar skulle bli lika skamfilade. Kvinnorna äro släktets verkliga bevarare. Männen äro utsvävande, äventyrsälskande spelare med livet som insats och till sist är det genom sina kvinnor de räddas. Mannens så gott som första experiment i kemi var att göra alkohol, och generation efter generation ha vi fortsatt att tillverka och dricka den. Och det har aldrig funnits någon tid, då icke kvinnorna ha känt förtrytelse över männens bruk av alkohol, ehuru de aldrig haft makt att ge vikt åt sin förtrytelse. I samma ögonblick kvinnorna få rösträtt i denna sak, blir det första de göra eller försöka göra att stänga krogarna.

Icke under tusen kommande generationer skulle männen av sig själva göra sammaledes. Då kunde man lika gärna vänta att morfinisterna skulle väcka förslag om morfinets fullständiga avskaffande. Kvinnorna de veta. De ha betalt ett oberäkneligt pris av svett och tårar för mannens alkoholbruk. Alltid måna om släktet, skola de rösta för de gossebarn, som ej blivit födda och för flickebarn desslikes, ty de äro ju bestämda att bli mödrar, hustrur och systrar till dessa gossar.

Och det kommer att bli lätt. De enda som komma att lida något men äro fyllbultarna och vanedrinkarna av en enda generation. Författaren är en av dessa och han försäkrar högtidligen med den erfarenhet ett långt umgänge alkoholen givit honom, att han skall taga lätt att sluta dricka, när ingen annan gör det och alkohol inte kan fås. A andra sidan är det övervägande flertalet av unga män så normalt icke alkoholbegärliga, att då de aldrig haft tillgång till alkohol, komma de heller aldrig att sakna den. De komma att känna till krogarna endast från historiens blad, och de komma att tänka på dem som en besynnerlig gammal sedvänja, alldeles som tjurfäktningar och häxbränningar.

Med dessa ord, herr greve och talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr greve och talman! Det erkännes från alla håll, att nykterhetsfrågan är en stor och viktig fosterländsk fråga och att det skulle vara till stort gagn, i fall den kunde tillfredsställande lösas, och jag tror ock, att den tanken börjar mer och mer tränga igenom, att det går icke an längre att förhåla frågan, utan den måste finna en lösning. Emellertid dela sig meningarna i fråga om vad som är det viktigaste och väsentligaste i den blivande reformen. Från visst håll har starkt framhållits, att det lokala vetot är det egentligen viktiga, det väsentliga i denna reform. Jag vågar emellertid hålla före, att det väsentligaste här är att få till stånd en ny försäljningsförordning, enligt vilken hela detta område kunde ordnas på ett mera rationellt sätt än hittills. De försäljningsförordningar, som nu från ömse håll föreslagits, erbjuda viktiga fördelar. Nykterhetsvännerna hava i årtionden kämpat för ölets och vinets skiljande från annan handel och detta gamla önskemål vinnes till fullo i fall en ny försäljningsförordning antages, enligt vilken öl och vin liksom brännvin lägges under bolag. Vidare hava nykterhetsvännerna i årtionden kämpat för att kommunerna skulle få en utsträckt rätt i fråga om bestämmandet över hithörande frågor. Även detta önskemål vinnes genom de försäljningsförordningar, som nu äro föreslagna. Kommunens rätt att avgöra huruvida försäljning skall äga rum eller icke är väsentligt utsträckt, så att det icke längre blir möjligt för Kungl. befallningshavande att bevilja rättighet emot kommunalstämmas vilja eller för vederbörande myndigheter att bestämma om utminuteri av öl eller vin i städerna. Vidare innehålla dessa nya försäljningsförordningar starka restriktioner i fråga om rätten att inköpa rusdrycker.

Men jag tror, att allmänheten har en ganska ringa föreställning om innehållet i dessa olika förslag, och det är klart att en sådan bristande kunskap är ägnad att försvåra lösningen av frågan, emedan man då ser ensidigt på vissa saker. Jag ber i det hänseendet att få hänvisa till en liten broschyr av pastor Samuel Thysell, vilken vi fått på våra pulpeter i dag. Den handlar om rusdryckslagstiftningen och alkoholistvården. I denna lilla utmärkt väl skrivna broschyr klargöres på ett mycket lättfattligt och fullständigt sätt innebörden av så väl hittills gällande lagstiftning som den, vilken nu föreslås. Den är synnerligen läsvärd. Emellertid framhåller även pastor Thysell — och jag ber att få återropa hans auktoritet, ty han har i många år stått i spetsen för stadsmissionen i Stockholm och således speciellt sysslat med denna fråga — nödvändigheten av en lösning av frågan. Han är en anhängare av det lokala vetot, men han säger likväl på sid. 24 i sin broschyr på följande sätt: »I och för sig är det ju en riktig och tilltalande tanke, att de, som lida mest av rusdryckerna, också skola ha rätt att säga det avgörande ordet. Men då nu så illa är, att detta krav — med rätt eller orätt — fått en vänsterpolitisk färg över sig och därför

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande m. m.
(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

visat sig bli till en stötesten i stället för en hjälp vid lösningen av de på dagordningen stående nykterhetsfrågorna, så kan den opolitiske nykterhetsvännen knappast undgå att tycka, att det från sakens synpunkt vore klokare att söka finna en annan väg till målet.»

En sådan *annan* väg har jag försökt anvisa i den motion i saken, som jag har väckt och till vilken herr Jonsson i Hökhult har anslutit sig i sin vid betänkandet fogade reservation. Jag föreslår däri, att avgörandet skall läggas såsom hittills hos kommunalstämmorna men att därvid skall fordras två tredjedels majoritet för tillstånd till försäljning, så att en tredjedel nykterhetsvänner inom kommunen skulle kunna hindra tillkomsten av en försäljningsrättighet.

Nu har åberopats att den storartade nykterhetsdeputation, som i dessa dagar gästade huvudstaden och uppvaktat satsmakterna, har som ett bestämt folkets krav framfört, att det lokala vetot skulle genomföras. Jag är icke alldeles viss på, att alla deltagare i denna deputation verkligen sätta det lokala vetot såsom ett oeftergivligt villkor. Atminstone har jag icke fått det intrycket. Men denna deputation har en ofantlig betydelse däri, att den alldeles otvetydigt visar, att man nu väntar, att frågan skall avgöras.

Nu är det emellertid så att frågan i dag sannolikt icke kan avgöras. Det är möjligt, att nykterhetsvännerna landet runt vänta sig, att det avgörande ordet skall falla i dag och de rätta sedan sina omdömen därefter. Men vi hava en erfarenhet av att det icke går i en stor fråga i allmänhet och alldeles särskilt i denna fråga att i första behandlingen komma till ett slutligt resultat. Jag tror, att avgörandet icke kommer att falla i dag utan längre fram, då meningarna skola sammanjämkas. I dag komma säkerligen båda kamrarna, såväl den första som den andra att fatta positiva beslut i saken, att var för sig antaga försäljningsförfordningar, som innebära ett ofantligt stort framsteg utöver det tillstånd vi nu hava. Men sannolikt komma besluten icke att bli sammanfallande i alla detaljer och följaktligen kommer frågan icke att bli avgjord i dag utan längre fram om en 8—14 dagar, då ett förslag till sammanjämkning ligger på kamrarnas bord.

Nu hava redan två gånger förut, vid 1914 års senare riksdag och vid 1915 års riksdag, dylika sammanjämkningar försökts, men därvid har utskottet förfarit på sådant sätt, att man kan säga, att saken har satts på sin yttersta spets, med den påföljd att sammanjämkningen icke har kunnat bifallas. Jag undrar i fall herrarna tro, att i någon enda stor fråga ett parti ensamt kan lösa en fråga uteslutande efter sina riktlinjer. Jag tror, att när det är fråga om en sammanjämkning, måste man gå varandra till mötes. Det har hittills icke skett och därför har frågan fallit. Om nu en sammanjämkning framlägges, där man går varandra till mötes och söker åstadkomma en så till-

fredsställande samhällsreform som möjligt är, tror jag att därmed denna fråga och hela landet skulle gagnas på ett synnerligen verksamt sätt.

Det är klart, att när man inlåter sig på en sådan sammanjämkning, är det av vikt, att man har olika utvägar att välja på, och med anledning därav, herr talman, tillåter jag mig nu yrka bifall till den av mig väckta motionen i hopp att man nu vid denna riksdag verkligen skall kunna komma till ett positivt resultat i frågan.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m.
(Forts.)

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman, mina herrar! Jag skall att börja med tacka den föregående talaren för att han har velat giva bevillningsutskottet några råd angående ett eventuellt sammanjämkningsförslag för den händelse kamrarna i dag skulle komma att stanna vid olika beslut.

Det sätt, varpå han yttrade sig om de tidigare framlagda sammanjämkningsförslagen, innebar ju att han ansåg, att utskottets sammanjämkningsförslag 1914 och 1915 voro lagda så, som om endast ett parti skulle bestämma över den stora föreliggande frågan.

Jag vet icke vad som giver herr Ekman anledning att utslunga den beskyllningen mot utskottet, att utskottet skulle hava lagt sitt sammanjämkningsförslag på sådant sätt, att därmed antydde att vänstern ensam skulle ha att besluta i denna fråga. Man skulle nästan vara frestad fråga talaren om han anser, att högern ensam skall bestämma över saken. I de sammanjämkningsförslag, som tidigare hava förelegat, har man gjort så, att man har föreslagit, att första kammaren skulle antaga det lokala vetot, men att å andra sidan andra kammaren skulle frånträda sitt beslut angående försäljningslagstiftning och i huvudsak åtminstone ansluta sig till det försäljningsförslag som första kammaren föreslagit.

Det förefaller mig emellertid, herr talman, som om herr Ekman i det yrkande han gjorde ville säga: Här har utskottet samlingslinjen. Ni skola taga försäljningsförslaget ungefär sådant som första kammaren tar det och sedan skola ni taga mitt förslag angående det kommunala vetot. Man skall väl vara bra naiv för att tro, att man skall få första kammaren med på det förslag herr Ekman framlagt, och som innebär, att en relativt liten minoritet inom de kommunala församlingarna skall få bestämma över huruvida det skall få äga rum handel med alkoholhaltiga drycker. Jag tror knappt, att första kammaren kommer att gå med på det. Och jag vet icke ens om andra kammaren skulle göra det, men det är ju möjligt, ty där finnes stort nykterhetsintresse och det fordras ett mycket stort och mycket starkt nykterhetsintresse för att ställa om så, att inom kommunerna det är en tredjedel av de röstberättigade i de olika församlingarna, som skola bestämma huruvida utskänkning och utminuterung av ifrågavarande drycker får äga rum eller icke.

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

Jag tackar, som sagt, herr Ekman för det goda uppslaget, men huruvida det kan komma att följas blir en senare fråga. Tills vidare skulle jag vilja uttala en förhoppning om att man icke skall behöva framlägga något sammanjämningsförslag utan att det förslag som föreligger skall av kamrarna antagas.

Herr Hammarström yttrade i sitt anförande, att det skulle vara för land och folk lyckligt om denna fråga kunde avföras ifrån partiprogrammen. Jag tror, mina herrar, att vi alla kunna instämma i det uttalandet, men jag skulle vilja yttra ett par ord om det myckna talet och det myckna klandret över att denna fråga har blivit en politisk fråga. Men med förlov sagt är det icke för mycket begärt, att en stor angelägenhet, över vilken landets lagstiftande församling har bestämmanderätt, är det icke mycket begärt, säger jag, att så länge den frågan står olöst man skall säga: Med den frågan bör man icke politiskt befatta sig. De politiska partierna böra icke befatta sig med densamma, utan den skall lösas på något märkvärdigt sätt i alla fall trots att det är den lagstiftande församlingen som skall lösa den. Jag tror, att det där talet om och beklagandet över att man blandar in politiken i frågan innebär icke så litet fariseism. Det är väl så som redan en talare härifrån förut har antytt, att man vet att det finnes en stark folkopinion till förmån för mer eller mindre långt gående reformer på detta område, och då vilja de personer, det parti, som har mindre intresse på detta område, säga, att det är orätt, att man politiskt behandlar ifrågavarande spörsmål. Emellertid, jag säger ännu en gång, det är ofrånkomligt tills denna fråga är löst. Tills den är löst, är den en politisk fråga och kan icke undgå att vara detta.

Nu är det så, att det icke blott är en landspolitisk fråga, det är även en kommunalpolitisk fråga, därigenom att det för närvarande är de kommunala myndigheterna som bestämma över huruvida handel med dessa drycker får förekomma i kommun eller icke. Jag skulle då vilja vädja till dem särskilt, som beklaga, att nykterhetsfrågan får ett allt för stort inflytande på valen, vare sig till kommun eller riksdag: skulle det icke vara mycket lämpligare att i så hög grad som möjligt befria exempelvis de kommunala valen ifrån hänsyn till denna speciella fråga? Jag för min del är den förste att medgiva, att det är en olycka att man vid val skall behöva taga så stor hänsyn till denna fråga som för närvarande är fallet. En man kan ju exempelvis för övrigt vara en alldeles utomordentligt lämplig ledamot av en kommunal församling oavsett vilken ställning han intar i nykterhetsfrågan — men hans inval i den kommunala församlingen är i hög grad beroende av den ställning han intar till denna fråga. Då förefaller det mig, att man skulle komma ifrån denna dilemma genom att överflytta denna frågas avgörande i sista instans från de kommunala myndigheterna till ett tillvägagångssätt, som låge utanför de kommunala myndigheternas handhavan-

de av frågan. Detta är just vad det lokala vetot innebär. Om man ställer det så, att folket självt direkt, män såväl som kvinnor, finge avgörandet i sin hand, skulle man därigenom befria de kommunala församlingarna ifrån bekymmer i detta avseende, och man skulle då verkligen, förefaller det mig, höja denna fråga över partierna eller utom partierna, om man så vill. Detta är för mig en ganska stark bevekelsegrund till att yrka bifall till vad utskottet föreslår i förevarande punkt.

Ang. brännvins- samt vin- och öthandelns ordnande m. m.
(Forts.)

I detta samband vill jag med några ord söka bemöta något av vad herr Hammarström yttrade, vilket jag måste antaga vara riktat särskilt emot vårt förslag om det lokala vetot. Herr Hammarström sade, att den hittills gällande lagstiftningen är riktad emot missbruket och icke emot bruket. Men så är väl även förhållandet med det lagförslag, som föreligger från utskottets sida. Även det är riktat emot missbruket och icke mot bruket.

Herr Hammarström sade, att det skulle vara en revolutionerande åtgärd att övergå till förbudsständpunkten. Jag gissar, att herr Hammarström menar, att man genom införandet av lokalt veto skulle underlätta ett beslut i förbudsriktning inom en viss kommun; men jag ber att få stryka under, att det är ingen artsskillnad det är fråga om, utan på sin höjd en gradskillnad. De kommunala myndigheterna kunna nämligen redan nu fatta ett dylikt beslut, och framför allt skulle enligt det förslag, som herr Hammarström själv är med om det kommunala vetot fullständigt genomföras. Och då får man ju även enligt det förslaget en förbudslagstiftning, om man vill kalla den så. För min del anser jag, att man icke har någon anledning att här tala om förbudslagstiftning i den bemärkelse åtminstone, som man vanligtvis tager detta ord.

Herr talman, det har yttrats så mycket i dessa frågor även i dag från denna plats, att det väl icke är skäl i att synnerligen länge uppehålla diskussionen och upptaga kammarens tid. Innan jag lämnar denna plats, kan jag dock icke avhålla mig ifrån att erinra om den opinionsyttring, som vi i dessa dagar sett till förman för det föreliggande förslaget.

Herr Ekman sade, när han stod här, att folkopinionen väntar, att frågan skall avgöras. Ja, den väntade det åtminstone, men det är ju möjligt att den på grund av det svar, som den nykterhetsdeputation vilken nyss gästade huvudstaden fått från ledande högerhåll icke längre väntar, att frågan blir löst i dag. För min del är jag långt ifrån att anse, att vare sig första kammaren eller riksdagen över huvud taget bör böja sig för varje opinionsyttring. Men det förefaller mig, att här ligger saken på ett särskilt sätt. Det rör sig här om ett ont, om vars tillvaro vi visserligen alla äro eniga, men det är ett ont, som framför allt härjar i de tusen små hemmen, och det är från dessa hem, som den opinionsyttring kommit, vilken vi hava bevittnat. Den kom ifrån dem, som av egen erfarenhet och av närståendes erfarenhet verkligen känna förbannelsen av alkoholtrafiken. De som leva under

Ang. bränn-
vins- samt rin-
och ölhandels-
ordnande m. m.
(Forts.)

lyckligare ekonomiska förhållanden hava säkerligen ganska svårt att sätta sig in i vad det verkligen betyder, hur det känns, skulle jag vilja säga, när exempelvis mannen dricker upp hela eller större delen av arbetsförtjänsten och då han kommer hem drucken och misshandlar både hustru och barn.

Man bör även erinra sig, då man bedömer denna fråga, att det är missbruket av dessa drycker, som i hög grad bidragit till befolkandet av våra fängelser och fyllandet av våra fattighus. Det är, som sagt, den delen av befolkningen, vilken lever mest under trycket av detta onda, det är den delen av befolkningen som skickat upp den nykterhetsdeputation, som har uppvaktat riksdagen. Det är dessa, som hava daglig erfarenhet av rusdryckernas förbannelse, det är ifrån dem som nödropet har kommit.

Man bör dessutom erinra sig vilken oerhörd betydelse det skulle hava för folkhälsan, om riksdagen kunde ena sig om ett beslut på ifrågavarande område. Man kan i dag verkligen fråga, om första kammaren även i år skall slå dövörat till för de mindre lottades böner. Skall första kammaren även i år på deras anhållan begagna såsom svar den gamla frågan: skall jag taga vara på min broder? Det är ju så att förstakammarhögern vid flera tillfällen har låtet förstå, att den är en speciell riddare för sedlighet och moral. Mig förefaller det, som om det voré ganska svårt att förena anspråken på en sådan ställning med den ståndpunkt, som förstakammarhögern år efter år intagit till nykterhetsfrågan. Det kunna vi väl nämligen ändå vara överens om, att det är få saker som så undergräva moral och sedlighet som alkoholmissbruket.

Nu skall man givetvis med herr Hammarström fråga: men hava vi då icke varit med om storartade reformer under senare tiden? — Ja, för min del skall jag icke neka till att första kammaren har gått ett visst steg på vägen och att första kammarens majoritetsparti även har erbjudit sig att taga ännu ett steg. Men, mina herrar, jag tror, att när man talar om första kammarens medgörlighet i ifrågavarande avseende, man ändå också får komma ihåg hur många års arbete, huru många strider det har kostat, innan man har fått första kammaren dit man nu har fått den.

Beträffande det förslag, som första kammaren nu antagligen är villig att gå med på — jag menar den von Hofstenska reservationen — så har det vissa fel, som äro ganska skarpt framhållna av dem, vilka i årtal sysselsatt sig med nykterhetsfrågan speciellt. Jag behöver icke upprepa dem, de äro redan framhållna från denna plats. Vidare är det denna fråga om det lokala vetot, som, säga vad man säga vill, dock skulle hava den väldiga betydelse, att det bleve samtliga en kommuns myndiga medlemmar, såväl män som kvinnor — jag säger kvinnor även, och jag stryker under ordet, ty de äro dock de som icke minst få känna trycket av de olyckor, vilka rusdryckshandeln medför

— jag säger, ett bifall till vad utskottet föreslår skulle giva dem alla rätt och tillfälle att göra sin röst hörd, och det förefaller mig att man på ett område sådant som detta icke borde förmena dem det.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels orduande m.m.
(Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hammarström: Det var några yttranden av den ärade talare, vilken hade ordet näst efter mig, som föranleda mig att ånyo några ögonblick besvara kammaren.

Den ärade talaren anmärkte, att jag icke särskilt hade yttrat mig om det lokala vetot, och undrade, om jag kunde finna det så mycket mera betänkligt, att frågor om försäljning av alkoholhaltiga drycker avgjordes genom lokal folkomröstning än genom vanlig kommunal omröstning, som jag ju ville vara med om. Jag medger, att, då jag ej särskilt berörde det lokala vetot, jag kanske i mitt förra anförande lämnade en lucka, som kunde berättiga till en anmärkning sådan som denna. Jag underlät emellertid med avsikt att något närmare ingå på frågan om lokalt veto, som är den punkt i nykterhetskommitténs förslag, vilken tidigare mest debatterats här i kammaren, och där majoritetens ståndpunkt är så väl känd, att man knappast behöver ytterligare understryka den. Genom att ej nu särskilt upptaga den frågan hade jag för avsikt att, om jag så får säga, så mycket som möjligt undvika de brännbara ämnena. Det är ju också väl bekant, att vi på vår sida icke se i denna fråga någon egentlig nykterhetsfråga, att vi icke tro så mycket på nykterhetseffekten av det lokala vetot. I den uppfattningen instämma för övrigt också många nykterhetsmän, och det torde kunna ifrågasättas om icke denna uppfattning under senare tider vunnit ytterligare terräng inom nykterhetslägret. Jag vet nu visserligen att detta kommer att bestridas men tillåter mig dock att sätta ett frågetecken i avseende å detta förhållande. Vad som emellertid framför allt bestämmer vår ståndpunkt är att vi i frågan om det lokala vetot se en rösträttsfråga, ett avsiktligt eller ett oavsiktligt försök att underminera grunden för den kommunala rösträtten.

Nu sade den ärade talaren att en sådan uppfattning kunde han icke förstå; det borde väl snarare vara tvärtom, så att, om meningsskiljaktigheten angående lämpligaste sättet för avgörande av spritförsäljningsfrågorna bleve avförd från dagordningen, angreppen mot den kommunala röstskalan snarare skulle kunna väntas avtaga. Jag föreställer mig visst, att den uppfattningen kan vara gängse på många håll inom de organiserade nykterhetsmännens led, men även under denna debatt har det ju visat sig, att nykterhetsfrågan gjorts till en politisk fråga och blivit accentuerad såsom sådan. Man får då också taga hänsyn till vad på andra håll åsyftas med det lokala vetot, och såsom ett exempel på hur man resonerar på somliga håll inom vänsterns led skall jag be att få återgiva några rader ur en broschyr, som

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.
(Forts.)

jag för ett par år sedan fick mig tillsänd. Jag har icke varit i tillfälle att kontrollera riktigheten av vad där i detta ämne anföres, men eftersom det är anført inom citationstecken, antar jag att det är riktigt. Författaren citerar en vänstertidning och anför därur följande uttalande: »Med den första nykterhetsfrågans lösning i det lokala vetots tecken efter allmän, lika och direkt rösträtt för såväl män som kvinnor skjutes en bresch i den nu rådande 'streckrösträtten' till såväl andra kammaren som ännu mera inom kommunerna. Det blir svårt att försvara varför blott en enda fråga av de många som röra samhällsmedborgarna skall avgöras genom fullständigt allmän rösträtt och ej de övriga, varför vi väl få hoppas, att åtminstone de farligaste av de streck, som nu stänga vägen för så många tusentals hederliga medborgare att göra sin röst hörd, skola av den liberala regeringen avlägsnas. Socialdemokratiens plikt blir att yrka därpå.»

Jag tror detta uttalande visar, att man ändå inom vänsterns led på många håll ser saken något annorlunda, än den ärade talaren ville göra.

Sedermera sade han, att man icke får stanna på halva vägen. Det vore eljest fara värt att man komme att bliva stående där. Man måste ock taga hänsyn till opinionens tryck. Detta senare har nu upprepats av andra talare, och man har särskilt fäst uppmärksamheten på den opinionsyttring, som i dagarna försiggått till förmån för det lokala vetot och till förmån för nykterhetskommitténs förslag i allmänhet. Men, mina herrar, det är dock kanske icke alldeles rådligt att bortse ifrån, att det också på motsidan finns opinionsyttringar, som icke vilja godtaga ens de restriktiva bestämmelser, vilka redan kommit till stånd. Det är kanske icke lämpligt att närmare inlåta sig härpå efter de hårda ord, som för en tid sedan här i kammaren yttrades om opinionsyttringar av detta senare slaget. Men jag tror det ändå vara föga klokt att avfärda dem med en axelryckning eller med hånfulla ord, ty det är dock så, att svenska folket är ganska känsligt för ingrepp i den individuella självbestämningsrätten, och intrång på den personliga friheten. I varje fall synes det mig, att de, som påyrka beaktande och respekt för opinionsyttringar på motsidan, själva icke borde alldeles lämna obeaktade yttringar av en opinion, som kräver någon hänsyn till den individuella självbestämningsrätten. Sedan må man ju överväga, vilket avseende som kan böra fästas vid den ena och vid den andra opinionsyttringen. Jag tror, att man därvidlag nog kan hava skäl att även aktgiva på något, som för en tid sedan här i kammaren berördes av lagutskottets ärade vice ordförande, då han i fråga om en sak, som visserligen låg mycket avlägset från den nu förevarande, framhöll en sanning, som väl äger tillämpning i fråga om opinionsyttringar i allmänhet. Han sade, att vi kanske borde fästa avseende vid, med vilken fasthet de opinierande kunde antagas stå bakom sin opinion.

I mitt förra anförande sökte jag för min del så hovsamt som

möjligt beröra åskilliga rätt grannliga frågor, och den ärade talare, som yttrade sig efter mig, gav även sitt erkännande häråt, ett erkännande för vilket jag är tacksam, och skulle varit ännu mera tacksam, därest han icke i fortsättningen företagit sig att karakterisera den ståndpunkt, jag och majoritetspartiet i denna kammare förfäktat, såsom ren och krass klasspolitik. En sådan uppfattning har nu ock ytterligare understrukits av bevilningsutskottets ärade ordförande. Jag undrar dock, om man kan tänka sig en lösning av en fråga sådan som nykterhetsfrågan på annan grund än försonlighetens och den, som präglas av försök att förstå varandras olika uppfattningar. Borde man icke lämpligen avstå från att tillägga motståndaren mindrevärdiga motiv i uppträdandet. Jag tror näppeligen, att saken vinner på uttryck, sådana som här fällt om naivitet, fariseism och dylikt.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande m. m.
(Forts.)

Alltnog — debatten har till fullo visat, att frågan gjorts till en partifråga, att man ävlas att stå kvar på den ståndpunkten och att man därvid beskyller högerpartiet för omedgörlighet, bristande förståelse och allt vad det heter. Jag har redan tidigare anfört åtskilligt, avsett att försöka gendriva dessa beskyllningar, och jag skall icke vidare inlåta mig på något annat försvar för det moderata partiets politik i denna fråga, än att jag vill hänvisa till, att det dock finnes konsekvens i denna politik och att den omfattar försök att, så långt berättigade intressen i övrigt medgiva, gå de organiserade nykterhetsvännernas önsknin- gar till mötes. Det har ock av den föregående talaren konstaterats, att i nykterhetsfrågan högern gjort väsentliga eftergifter i åtskilliga hänseenden under senare tid. Han formulerade visserligen detta så, att högern hade tvingats till dessa eftergifter. Jag skall icke tvista om motiven; kanske dessa ha ställt sig olika på olika håll. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att den ståndpunkt vi alltjämt intagit och intaga, är den, att vi tro, att denna fråga skall föras fram icke genom totalförbud men på övertygelsens och upplysningens väg, med tillhjälp därjämte av lagstiftning, upptagande restriktiva bestämmelser, vilka icke kunna undgå att göra intrång i vanor och bruk även för lojala medborgare. Det är en ståndpunkt, som jag tror låter försvara sig, och jag vill påpeka, att en liknande uppfattning tidigare icke heller varit så främmande för de andra partierna inom riksdagen och i landet. Det är först på senare tiden, som gränslinjerna för den s. k. nykterhetspolitikens anhängare börjat sammanfalla med gränslinjerna för vissa av de politiska partierna. Tidigare fann man representanter för det specifika nykterhetsintresset bland olika meningsriktningar i riksdagen, och vad högern i riksdagen beträffar, hava inom densamma olika åsikter i nykterhetsfrågan alltjämt tillfälle att göra sig gällande utan något som helst partitvång. Bästa beviset därför är, att bland de längst gående motionärerna i år lika väl som förut finnas även högermän.

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

Jag kan i detta sammanhang naturligtvis icke förbigå de andra partiernas ställning till nykterhetsfrågan och kommer därvid in på ömtåliga ämnen; jag skall dock därvid söka undvika hårda ord och omdömen och endast sammanställa fakta för att låta dem tala för sig själva. Sålunda sade bevillningsutskottets ordförande, att det var vänstern som tagit under sina vingar nykterheten och fört kamp för den gent emot högern. Ja, när liknande tal framföres av de organiserade nykterhetsvännerna, synes det mig mera förlåtligt, om jag får begagna det uttrycket, eller i allt fall mera begripligt; men jag förstår icke, huru en gammal beprövad kämpe för frisinnat här i landet kan alldeles förbise, att i den kampen numera föga hänsyn toges till något, som heter den personliga friheten, den individuella självbestämningssrätten. Om något parti gjort anspråk på att särskilt hävda individens rätt gent emot samhället, har det väl, här i landet som i andra länder, varit de frisinna. Jag skall endast tillåta mig hänvisa till en sådan auktoritet för liberal åskådning som den bekante författaren och statsmannen John Stuart Mill. I sitt berömda arbete »Om friheten» behandlar han i ett kapitel gränserna för samhällets myndighet över individen och kommer därvid in på förbudslagstiftningen i Nordamerikas förenta stater och därmed närmast urtypen för denna lagstiftning, den s. k. »Mainelagen». Jag skall icke närmare inlåta mig på den synnerligen skarpa kritik, som där ägnas försvaret för förbudslagstiftningen och försöken att i England genomföra liknande lagstiftningsåtgärder. Författaren hävdar emellertid med styrka, att »individen bör ha full frihet både laglig och social, att utföra en handling och bära dess följder, så snart denna handling ej berör eller behöver beröra andras intressen». — Och i ett följande kapitel, innehållande tillämpningar av de föregående, mera abstrakta satserna, yttrar författaren: »Nästan allting, som köpes eller säljes, kan brukas till överdrift, och det ligger i säljarens ekonomiska intresse att uppmuntra till denna överdrift, men härpå kan man icke grunda några skäl till förmån för t. ex. Mainelagen, ty ehuru säljarne av starka drycker hava fördel av, att dessa missbrukas, äro dock sådana personer *oundgängligen nödvändiga för ett berättigat bruk av dessa drycker*». Av vad han senare yttrar ifråga om statens rätt att indirekt motverka brännvinshandeln, framgår noggsamt, att restriktiva bestämmelser, sådana som de i vår nuvarande lagstiftning, ingalunda skulle vunnit hans gillande, än mindre då naturligtvis längre gående sådana. Det har synts mig kunna vara skäl att erinra om denna skrift och dess uttalanden även därför, att särskild betydelse tidigare har tillmätts densamma på frisinnaat håll. Den har på sin tid översatts till vårt språk av en framstående radikal professor i Uppsala — d. v. s. han var då endast en framstående medlem av studentföreningen Verdandi — och den har åtminstone delvis återgivits i Verdandis småskrifter.

Ser man nu till, huru de frisinna i riksdagen tidigare

ställt sig till denna fråga, är det belysande att gå till andra kammarens protokoll från 1890-talet. En mångårig liberal representant för Stockholms stad yttrade t. ex. vid 1896 års riksdag, då en förbudsmotion behandlades, följande, som ju i mångt och mycket erinrar om vad jag nyss anförde ur Stuart Mill: »Om den omständigheten, att en sak kan missbrukas, skulle vara anledning nog att förbjuda bruket av själva saken, då skulle man naturligtvis med fullkomligt lika rätt förbjuda användandet av knivar, emedan det är så många som skära sig på dem, av segelbåtar, emedan det är så många som under segling drunkna, av maskiner, järnvägar och sprängämnen m. m.»

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.
(Forts.)

Vidare yttrade han sedermera, och även de orden förtjäna att i detta sammanhang återgivas, på tal om, i vad mån lagstiftningen bör taga hänsyn till dem, som sakna karaktär, följande: »Är det då företrädesvis med hänsyn till dem, som sakna karaktär, som vi här skola stifta lagar för svenska folket? Jag vill visst icke bestrida, att man vid stiftandet av lagar får taga hänsyn till, att det finnes karaktärlöst folk och detta i en mycket större utsträckning, än man kunde vara benägen att tro. Men denna hänsyn synes mig böra leda till vidtagandet av en helt annan åtgärd än förmynderskap för dem, som hava karaktär, den åtgärden nämligen, att stadga straff för dem, som sakna kraft att hålla sig inom av lagen uppdragna gränser.»

Yttranden i samma anda, om än icke lika starkt pointerade, kan man påträffa på många ställen. Det anförda torde sålunda, i fall man över huvud kan tala om en liberal uppfattning i nykterhetsfrågan på den tiden, kunna anses återgiva då rådande åskådningssätt.

Nu kan man visserligen säga, att partiprogram och parti-åskådningar som allt annat här i världen äro underkastade utveckling, och att här finnes en annan synpunkt, som konkurrerar med hänsynen till den individuella självbestämningssätten, nämligen samhällets krav. Jag inser mycket väl, att en utveckling på detta område kan äga rum, och jag tror, att den gjort sig gällande inom alla partier, i det att man numera är beredd att åt samhällets intressen inrymma större avseende än tidigare. Men detta är en sak, en annan är däremot, att innan man ifrågasätter en förbudslagstiftning eller åtgärder, som syfta i sådan riktning, bör det åtminstone kunna påvisas, att det allmänna nykterhetstillståndet i senare tid förändrats till det sämre. Först då skulle det kunna vara berättigat att kräva den individuella frihetens inskränkning i den grad, som nu ifrågasättes. Jag tror icke, att jag bör upptaga tiden med att ingå närmare på detta ämne. Allenast det vill jag framhålla, att med statistiska siffror kan ådagaläggas, att nykterheten här i landet icke gått tillbaka, utan gjort väsentliga framsteg sedan den tiden, då man bland de frisinna kunde få höra sådana uttalanden, som de nyss återgivna. Erfarenheten torde tillräckligt tydligt giva vid handen, att särskilt den uppväxande ungdomen, åt-

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och öihandelns
ordnande m. m.

(Forts.)

minstone inom de högre samhällslagren, numera iakttaga vida större varsamhet vid bruket av alkoholhaltiga drycker än förr, där den icke rent av fullständigt avhåller sig från sådana drycker. Och vad detta kan väntas hava för betydelse för framtiden, behöver jag väl ej närmare ingå på, då känt är, huru exemplen både på gott och ont pläga verka ovanifrån och nedåt i samhället.

Det, som emellertid förefaller mig mest anmärkningsvärt i den nu berörda åsiktsförändringen på den liberala sidan, är att man så kunnat gå ifrån den ena ytterligheten till den andra, från att rätt onskränkt hävda den individuella självbestämningens rätten till att så gott som helt och hållet kasta den överbord. Vidare är det kanske icke mindre anmärkningsvärt att det är endast på detta speciella område, som en sådan utveckling gjort sig gällande. Gäller det andra mindre tilltalande samhällsföreteelser, som måste erkännas vara riktade mot statens grundvalar, är man ytterligt rädd för att ingripa med lagstiftningens tillhjälp. Det vore frestande att anföra exempel; men utom det att jag fruktar att trötta, torde sådant vara onödigt då ju förhållandet är allmänt bekant.

Emellertid är det icke bara hos de frisinna, som utvecklingen gått mycket raskt i nu angivna riktning, utan så är även förhållandet bland socialdemokraterna. Om jag icke är oriktigt underrättad, var det så pass nyligen som på 1890-talet, som man inom detta parti på en kongress fastslog, att nykterhets-saken icke lämpade sig såsom en partipolitisk programpunkt. Förbudslagstiftningen, inklusive det lokala vetat, stämplades då som ett »välment men till sina konsekvenser mycket farligt ingrepp i individens mest personliga självbestämmelserätt.» Det förefaller ock, att döma av uppgifter i dagspressen, som om exempelvis Danmarks socialdemokrater ännu stode kvar på samma ståndpunkt, varför väl detta uttalande icke i och för sig innebär något för vanlig socialdemokratisk uppfattning främmande. Jag har nämligen sett uppgivet, att Danmarks socialdemokrater för icke så synnerligen länge sedan enat sig om ett uttalande, att kravet på rusdrycksförbud icke hade sin plats på ett politiskt partis program. Med stor majoritet avböjdes samtidigt ett förslag om uttalande, att alkoholtrafiken borde bekämpas med upplysningsarbete med totalförbudet såsom mål.

Ännu vid 1907 års riksdag torde de politiska partierna här i landet hava i stort sett haft om icke samma, så åtminstone föga divergerande uppfattning i nykterhetsfrågan. Jag tillåter mig till bevis härpå hänvisa till ett bevillningsutskottets utlåtande vid 1907 års riksdag, då utskottet avstyrkte en till behandling föreliggande förbudsmotion. Motiveringen till detta avstyrkande torde huvudsakligen ha dikterats av vänsterpartiernas företrädare inom utskottet med anslutning dock av flertalet av högerens representanter. I denna motivering framhölls det, att i nykterhetsfrågan så starka sociala intressen spelade in, att till motarbetande av rusdrycksmissbruket — jag understryker, att det

var fråga endast om missbruket — även sådana restriktiva åtgärder, som otvivelaktigt innebure en inskränkning av den personliga friheten i förevarande hänseende, kunde vara befogade. Men såsom skäl för avstyrkandet anförde utskottet, att resultatet av det i vårt land bedrivna arbetet för nykterhetens befrämjande vore sådana, att detta arbete borde fullföljas på övertygelsens väg i förening med väl avvägda lagstiftningsåtgärder till förhindrande av *missbruk* av rusdrycker. Under debatten i andra kammaren angreps detta bevillningsutskottets utlåtande från specifikt nykterhetshåll, men försvarades varmt av så framstående representanter för vänsterpartierna som herrar David Bergström och Branting. Nu är det ju, som synes, bra stor skillnad mellan den ståndpunkt, som då intogs av vänsterpartierna, och den som tog sig uttryck i nykterhetskommitténs år 1914 framlagda betänkande. Ja, jag kan väl säga, att omsvängningen skedde ändå tidigare än 1914 eller redan 1911, och att detta fick sitt synbara uttryck i nykterhetskommitténs sammansättning. Det är raskt marscherat på så få år. Och man må förlåta det moderata partiet, om det icke kunnat följa med i den takten, utan att det ännu i princip står kvar på den ståndpunkten, om vilken alla partier voro ense 1907. Eller kan väl någon föreställa sig, att man vid avfattande av 1907 års utskottsbetänkande på något håll tänkte sig möjligheten av att kunna redan några få år därefter genomföra restriktiva bestämmelser, gående så långt som det förslag, Kungl. Maj:t år 1914 framlade. Jag tror det knappast.

Jag har icke velat framhålla dessa fakta för att uttala något omdöme om det ena eller andra partiets åtgöranden i nykterhets-saken. Ty det är ju allas vår skyldighet att förutsätta, att varje enskild medlem av riksdagen liksom vart och ett riksdagsparti har landets väl för ögonen, och man får finna sig i, att olika uppfattningar kunna råda angående det lämpligaste och bästa sättet att realisera detta önskemål. Men jag har velat hänvisa till sakförhållandena såsom ett försvar mot det synnerligen skarpa klander, som här i olika tonarter riktats mot det moderata partiets nykterhetspolitik och förmenta omedgörlighet i nykterhetsfrågan. Jag låter dessa fakta, som sagt, tala för sig själva och tror knappast, att man på grundval av dem skall kunna underskriva den hårda dom, som från vänsterns sida fällts över det moderata partiets ställning till denna fråga.

Friherre Beck-Friis, Carl Joachim: Herr talman, mina herrar! Som jag icke hade tillfälle närvara, då utskottet fattade sitt beslut i denna fråga, ber jag att till protokollet få antecknat, att jag i år liksom förlidet år skulle yrkat bifall till det förslag, som innefattas i den av herr von Hofsten m. fl. avgivna reservationen. Enligt detta förslag tillkommer det ju de kommunala myndigheterna, kommunalstämmor och stadsfullmäktige, att besluta om, huruvida försäljning av brännvin

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande m. m.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

och öl skall få förekomma inom en kommun eller icke. Vad landsbygden beträffar, förekommer ju inom jämförelsevis få kommuner sådan försäljning, och jag vill erinra om, att genom de rösträttsbestämmelser, som för icke många år sedan antogs, betydelsen av de stora bolagens röstetal, som här förut omnämnts ju är ganska liten, d. v. s. i jämförelse med summan av de röster, som tillkommer den stora mängden av personerna inom kommunerna, så att dessa i allmänhet hava beslutanderätt. Något annorlunda ställer sig förhållandet i städerna, där det är stadsfullmäktige, som skola besluta i saken. Men under de sista åren ha vi dock sett beslut fattas i städer att icke heller där försäljning av brännvin skulle ifrågakomma. Under sådana förhållanden och då jag icke kan annat än konstatera, och det med glädje, att nykterhetsarbetet verkat mycket gott i vårt land, så att nykterheten numera är mycket större än förut, har jag måst ställa mig mycket tveksam, om det verkligen skall vara nödvändigt att införa sådana bestämmelser, som kommunal folkomröstning, varigenom bestämmelserna för beslutanderätten skulle förändras så mycket mot vad nu är förhållandet. Jag vill tillika fästa uppmärksamheten på, att dessa kommunala folkomröstningar skulle kunna företagas icke blott, då det vore fråga om, huruvida inom en kommun försäljning av rusdrycker skulle komma till stånd eller icke, utan även om blott ett visst antal röstberättigade skulle påkalla en sådan omröstning.

Jag anholder därför att få yrka bifall till den av herr von Hofsten m. fl. avgivna reservationen.

Herr Petrén: Herr talman, mina herrar! Det slår aldrig fel, att man icke under debatten i denna fråga får höra, att det viktigaste härvidlag är upplysning och att denna upplysning bör vara det grundläggande för nykterhetsverksamheten. Jag tror icke, att vi nykterhetsvänner behöva förebrå oss att icke hava beaktat vikten av en upplysningsverksamhet på detta område. Om vi betänka, vilka det är, som i vårt land ha försökt få allmänheten att inse vådorna av alkoholmissbruket, vådorna av detsamma för individen, för familjen och för samhället, tror jag man skall finna, att den övervägande delen av dessa personer tillhört just vänsterpartierna, medan det däremot är relativt sällsynt att påträffa personer av det moderata partiet, som ägnat tid och krafter åt upplysningsarbetet på detta område. Jag vill ha sagt detta, då man ständigt och jämt från högerhåll framhåller, att upplysningsarbetet är det viktigaste. Har sålunda detta tal varit avsett att utgöra en förebräelse mot oss på vänstersidan, vill jag säga, att vi på intet sätt känna oss träffade av den förebräelsen.

Men, som ju också den näst siste ärade talaren erkände, det är icke tillräckligt med upplysning på området. Det finnes dock reservanter, som synas anse det och därför yrkat avslag på alla motioner. Men jag skall icke uppehålla mig vid deras yr-

kande, ty även denna kammare har ju med överväldigande majoritet uttalat sig mot dessa reservanternas ståndpunkt och för den motion, som nu väckts av herr von Hofsten m. fl. Jag inskränker mig därför till att uppdraga en jämförelse mellan detta förslag och det förslag som förordats av bevillningsutskottet.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande m. m.
(Forts.)

I likhet med dem, som talat för den von Hofstenska reservationslinjen, är jag av den uppfattning, att lagstiftningen bör överensstämma med allmänna opinionen. Men det synes mig, som om det vore alldeles tillräckligt tydligt och klart ådagalagt, att det förslag, som utskottet framlagt, fullständigt överensstämmer med den allmänna opinionen i landet. Detta framgår bäst av det faktum, att inom andra kammaren, till vilken valen förrättas efter principen: en man en röst, en betydligt övervägande majoritet finnes för detta förslag, som icke blivit antaget av riksdagen endast på grund därav, att denna kammare, som väljes efter den 40-gradiga skalan och där alltså penningen får utöva ett betydande inflytande vid valen, motsatt sig detsamma. Detta är alltså orsaken till att det av bevillningsutskottet förordade förslaget hittills icke antagits av riksdagen. Särskilt har man från denna kammares högerparti riktat ett angrepp mot den del av utskottets förslag, som handlar om lokalt veto. Herr Hammarström framhöll särskilt, att ett antagande av detsamma skulle innebära ett ingrepp i den individuella självbestämningrätten; men jag frågar, om icke ett lika stort ingrepp i denna rätt, som ligger i det förslag som upptager lokalt veto, också finnes i den reservation, till vilken herr Hammarström anslutit sig. Ty det är väl lika mycket ingrepp i den individuella självbestämning principen, om det genom *kommunalt* veto bestämmes, huruvida försäljning får äga rum eller ej, ja även när, såsom nu är fallet, detta bestämmes av Konungens befallningshavande.

Jag skall emellertid icke närmare ingå på frågan om lokalt veto, när den förut så utförligt debatterats såväl i dag som ännu mer vid föregående riksdagar. Men jag kan icke underlåta att göra den reflektionen, att det synes mig egendomligt, att man skall vara så rädd att ifråga om en sådan sak, som om försäljning av rusdrycker skall vara tillåten eller icke, våga sig på principen: en röst per individ. Jag kan förstå, att högern, som ju framför allt representerar det kapitalistiska intresset, icke vill vara med om den principen, där det gäller frågor av ekonomisk art. Men jag ber att få säga, att, sedan kommunernas frigörelse från inkomsterna av rusdryckshanteringen härom året blivit genomförd, denna fråga, från allmän synpunkt sett, icke längre är en ekonomisk fråga utan huvudsakligen dels en etisk och dels en hygienisk fråga. Under sådana förhållanden synes det mig egendomligt, att det skulle vara så farligt att låta varje till myndig ålder kommen man och kvinna härvidlag yttra sig. Särskilt vill jag, i likhet med utskottets ärade ordförande, framhålla, att det synes mig orimligt, ja rent av upprörande, att icke kvinnorna — mödrarna och hustrurna — ha medbestämmanderätt i denna fråga,

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

då det i alla fall äro de, som mest lida av alkoholmissbruket, ty det är ju det karaktäristiska för detta missbruk, att omgivningen lider mer än alkoholmissbrukaren själv.

Jag skall nu icke längre uppehålla mig vid frågan om lokalt veto utan övergå till att belysa övriga viktigare skiljepunkter mellan det av utskottet förordade och den reservation, som herr Hammarström m. fl. biträtt, och anföra de skäl, som göra, att jag icke kan anse denna reservation innebära något så stort steg framåt, som här betonats av flere talare. Herr Hammarström citerade ett yttrande, däri sagts, att det skulle vara orimligt att förbjuda bruket av en sak, därför att det funnes personer, som kunde skadas av denna sak. Jag vet icke, om däri låg en udd mot det förslag, som utskottet förordat, men om så skulle vara, vill jag erinra om, att detta förslag i realiteten riktar sig icke mot bruket överhuvud utan mot missbruket av alkohol. Ty vad är anledningen till dessa restriktiva bestämmelser? Jo den, att man utan ett sådant kontrollsystem icke kan på allvar bekämpa alkoholmissbruket. Ty det är ju alldeles klart, att, om vi skulle gå den vägen att upprätta så kallade svarta listor över dem, som icke borde få köpa något slag av rusdrycker, det skulle bliva omöjligt att få sådana bestämmelser effektiva i ett samhälle som Stockholm eller i något så när större städer överhuvud, och därför har man i stället gått den vägen att upprätta så kallade vita listor, d. v. s. man uppgör förteckning över de personer, som anmäla sig vilja köpa rusdrycker och även få rättighet härtill samt kontrollerar inköpen genom att låta envar person köpa endast på ett bestämt ställe, samt gör anmälan om sådana personer, som icke hava rätt att köpa. Genom dylik individuell kontroll vill man alltså söka göra det möjligt att hindra personer från missbruk av alkohol. Som vi veta, har detta kontrollsystem redan införts ifråga om utminuterung av spritdrycker. Nu avser utskottets förslag att få samma system infört ifråga om öl och maltdrycker. Visserligen — det vill jag pointera — ha fullt så stränga bestämmelser ifråga om öl och vin som ifråga om spritdrycker icke införts i utskottets förslag, men bestämmelser om individuell kontroll beträffande både öl och vin äro emellertid upptagna häri. Detta måste ju också påyrkas, när man hyser den uppfattningen, vilken icke heller jävats av herr finansministern i motiveringen till 1914 års proposition i frågan, nämligen att icke allenast vin utan även öl, förtärt i omåttlig mängd, kan åstadkomma sociala vådor. Vad innehåller emellertid nu på denna punkt det förslag, till vilket herr Hammarström med flera anslutit sig. § 31 uti ifrågavarande förslag lyder som följer: »All försäljning av alkoholhaltiga drycker skall ordnas så, att därmed åstadkommes så ringa skada som möjligt och att syftet med de i denna förordning givna stadganden sålunda i största möjliga utsträckning vinnes.» Och vidare: »För sådant ändamål skall iakttagas, att alkoholhaltiga drycker ej försäljas eller från försäljningsställe utlämnas till

den, om vilken skäligen anledning förefinnes till antagande, att han skall missbruka sådana eller med varans anskaffande tillhandagå någon, som gjort sig känd för sådant missbruk.» Det är ju alldeles givet, att man icke med en sådan kautschuksparagraf kan nå det åsyftade målet. Ty huru skall det vara möjligt, att man på alla de ställen, där sådana drycker försäljas, kan hava kännedom om de personer, som köpa där, då köpare icke hänvisas till visst bestämt försäljningsställe och en person, som tror sig vara misstänkt för alkoholmissbruk, lätt kan köpa genom ombud. I det förslag som utskottet förordat föreskrives däremot att icke endast i fråga om spritdrycker, utan även i fråga om öl och vin, skriftlig anmälan skall göras av den, som önskar köpa, därvid han så blir hänvisad till ett bestämt försäljningsställe, som äger att föra förteckning över sina kunder, och fordras av dessa även ifråga om vin och öl skriftlig rekvisition.

Det finnes enligt mitt förmenande all anledning att även på detta område, ifråga om vin och öl, införa sistnämnda strängare bestämmelser.

För det första må härvid nämnas det även av herr finansministern i ovannämnda kungl. proposition påpekade förhållandet, att man i och med detsamma som man försvårar åtkomsten av spritdrycker, behöver strängare bestämmelser ifråga om öl och vin, enär det är alldeles tydligt, att personer, som icke längre kunna skaffa sig starkare drycker i stället försöka att få så mycket mera öl och billigare vin för att underhålla sin alkoholism.

Vidare är det en annan anledning till att man nu behöver strängare restriktioner ifråga om vin och öl och det är det förhållandet, som jag redan en gång förut under denna riksdag haft tillfälle att erinra om, nämligen att lagen om behandling av alkoholister under detta år torde komma att träda i kraft. Det framhölls av herr Hammarström, att det vore egendomligt, att vänstersidan nu för tiden hade så litet respekt för den personliga friheten. Härtill vill jag emellertid säga, att det är just emedan jag respekterar den personliga friheten som jag kräver strängare restriktioner även ifråga om vin och öl, så att missbruk, som kan leda till internering å alkoholistanstalt, även ifråga om dessa drycker så vitt möjligt förhindras. Jag menar, att det för mig är en självklar sak, att det är mera inhumant att låta en person förtära öl och vin utan att kunna kontrollera, att det icke leder till missbruk i den grad, att han faller under alkoholistlagen och blir internerad i en anstalt under ett års tid, än att göra det mindre ingrepp i den personliga friheten, som ligger i ett förbud att få köpa dessa drycker, vilkas fria tillgång skulle föra honom till alkoholistanstalt.

Nu kan man visserligen säga, att detta system med individuell kontroll även ifråga om inköp av vin och öl skulle bli ett allt för stort ingrepp i alla andra medborgares fri- och

Ang. brännvins- samt vinn- och ölhandelsordnande m.m.
(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels-
ordnande m. m.
(Forts.)

rättigheter. Men jag frågar dock: böra icke alla medborgare även i fråga om vin och öl underkasta sig det lilla besvär, som de redan nu äro skyldiga att underkasta sig ifråga om spritdrycker, nämligen att till visst försäljningsställe göra skriftlig rekvisition, för att icke en hel del samhällsmedlemmar skola berövas sin personliga frihet?

En av anledningarna till att jag på intet sätt kunnat ansluta mig till herr von Hofstens motion är just den, att den icke tager någon hänsyn till alkoholistlagen, under det att detta skett i utskottets förslag, däri bland annat är föreskrivet, att rusdrycker icke må utminuterats till den, »angående vilken Konungens befallningshavande under de senaste tre åren genom slutligt beslut förordnat, att han skall intagas å allmän anstalt för vård av alkoholister, eller som under de senaste tre åren vårdats å sådan anstalt»; och vidare icke heller till »den, som under de senaste tre åren å lasarett eller därmed jämförlig anstalt, sjukstuga eller allmän kommunal- eller enskild anstalt för sinnessjuka vårdats för delirium tremens eller annan sinnessjukdom, som otvetydigt uppstått genom omåttligt bruk av rusdrycker».

Jag skall säga, mina herrar, att det icke är något obetydligt antal personer, som intagas på sådana anstalter på grund av alkoholism. Visserligen har antalet i Stockholm betydligt minskats sedan motbokssystemet här infördes, men det är, som sagt, ändå icke något ringa antal personer, som årligen intagas å sjukhus på grund av alkoholism. Å upptagningsanstalten för alkoholister i Stockholm funnos vid mitt senaste besök därstädes cirka ett och ett halvt tiotal personer som hit inremitterats för kronisk alkoholism, och, om man betänker att den tid under vilken de vanligtvis vårdas där utgör i allmänhet allenast en och en halv eller kanske två veckor, skall man finna, att det alltjämt rör sig om hundratals personer, som årligen intagas på denna anstalt för alkoholism; och sedan den nya alkoholistlagen trätt i kraft, böra personer från sådana provisoriska upptagningsanstalter skickas över till alkoholistanstalt och där kvarhållas, under den tid lagen föreskriver. Det synes mig icke vara mer än det enklaste humanitetskrav, att man först ser till, huru många av dessa personer, som kunna hållas till ett mera nyktert och ordentligt levnadssätt genom att åtkomsten av vin och öl för dem försvåras, innan man för en längre tid sänder dem till alkoholistanstalter. Jag ber att få erinra om, vad jag begagnade tillfället att nämna, då jag förra gången hade ordet i denna fråga, nämligen att det uti lagen om behandling av alkoholister är föreskrivet, att nykterhetsnämnden skall hos dem som försälja vin och öl utverka, att sådana rusdrycker ej må utlämnas till personer, beträffande vilka det kan bliva tal att göra ansökning till någon alkoholistanstalt. Men herrarna torde kunna förstå, huru omöjligt det måste bli för nykterhetsnämnden i Stockholm att med det system som föreslagits

i herr von Hofstens motion fullgöra de densamma i den ifråga-
varande lagen tilldelade uppgifter.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid med denna punkt, då jag förstår, att kammaren tycker, att frågan blivit nog debatterad. Men jag skall dock be att få peka på ännu ett par punkter, beträffande vilka en väsentlig skillnad förefinnes mellan utskottets förslag och herr von Hofstens motion. Två av dessa sammanhånga med den jag här redan avhandlat.

Enligt herr von Hofstens motion skall importen till enskilda kontrolleras endast i fråga om spritdrycker, under det ätt den fortfarande är fri ifråga om öl och vin. I utskottets förslag däremot har i konsekvens med kravet på införande av mera individuell kontroll för dessa drycker föreslagits, att importen till enskilda även ifråga om öl och vin skall kontrolleras, så att endast de, som kunna visa sig hava erhållit bolagets medgivande, kunna utfå rusdrycker från tullen.

Det är ytterligare en punkt, som sammanhänger med den nu berörda, där det finnes skiljaktighet mellan utskottets förslag och herr von Hofstens motion, och det är att vinagenterna, enligt von Hofstens motion, alltjämt hava fritt spelrum att försälja sina varor, under det att detta icke är fallet enligt det förslag, utskottet förordat.

Slutligen är det en punkt, och den är enligt mitt förmenande icke den minst viktiga, som gör, att jag anser herr von Hofstens motion absolut oantaglig. Jag syftar på den här upptagna, av herr Eklund redan avhandlade bestämmelsen, att alla drycker upp till 3,6 volymprocent alkohol fritt skola få försälas. Man anser sålunda, att sådana drycker som icke hava större alkoholhalt än 3,6 procent skulle vara ofarliga. Jag vill då erinra om, vad den på det fysiologiska området sakkunnige inom nykterhetskommittén professor Thunberg uttalat härom. I den von Hofstenska motionen liksom ock i den av Kungl. Maj:t år 1914 framlagda propositionen, som i allmänhet innehåller samma bestämmelser som herr von Hofstens motion, kallas drycker mellan 2 1/4 och 3,6 alkoholprocent för lagrade drickor. Om dessa säger professor Thunberg att de äro fullt oskyldiga, då de endast förtäras som måltidsdryck, *under det att de ymnigt konsumerade utan dylik begränsning kunna tänkas göra ett väsentligt avbräck på folknykterheten.* Han kunde således för sin del icke vara med om att alldeles frigöra dessa drycker. Han ville medgiva fri försäljning av dem endast vid matservering men ville i övrigt ha kvar för dem samma bestämmelser som nu gälla beträffande ölet, medan han för sådana drycker som innehålla mer än 3,6 volymprocent alkohol ville ha strängare restriktioner. Vad skulle det i själva verket innebära, att alla drycker intill 3,6 volymprocent alkohol fritt skulle få försälas? För närvarande få drycker som innehålla mer än 2 1/4 volymprocent alkohol icke på landet kringföras till försäljning. § 15 mom. 2 i förordningen om försäljning av vin och öl föreskriver nämligen: »Ej må någon på

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande m. m.
(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.
(Forts.)

landet kringföra öl eller vin till försäljning.» I stad åter gäler, att sådana drycker endast få kringföras till försäljning på rekvisition, och skall det finnas en förteckning hos dem, som köra ut dessa varor, upptagande namn på varje köpare, det ställe där och dagen när sådana varor skola lämnas. Dessa restriktioner ifråga om försäljning genom hemkörning av öl skulle helt och hållet upphöra ifråga om drycker intill 3,6 volymprocent alkohol efter herr von Hofstens förslag. Man har sagt, att man hoppas att därigenom de lättare maltdryckerna skulle kunna undantränga det starkare ölet. Jag tvivlar emellertid på, att detta i någon större utsträckning skulle bliva fallet, för så vitt man icke går med på att införa den individuella kontroll på vin- och ölförsäljning som utskottet föreslagit. Med det förslag beträffande försäljning av vin och öl som finnes såväl i Kungl. Maj:ts proposition till 1914 års riksdag som i herr von Hofstens motion tror jag icke mycket, att ölkonsumtionen i någon mera betydande grad skulle komma att minskas iorstäderna genom att de lättare maltdryckerna skulle undantränga det starkare ölet. Men naturligt skulle, om man ginge med på att införa en strängare individuell kontroll ifråga om vin och öl, och man tillåte fri försäljning av maltdrycker intill 3,6 volymprocent alkohol, de svagare maltdryckerna, vad städerna beträffar, till en viss grad undantränga det starkare ölet. En annan sak, som redan framhållits av herr Eklund är, att, om man på landet, där man endast får fritt försälja svagdricka, skulle få börja att fritt försälja dessa lagrade drickor ända upp till 3,6 volymprocent alkohol i stället för drycker intill $2\frac{1}{4}$ procent, verkningarna därav skulle bli direkt motsatta dem, som man vill ha, nämligen ett bättre nykterhetstillstånd. Såsom jag erinrat, har nykterhetskommittens på det fysiologiska området sakkunnige förklarar, att förtärandet av dessa relativt svaga drycker, när det sker omåttligt, dock är skadligt.

Jag vill framhålla, att jag för min del ingalunda hör till dem, som begära att av ett önskemål på varje tidpunkt få allt eller också intet. Naturligtvis får man aldrig tappa bort målet eller sluta upp att agitera för detsamma. Men kan man på vägen till målet få igenom ett förslag som innebär ett bestämt framsteg, i det att det i betydande grad ökar folknykterheten, anser jag det vara en skyldighet att rösta på ett sådant förslag — för att sedan agitera vidare för målet. Men jag anser icke, att herr von Hofstens förslag är ett steg framåt, som för närmare målet. Jag anser det nämligen vara mycket tvivelaktigt, om detta förslag verkligen i någon större utsträckning kan verka till nykterhetens höjande i orstäderna, medan jag däremot anser detsamma innebära ett bestämt steg tillbaka, då det sätter den gräns, under vilken försäljningen av maltdrycker skulle vara fri, till 3,6 volymprocent alkohol, varigenom det relativt goda nykterhetstillstånd, som nu i allmänhet är rådande på landsbygden, i viss mån skulle kunna riskeras.

På de skäl som jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande m. m.

(Forts.)

Herr Olsson, Oscar: Det är på vänstern ansvaret bör läggas för att vi inte redan ha en tillfredsställande lösning av nykterhetsfrågan, menar herr Hammarström, och detsamma menar högern åtminstone i denna kammare. För detta har man ett bevis i ett med vanlig bravur framfört försvar av detta partis ledare vid ett stort möte för några dagar sedan, då han också hävdade den gamla samhällsbevarande principen, att förvärvsbegäret och förvärvsförmågan äro de medborgerska dygder, som enbart böra vara bestämmande för det inflytande i det kommunala och politiska livet, som medborgarna böra äga. Dessa de högsta medborgerska dygderna således ha vi ju i denna kammare ganska lätt att uppskatta, eftersom vi alla, som sitta här, i en eminentare grad än åtminstone den stora massan av svenska folket äro i besittning av dem — ty annars hade vi inte suttit här. Men i samband med upphöjandet av dessa dygder påtalas ordandet om, att svenska folket skall ha självbestämmanderätt grundad på personlighetsprincipen, då det gäller nykterhetsfrågan. Jag kan inte klarare få fram den uppfattning, som ligger bakom högerpartiets motstånd mot det lokala vetot än genom att ordagrant citera: »De som vid sina angrepp mot den bestående ordningen söka skydd bakom personlighetsprincipen vilja därmed endast fördölja, att vad de önska är makten såväl inom kommunen som företrädesvis inom staten. Vi, som icke låta söva oss av de väljudande ordens klang, tveka ej att förklara, att vi gärna vore beredda att avstå vår andel i den politiska och kommunala makten, försävt den gagnade endast våra egna intressen». I fråga om intressen, vems intressen gagnar den 40-gradiga skalan i nykterhetspolitiken? Det är en fråga, som kanske också skulle kräva ett svar, Vad är det för *egoistiska maktkrav*, som ligga bakom försöken att störta den 40-gradiga skalan i nykterhetsfrågan? Är det de stora massorna av vårt folk, är det deras intressen majoritetspartiets ledare här i kammaren vill skydda? Är det för deras skull högern i denna fråga inte kan avstå från den politiska och kommunala maktens 40-gradiga skala?

Detta talet om att det är vänsterns skuld, att vi inte ha en tillfredsställande nykterhetslagstiftning, är allt bra underligt, när man tänker på att det inte bara är vänstern utan en mycket stor del av högern, som uttalat sig för lokalt veto, och att »vänstern» i detta fall säkerligen representerar tre fjärdedelar eller fyra femtedelar av det svenska folkets myndiga män och kvinnor, och särskilt då man betänker, att denna folkstämning långt ifrån att vara av övergående art har stärkts under årtionden, och att det nu är ungefär ett årtionde, sedan andra kammaren första gången beslöt det lokala vetot, ett krav, som andra kammaren sedan är efter är allt starkare har samlat sig omkring. Första kammarens uppgift är ju att förhindra obetänksamheter i lagstiftningen. Hur

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels-
ordnande m. m.

(Forts.)

många årtionden eller århundraden skall en folkstämning vara rådande, för att den inte skall vara en flyktig och obetänksam stämning? Allt tal om den fyrtiogradiga skalans berättigande som en garanti för sakkunskap vid avgörandet, om rusdrycks- trafik skall tillåtas i en kommun eller ej, är fullkomligt malplacerat, ty det är just sakkunskapen, som bestämmer, när var man och kvinna har en röst vid avgörandet. Det är inte de personer, som ha den största förvärvsförmågan här i landet, som representera sakkunskapen i detta avseende.

På vad sätt skulle vänstern enligt högerns mening kunna befrämja nykterhetsfrågan? Jo, genom att två tredjedelar av riksdagens ledamöter och antagligen fyra femtedelar av det svenska folket böjde sig, lät kommendera sig av den högerklick — ty det är icke hela högerpartiet — som inte vill tillmötesgå det svenska folkets krav i detta avseende. Här kommer då att invändas gent emot detta från högerpartiet och dess ledande krafter: kanske vi skulle låta kommendera oss i stället? Jag tror, att det är klädsammare, om en liten del av det svenska folket ger upp sina njutnings- och ekonomiska intressen, även med risk, att de tycka sig vara kommenderade, än att det svenska folket låter kommendera sig av denna lilla dels representation här i riksdagen. Vi veta alla mycket väl, att det finns åtskilliga valkretsar i Sverige, där högerns intresse för nykterhetsfrågan är så stort att det inte lönar sig, att någon högerman låter uppställa sig som kandidat till andra kammaren, så vida han inte är nykterhetsman och beredd att rösta för lokalt veto. Jag vet åtminstone ett sådant län i Sverige, om inte flera. Men vi veta också, att tack vare den 40-gradiga skalan denna nykterhetsvänliga höger icke blir representerad i första kammaren. Första kammarens majoritetsparti saknar på detta sätt representanter för stora grupper av högern i landet.

Det sades i det av mig åsyftade talet, att tillfredsställandet av nykterhetspolitici har icke för högern framtått såsom önskvärt eller ens möjligt. Det var en deputation här i går på halvtannat tusental deltagare, vilken representerade hundratusentals människor i vårt land, en deputation som inte bestod av vad som här kallades nykterhetspolitici, och de som representerades av denna deputation kunna inte heller kallas nykterhetspolitici i ordets vanliga mening. Det är således här inte fråga om att tillmötesgå nykterhetspolitici, utan om att tillmötesgå den stora majoriteten av det fattiga svenska folket, denna majoritet som begär att få skydda sig själv mot det största folkonda, detta fattiga svenska folk lider under, och det är det som första kammarens högerparti hindrar svenska folket från att göra.

Det har här sagts, att vi skola söka vinna vårt mål genom upplysning och inte genom tvång. Jag skulle vilja fråga herr Hammarström: hur stor del av det svenska folket skall vara upplyst, innan vi genom en lag få sätta inseglet på denna upplysning? Räcker det inte med två tredjedelar eller tre fjärdedelar? Vi ha

begärt ett lokalt veto av den art, att det skall behövas två tredjedelar av kommunens myndiga befolkning, för att förbud mot rusdryckshanteringen skall genomföras. Skall kanske varenda en vara upplyst, innan vi få använda lagstiftningsmakten i kommunen? Det ser nästan så ut, ty det möter ett — jag måste väl använda ett parlamentariskt uttryck — oresonligt motstånd här i kammaren.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande m. m.
(Forts.)

Jag blev nästan röd, då jag hörde en gammal säker högerman med sådan värme ta upp John Stuart Mills, den gamle liberalens, resonemang till stöd för sin åskådning. Det är ju inte så värst ovanligt, att de konservativa partierna, när de frisinade åskådningarna blivit tillräckligt gamla och slitna under några årtionden, ta upp dem och finna dem passande och lämpliga för den ståndpunkt, på vilken det konservativa partiet för tillfället står, men jag tror inte, att John Stuart Mill ens efter så många årtionden är riktigt mogen för att tjäna till stöd för det konservativa partiet i denna fråga. Ty som herr Hammarström mycket riktigt citerade, sade Mill, att man bör inom staten ha frihet att utföra en handling, *så snart denna handling ej berör andras intressen*. Skulle inte rusdryckstrafiken vara en handling, som berör andras intressen, när även högerpartiet erkänner, att det är en av de största sociala frågorna i vårt land? Den gamle store liberale filosofen passar således ännu inte riktigt för högern att använda, då det gäller denna fråga.

På grund av att det lokala vetot är ett krav, bakom vilket står minst 75 % av det svenska folkets myndiga män och kvinnor, och då vi här inte ha att göra med någon tillfällig folkstämning, som kommer och går, utan en folkstämning, som genom årtionden för varje år tagit sig allt starkare yttryck, vågar jag, herr talman, till och med i denna kammare yrka bifall till den ifrågasättande punkten av bevillningsutskottets hemställan.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7,30 e. m.

Herr Petersson, Alfred: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få göra några så korta erinringar, som möjligt emot ett och annat av de skäl, som under debatten anförts mot bevillningsutskottets föreliggande förslag och särskilt emot förslaget om lokalt veto.

Ett skäl, som denna gång liksom så många gånger förut här i denna kammare och även ute i landet i pressen och annorstädes har hörts, är, att införandet av ett lokalt veto skulle vara inkörsporten till en förändring i allmänhet av grunderna för den nu gällande kommunala rösträtten och införande av allmän och lika eller endast lika kommunal rösträtt. Det sades till och med av en ärad ledamot av bevillningsutskottet, herr Hammarström, att han och hans meningsfränder i denna fråga se en rösträttsfråga mer än en nykterhetsfråga, och han tillade: vi tro icke så mycket på nykter-

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

hetseffekten av denna reform. Det är mot detta skäl, som om och om igen anföres, som jag för min del ville uttala en alldeles motsatt uppfattning. Jag kan icke finna, att det i verkligheten finns något skäl att på detta sätt sammankoppla dessa båda frågor, den kommunala rösträtten i allmänhet och införandet av lokalt veto, sådant det här är föreslaget att tillämpas vid beslut angående rusdrycksförsäljningen. Jag vill först erinra därom, att detta krav på lokalt veto framfördes i riksdagen långt innan på något partis program fanns uppförd fordran på reform av den kommunala rösträtten, i varje fall sådan denna fordran nu framställs. Det kom fram uteslutande såsom ett uttryck för ett rent behov i nykterhetsarbetet, som en ren nykterhetsreform, inte alls som en allmän politisk fråga. Därom kunna vi alla vara ense. Och det är fortfarande en nykterhetsfråga och intet annat än en nykterhetsfråga, det skall jag be att få slå fast. När man talar om att fasthållandet vid det lokala vetot skulle vara ett hinder för lösandet av nykterhetsfrågan, är det, ett påståande, som så vitt jag förstår saknar varje grund, ty detta lokala veto är enligt nykterhetsvännernas uppfattning över hela vårt land en mycket betydelsefull, för att inte säga den för dem kanske betydelsefullaste delen av nykterhetsfrågan i närvarande stund. Men kan någon på allvar tro, att en genomgående reform av den kommunala rösträtten påskyndades en enda dag genom att riksdagen antog detta förslag om lokalt veto? För mig är det sannerligen fullkomligt ofattbart, att det skulle ha någon sådan betydelse. Vål har jag hört på allra senaste tiden från nykterhetsfolk, som äro övertygade högermän, att därest man i fortsättningen kommer att motsätta sig detta krav på lokalt veto och icke vill lyssna till nykterhetsfolkets önsksningar i detta avseende, de måste göra gemensam sak med dem, som påyrka en reform av den kommunala rösträtten. Man må tillmåta dessa uttalanden, vilket värde man vill — jag anför dem icke för att övertyga, ty i det fallet låter väl ingen övertyga sig — men ett faktum är, att jag hört dem från många håll. Det skälet, att man genom införandet av lokalt veto skulle göra liksom en bräcka i den nuvarande kommunala röst rättens byggnad och få ikull den, det skälet tycker jag således, att man kunde avskriva ur debatten om det lokala vetot. Det är ingenting annat än fantasier, det är något slags spöken man målar för sig själv och försöker måla för andra.

Ett annat skäl, som också här anförts mot det lokala vetot, är att det skulle vara en partifråga. Man säger: varför har man gjort denna fråga till en partifråga? Ja, jag förutsätter verkligen för det första så mycken objektivitet och vilja till saklig prövning av denna kammars ärade ledamöter och icke minst av herr Hammarström, som just framfört det argumentet, att de borde inse, att vi litet var vilja pröva den föreliggande frågan sakligt och objektivt och icke låta det vara avgörande för oss, om förslaget har kommit från det ena partiet eller det andra. Det tycker jag är att kasta en skugga på kammaren som sådan att motsätta sig

förslaget under förebärande att det är en partifråga. Är det lokala vetot förresten en partifråga? Det är sant, att det är uppfört på partiprogram och det är möjligt, att man kan driva den satsen, att detta konstituerar det som en partifråga. Emellertid har det först kommit fram från nykterhetsfolket, oberoende av partiståndpunkt. Vidare är det min övertygelse, att det håller på att upphöra att vara en partifråga särskilt ute i landet. Jag var närvarande för ett par dagar sedan liksom många av oss, då en avdelning av den stora deputationen framförde sina önskemål för riksdagsmännen. Det var en deputation från ett småländskt län, där högern har mycket starka försänkningar. I alla fall var det länet, såvitt jag kunnat finna av uppgifterna, talrikast representerat vid dessa nykterhetsuppvaktningar från alla svenska län. Det bevisar, att nykterhetssaken där slagit djupare rötter än kanske på något annat håll. Av den man, som talade å denna länsdeputations vägnar, sades det: »Jag har rätt att säga, att vi som äro här önska genomförandet av nykterhetskommitténs förslag — det vill säga i stort sett bevillningsutskottets här föreliggande förslag — och vi önska det alldeles oberoende av vilken politisk ståndpunkt vi i övrigt inneha». Jag håller icke för osannolikt, att flertalet av detta hundratal representanter för detta län voro övertygade högermän och således rösta med högern vid de allmänna valen. Jag har visserligen icke gjort någon beräkning över det, men så sades det, och det motsades icke från något håll. Jag anser mig således ha skäl att i motsats mot herr Hammarström säga att gränserna efter partilinjer i denna fråga verkligen äro på väg att utplånas och icke på väg att skärpas.

Så sade vidare herr Hammarström, att han icke tyckte, att det var klokt att uppställa en sådan grundsats i politiken som denna: allt eller intet. Därom är jag nog överens med honom. Men det kan man sällan göra i politiken. Om vi betrakta det lokala vetot i dess förhållande till nykterhetsfrågan i stort, och hur de för denna fråga aktivt arbetande medborgarna se på detta krav, kan man inte säga, att bevillningsutskottets förslag såsom det föreligger är allt eller intet. Så se de det visst icke, utan de betrakta det som ett steg framåt på vägen. När nykterhetsfolket nu anser, såvitt jag känner förhållandena, att just detta är ett steg, som vi nu kunna ena oss om, medan det är många andra frågor, exempelvis förbudslagstiftningen, som vi komma till först senare, och om vilken enighet icke är uppnådd, så kan detta icke alls kallas för allt eller intet. Det är en partiell reform. Låt oss då gå den stora massan av nykterhetsfolket till mötes och säga: Vi gå er till mötes och lösa denna fråga, därför att vi anse, att det är en stor fosterländsk fråga, vars lösande är av yttersta vikt för folkets hälsa och ekonomiska lycka.

Vidare framhöll herr Hammarström, att detta skulle vara nägonting som strede emot den individuella självbestänningsrätten, och han citerade åtskilliga liberala uttalanden ifrån både inländskt och utländskt håll. Jag fick då den uppfattningen, att

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.
(Forts.)

därest vi nu diskuterade frågan om ett allmänt rusdrycksförbud, så hade dessa citat kunnat med något berättigande anföras däremot, men den frågan föreligger icke nu. Jag kunde alltså för min del icke riktigt finna, att dessa citat hade någon tillämpning i detta fall, ty icke vill väl herr Hammarström eller någon annan gå så långt i individuell självbestämmningsrätt, att var och en som önskar driva handel med brännvin inom en kommun skall ha rätt till det. Det är att dra ut självbestämmningsrätten till dess yttersta konsekvenser. Och den ståndpunkten ha både höger och vänster för mycket, mycket länge sedan kommit ifrån. Men som sagt, här är det frågan om det lokala vetot, att låta myndiga män och kvinnor inom en kommun besluta, huruvida där skall få finnas rusdrycksförsäljning eller icke. Jag kan icke förstå, att detta är något större ingrepp i den individuella självbestämmningsrätten, än man redan nu har på många andra områden, fastän man vid avgörandet röstar efter andra grunder.

Det är en erfarenhet, som upprepar sig i alla tider, såsom också påpekades av en föregående talare, att de efterkommande gärna vilja smycka de bortgångnas gravar, även om de samtidigt äro de skarpaste motståndare till deras efterföljare. De som långt före oss ha kämpat för ideella syften, och som då rönt det allra skarpaste motstånd, de citeras i vår tid ofta emot dem, som nu kämpa för samma ideella syften, men under andra former.

Slutligen sade herr Hammarström: finns det några skäl för påståendet, att denna kammares majoritet motsätter sig effektiva nykterhetsreformer? Det är ju en iakttagelse, som vi litet var ha gjort, att även de som motsätta sig denna nykterhetsreform, förklara sig vara varma nykterhetsvänner. Men på den frågan, om det finns något skäl för det påståendet, att denna kammares majoritet motsätter sig en effektiv nykterhetsreform, vill jag svara ja. Det skall visserligen med tacksamhet erkännas, vad denna kammares majoritet har gjort hittills i nykterhetsfrågan, men det är visst, att för allt verkligt intresserat, aktivt arbetande nykterhetsfolk framstår det, om första kammaren i dag åter säger sitt nej till detta förslag, som om den motsätter sig en effektiv nykterhetsreform. Så betrakta nog alla nykterhetsvänner här i landet detta, och om den saken är det inte lönt att tvista. Att denna majoritets egna män icke betrakta saken så, det är en sak för sig.

Herr talman! Jag skall sluta med att yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr greve och talman! Jag skall be att få säga några ord med anledning av det anförande, som bevillningsutskottets ärade ordförande höll. Det förefaller mig ganska sannolikt, att båda kamrarna komma att fatta positiva beslut i denna sak, men att dessa beslut icke bli sammanfallande, varför en sammanjämkning blir nödvändig, i vilket fall flera vägar finnas att välja. Jag har föreslagit en sådan utväg, men om nu bevillningsutskottet

skulle finna, att det inte kan förorda den utvägen, emedan utskottet skulle anse att det förslaget icke har några utsikter att vinna riksdagens bifall, så finner jag det angeläget, att utskottet må kunna finna någon annan utväg som kan leda till målet. Vad jag med mitt anförande ville framhålla är det, att i frågans nuvarande läge är det nödvändigt att komma till ett positivt resultat, och detta så mycket mer som det torde vara ganska uppenbart, att ju längre vi avlägsna oss från den stora förbudsomröstningen 1909, dess mindre bli utsikterna att verkligen få en tillfredsställande lösning av nykterhetsfrågan till stånd. Det har växt upp en rörelse i motsatt riktning, och jag skall be att få varna mot att man förhalar frågan, till dess denna rörelse alldeles tagit överhand. Vi ha redan sett, huru den utövat sin inverkan vid stadsfullmäktigevalen i Stockholm, och det är icke utan att rörelsen börjar sprida sig över landet. Jag är den förste att erkänna personlighetens rätt i samhället, men jag anser, att denna rätt har sina nödvändiga begränsningar till förmån för det hela. I detta fall kräver den sociala samhörigheten, att man verkligen underkastar sig icke obetydliga utan väsentliga och kännbara inskränkningar i denna personliga rätt för att få bot på ett samhällsont, som vi alla äro medvetna om, och som vi gärna ville se avhjälpt så snart som möjligt. Jag ber herrarna besinna, att icke den ena eller andra detaljen här är huvudsaken, utan att huvudsaken är, att vi komma till en lösning, så att det verkligen blir ett bättre sedligt tillstånd inom vårt folk. Det lider under det närvarande tillståndet, och vi böra i samförstånd göra vad vi kunna för att råda bot på detta onda.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande m. m.
(Forts.)

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman, mina herrar! Eftersom jag hade turen att komma omedelbart efter herr Ekman, vill jag nämna något, som jag glömde i mitt förra anförande.

Då herr Ekman lät förstå, att det förslag till kommunalt veto han framlagt skulle kunna tjäna som en sammanjämningslinje, vill jag nämna, att detta förslag inom bevillningsutskottet endast rönt medhåll från ett enda håll, nämligen av herr Jonsson i Hökhult, som själv framburit samma motion som herr Ekman. Detta gör, att tanken på att den av herr Ekman föreslagna linjen skulle vara framkomlig nog knappast håller streck.

Beträffande herr Ekmans senare uttalande, att det skulle vara brådska uti att någonting gjordes från vår sida, har jag icke någonting att däremot invända. Men å andra sidan får man väl fästa sig vid, *huru* det göres och icke endast vid att något blir gjort. Så länge från deras håll, som under åratals uppburet arbetet på detta området, göras så starka invändningar, som här blivit gjorda mot den ståndpunkt första kammarens majoritet intager, lär det väl vara rätt svårt att nöja sig med bara en sådan reform. Nu säger man, att man skall taga litet i sänder och icke vilja ha allt på en gång, och häri kan ju ligga en viss sanning. Men å andra sidan är det naturligtvis så, att om man tager denna

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

reform utan att få något mera, kommer det att resas mångårigt motstånd mot ytterligare steg, ty då säger man: vi ha nyligen tagit ett så stort steg, låtom oss nu under ett tiotal år se, huru saken kommer att utveckla sig. Det är detta nykterhetskämparnas stora skara icke vilja underkasta sig.

Jag har emellertid, herr talman, begärt ordet egentligen med anledning av herr Hammarströms yttrande. Han tog till utgångspunkt för sitt sista anförande något, som jag yttrat eller åtminstone förmenades hava yttrat, då jag förut hade ordet. Han gjorde en antydning om, att jag skulle beskyllt motpartiet för mindervärdiga motiv. Jag vågar bestämt tillbakavisa denna beskyllning. Jag förmodar emellertid, att talaren syftade på, att jag i ett visst sammanhang begagnade orden »fariseism» och »naivitet». Jag ber få säga, att detta icke gärna kan röra motiven och vill erinra om, i vilket sammanhang jag använde dessa uttryck. Det var för att bemöta högerns beskyllning mot oss, att vi skulle gjort nykterhetsfrågan till en politisk fråga. Då sade jag, att det verkligen kan ligga litet fariseism i att påstå, att vi gjort nykterhetsfrågan till en politisk fråga. Och jag vågar påstå, att det även till en viss grad är naivt att anse, att denna fråga icke är en politisk fråga, så länge det är den lagstiftande församlingen som skall avgöra den och så länge en stark folkmening yrkar på dess avgörande i en viss riktning. Jag tycker, att det är bra mycket bättre att säga rent ut, än att söka komma ifrån att frågan har politisk innebörd.

Herr Hammarström citerade efter mig ett uttryck, som jag icke kan påminna mig hava fällt. Han antydde, att jag skulle sagt, att högern tvingats till eftergifter. Jag tror icke att jag använt det uttrycket, men när jag hörde honom tala härom, kom jag att tänka på satsen: Qui s'excuse s'accuse. För min del anser jag, att en så småningom erhållen bättre insikt förmått högern att giva med sig i vissa punkter, dock först efter många och långa strider, och det torde väl icke kunna förnekas av någon, som känner till denna frågas behandling i riksdagen, att det först är efter många och långa strider, som högern intagit den ståndpunkt i nykterhetsfrågan, som den lyckligtvis nu gör. Jag säger *lyckligtvis*, ty den ståndpunkt högern nu intager är dock ett gott stycke framom den, som densamma tidigare intagit.

Vidare förebrädde oss herr Hammarström för bristande konsekvens i vår hållning, och till stöd härför anförde han ett citat från John Stuart Mill, med vilket han ville visa, att vi icke hade samma uppfattning om friheten som denne storman. Nu kan man ju säga, att varje tid har sina ideal och sina medel att befrämja dessa ideal. Men å andra sidan vågar jag säga, att ett ideal ha vi fortfarande gemensamt med nämnde storman och det är, att vi gärna skulle vilja befordra den största möjliga lycka för det största möjliga antal. Vi önska frihet i andligt avseende, vi önska frihet att kunna utveckla vår personlighet, men å andra sidan måste vi medgiva, att denna frihet får finna sig uti vissa begränsningar

både på det ekonomiska området och på njutningens område, vilket sistnämnda det här är fråga om.

Vidare sökte herr Hammarström med citat från riksdagsförhandlingarna stödja den uppfattningen, att det skulle ligga inkonsekvens i den hållning vi nu intaga gent emot den vi tidigare intagit. Jag har verkligen i likhet med en föregående talare ytterst svårt att förstå, vari en sådan inkonsekvens skulle ligga. Herr Hammarström citerade ett yttrande av bevillningsutskottet, i vilket herrar David Bergström och Branting deltagit och vilket innehöll ungefär någonting sådant som att så stora sociala intressen spela in, att till motarbetande av rusdrycksmissbruket även restriktiva åtgärder, som otvivelaktigt innebure en inskränkning i den personliga friheten i ifrågavarande hänseende kunna vara befogade. Jag vill skriva under detta även i dag. Detta skrevs ifråga om den förbudsmotion, som herr Hammarström omtalade. Jag är ännu icke nu övertygad om, att det ifrågavarande förbudet skulle varit lämpligt, men däremot kan jag även i dag skriva under, vad de bägge herrarne år 1907 varit eniga om. Jag är till och med förvånad, om jag icke varit med om detta uttalande, men säkerligen har jag i så fall icke varit närvarande i utskottet, när detta ärende behandlades. Jag anser emellertid den ståndpunkt, som utskottet intog, vara så lämplig att jag ännu skulle kunna vara med om att gilla densamma. För övrigt ber jag ifråga om den ståndpunkt som liberalerna, och varför icke även socialdemokraterna, tidigare intagit få påpeka, att då icke förelåg 1914 års kommittéförslag. Man hade då icke någonting att samla sig om. Nu däremot har man i detta förslag kommit till en lösen, och det är omkring denna lösen man nu samlar sig. Jag upprepar ännu en gång, vad jag sade, att det icke ligger någon inkonsekvens i detta. Herr Hammarström ville åt högern vindicera kensekvens i hållning. Men nog är det lika stort avstånd mellan den ståndpunkt, högern intager i dag, och den som det intog för 10 år sedan, som mellan den ståndpunkt, vänstern i dag intager, och den som densamma intog för 10 år sedan. Jag kan emellertid icke kalla detta för inkonsekvens utan för en lycklig utveckling, och jag hoppas, att högern fortsätter att utveckla sig så hastigt, att vi alla kunna mötas i att lösa föreliggande fråga på grundvalen av nykterhetskommitténs förslag.

Herr Hedenlund: Tva år å rad har jag sökt utveckla de skäl som tala för antagande av det förslag, som innefattas i den av herr von Hofsten m. fl. avgivna reservationen, och jag vill därför icke upptaga tiden med att anyo framlägga desamma. Jag skulle icke ens ha begärt ordet, om det icke, enligt mitt förmenande, trots alla vackra erkännanden, gått såsom en röd tråd genom talarnes på vänstersidan anföranden, att vad av riksdagarne 1914 och 1915 beslöts i nykterhetsfrågan, dock måste anses som mindre betydelsefullt, och att det lagförslag, som innefattas i den av herr von Hofsten avgivna motionen, icke skulle vara till-

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande m. m.
(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

räckligt djupgående. Herr Hammarström har redan talangfullt framhållit detta förslags förtjänster, och jag skall därför icke giva mig in på några detaljer av detsamma. Jag skall endast be att på det kraftigaste få understryka, vad herr Hammarström yttrade, när han påpekade, att bestämmelserna om den obligatoriska individuella kontrollen, hela vårt lands uppdelande i kontrollområden, och sist men icke minst den mycket stora makt, som lagts i en samvetsgrann och nykterhetsvänlig kontrollstyrelses hand, dock skola komma att visa sina verkningar, och för min del tycker jag att dessa verkningar redan gjort sig märkbara. Jag tror, att denna kammars majoritetparti i lugnt medvetande kan se tillbaka på den andel det tagit i de två närmaste föregående årens lagstiftningsarbete på nykterhetsfrågans område och med tillförsikt se framtiden an, vad dessa lagförslags verkningar beträffar.

Vad angår det mer eller mindre djupgående i det förslag som 1914 frambars från regeringshåll och sedan två år i rad motionsvis upptagits av herr von Hofsten, tillkommer det allra minst mig att därom fälla något omdöme. Men såsom ett litet bevis eller åtminstone ett litet exempel på detta förslags djupgående skulle jag dock vilja för kammaren anföra, att några av de ganska långt gående eller såsom ganska långt gående ansedda restriktioner, som från kontrollstyrelsens och socialstyrelsens sida förslagsvis avgivits till regeringen med anledning av kristiden, likvisst äro grundade på bestämmelser i 1914 års regeringsförslag som är identiskt med det, av herr von Hofsten två gånger motionsvis framlagda.

Jag kommer nu in på en punkt i detta förslag, som förut berörts av flera talare, nämligen frågan om pilsnerdrinkats frigivande. Den första talaren, herr Eklund, framhöll, att genom pilsnerdrinkats frigivande landsbygden skulle översvämmas av denna alkohol-svaga dryck och att detta frigivande skulle ekonomiskt undergräva folket. Det har även anförts uttalanden från sakkunniga, men dessa äro synnerligen svävande och tala snarare för pilsnerdrinkats ofarlighet än för motsatsen. För att emellertid var och en må själv kunna bilda sig ett omdöme, synes det mig nödvändigt att fasthålla några siffror vad pilsnerdrinkats skadlighet beträffar, angående alkoholhalten, och vad den ekonomiska faran beträffar, angående kostnaden.

Vad alkoholhalten angår, veta vi, att denna i teorien begränsas till 3,6 volymprocent men att den i praktiken icke går upp till mer än omkring 3,5 volymprocent, enär bryggarna av försiktighetsskäl måste hålla sig något litet under gränsen. Nu innehåller det av nykterhetsfolket sasom alldeles ofarligt betecknade svagdrickat $2\frac{1}{4}$ volymprocent och således nära två tredjedelar av vad pilsnerdrickat innehåller. Då frågar jag: kan man verkligen anse den ena drycken absolut ofarlig och den andra samhällsvadlig? Man kan visserligen göra gällande, att icke heller svagdrickat är ofarligt, men jag har kommit till den slutsatsen, att det måste vara det, eftersom jag ser de mest rättrogna och ansedda nykter-

hetsvännerna använda det. Och säkert är, att detsamma föredrages vid så gott som alla tillfällen framför de absolut alkoholfria malt-drycker, som åtskilliga bryggerier lagt sig vinn om att hålla till allmänhetens förfogande. Detta är en smakfråga, som jag mycket väl förstår, men å andra sidan, böra även nykterhetsvännerna förstå, att allmänheten icke i ett enda slag kan vänja sig av med sina vanor och på en gång övergå från det spritstarkare ölet till svagdrickat.

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.
(Forts.)

Jag kommer så till den ekonomiska faran. Under debatten här har jag låtit mig angeläget vara att skaffa priset på åtskilliga av dessa olika drycker. Dessa pris äro per en tredjedels liter vid försäljning till privata kunder följande: i Stockholm: för pilsner 14 öre, för pilsnerdricka 11 öre och för lagrat svagdricka 8 öre; i Göteborg: för pilsner 15 öre, för pilsnerdricka 11 öre och för lagrat svagdricka 8 öre. Skillnaden i pris på pilsnerdricka och lagrat svagdricka utgör således 3 öre. Jag medgiver gärna, att skillnaden kan synas rätt stor, men om man tager i betraktande, att pilsnerdrickat såsom vid åtskilliga tillfällen påpekats, har alla möjliga utsikter att undantränga det spritstarkare och farligare ölet, tror jag att denna skillnad härigenom balanseras upp.

Herr talman, jag skall därför i år liksom vid föregående tillfällen med största lugn avgiva min röst för den reservation, som avgivits av herrar Nilsson i Bonarp och von Hofsten.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Vid 1914 års senare riksdag hade jag tillfälle att angiva de skäl, som föranledde mig att biträda det då i samma fråga föreliggande betänkandet av bevillningsutskottet. Vid 1915 års riksdag hade jag ytterligare tillfälle att särskilt undersöka och utveckla de motiv för och emot ett lokalt veto, som rent sakligt sett kunde anföras. Jag skulle därför i år avstått från att begära ordet, om jag icke fått den uppfattningen av den hittills pågående diskussionen, att man mindre diskuterat det föreliggande förslaget och de däri inrymda bestämmelserna, sakligt sett, än fast mera sökt se frågan ur allmänt nykterhetspolitiska synpunkter, och det synes då givas skäl för att ur denna synpunkt nu i någon mån granska situationen. (Jag undantager vid detta bedömande den siste talaren, som ingick på en rent saklig behandling av ett par detaljer i föreliggande förslag.)

I fråga om det, det erkänner jag, mycket hofsamma och skickligt lagda inlägg, som gjordes från den ärade representanten från Växjö, ber jag få säga, att åtskilligt av vad han uttalade i sitt anförande verkade nog så bestickande. Men enligt mitt förmenande tal det icke en mera ingående prövning.

Han började med att påvisa, i vilken omfattning under de senare åren denna kammare verkligen ådagalagt nykterhetsvänlighet och hurusom stora och mycket omfattande förslag på nykterhetslagstiftningens område blivit genomförda, och han anförde därvid såsom särskilt exempel härpå, hurusom kammaren varit med om

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels-
ordnande m.
(Forts.)

kommunernas allmänna ekonomiska frigörelse från beroendet av vinstmedlen av rusdryckshanteringen.

Jag ber då, efter han berörde denna fråga, att i kammarens minne få återföra en situation precis likadan som den nuvarande. Då frågan om kommunernas ekonomiska frigörelse från rusdryckernas vinstmedel för tredje gången behandlades här i kammaren, yttrades av en talare, som ännu sitter i kammaren och fortfarande inom densamma intager en inflytelserik ställning, beträffande förslaget att ingå till Kungl. Maj:t med en framställning i detta ämne följande: »Det nu föreliggande betänkandet är betecknat med siffran 13, som ju anses vara ett olyckstal och jag förmenar, att betänkandets siffra gör skäl för vad den anses innebära, om nämligen betänkandet varder av första kammaren bifallet.»

»Den frågan, som här föreligger, är mindre en nykterhetsfråga än en finansiell fråga, och det är därför, som jag har vågat falla kammaren besvärlig med att yttra några ord.» Sedan sammanfattar han sitt slutomdöme på följande sätt: »När jag hört och sett detta förslag, har jag frågat mig själv: skall det verkligen vara behövt? Första kammaren är numera, synes det mig, icke sällan så välvillig, att, när den förkastar ett förslag ett par gånger, den tredje gången i allmänhet är beredd att taga förslaget. För min del tillhör jag icke dem, som låta påverka sig av opinionens flyktiga vindar. Har jag min mening, så bibehåller jag den, därest jag icke på goda grunder blivit övertygad om dess oriktighet.»

På denna argumentation avslog kammaren förslaget med 87 röster mot 27. I dag har högerns huvudtalare vitsordat, att denna reform, senare genomförd, hade stor betydelse speciellt som nykterhetsreform, att den skapat förutsättningarna för viktiga åtgärders vidtagande på detta område och att kammaren fann en heder uti att kunna återropa att den biträtt detta förslag. Den situation, som nu föreligger, beträffande det lokala vetot är fullständigt lik den som förelåg i nyssnämnda fråga, då den tredje gången avslogs.

Samme talare sade, att det vore önskvärt, att rusdryckskonsumtionen nedbringades så mycket som möjligt. Jag ber att få taga fasta på detta erkännande. Jag kan icke uppfatta det på annat sätt än att där bakom låg en given föresats och verklig beredvilighet att bidra till att konsumtionen nedbringas så mycket som möjligt. I sitt senare anförande ställde han sig emellertid i viss mån tveksam, till den uppgiften, då han kom in på en utveckling av den rent principiella, frihetens berättigande. Jag förstår icke, huru eljes den synpunkten kan tillmätas någon betydelse i den nu föreliggande frågan. Det som verkligen skiljer minoritet och majoritet i kammaren är, huruvida förhållandena inom en kommun skolareglaras genom en viljeakt av de inom kommunen boende eller genom myndighets utslag. Är det alternativet, att kommunens egna innevånare själva genom sitt votum få avgöra, huru det inom kommunen skall ordnas, mindre frihetsbetryggande än om samma sak bestäm-

mes av någon myndighet? Såvitt jag kan förstå, lämnar just det förstnämnda alternativet större utrymme för och mera erkännande åt personliga åsikters hävdande än en anordning, som lämnar beslutanderätten åt myndigheterna. Jag kan icke förstå vart den ärade talaren syftade, när han i detta fall åberopade frihetssynpunkter såsom motiv för avslag på utskottets förslag.

Any. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

Han uttalade vidare, att missbruket och icke bruket av spritdrycker skulle bekämpas. I enlighet med denna uppfattning hos kammarens majoritet och utskottets reservanter hade man i det förslag han förordade, utrensat sådana bestämmelser, som hade den mest utpräglade förbudskaraktären. Jag ber att få taga fasta också på denna omständighet. Det är alltså icke den eljest åberopade omständigheten, att de utrensade bestämmelserna ägde allmänpolitiskt intresse som varit huvudmotivet för, att reservanterna ansett sig icke kunna biträda det förslag bevillningsutskottets majoritet framlagt.

Ytterligare anförde samma talare, att han ville lämna sitt erkännande åt tanken, att såväl bruket som missbruket borde bekämpas på övertygelsens väg, men att en ytterst omfattande utredning därom vore önskvärd och att man finge avvakta den, innan man vidtog åtgärder, som hade förbudskaraktär i sig. Jag vill säga, att därom är jag ense med honom; men även denna väg är nog så svår att komma fram på. Jag tror icke, att jag yppar någonting, som icke bör yppas, om jag meddelar att från nykterhetskommittén framställning ingått till Kungl. Maj:t om utredning beträffande alkoholbrukets verkan på familjelivet i vissa avseenden, beträffande alkoholbruket som orsak till olycksfall, beträffande alkoholbruket som orsak till självmord och beträffande förbrukning av utminuteringsvis försålt brännvin efter yrkesgrupper och inkomstklasser. Nykterhetskommittén begärde, som sagt, att utredning skulle företagas beträffande dessa frågor samtidigt med fyra andra. Men regeringen har funnit framställningen, i vad den gäller de fyra förstnämnda frågorna, för närvarande icke föranleda till någon åtgärd. Det synes sålunda icke vara så lätt att komma fram ens på denna väg, vilken talaren anvisade såsom den man nödvändigt borde beträda.

Vidare sade samma ärade talare att man borde — han vädjade särskilt i detta fall liksom flera andra talare till minoritetspartiet inom kammaren — taga det som nu låg inom räckhåll, och detta så mycket hellre som genom att biträda förslaget ingalunda restes några hinder mot att fortsätta med arbetet mot ett längre avlägset mål, därest man fortfarande hade den uppfattningen att man borde försöka närma sig det. Men jag ber att i det avseende få erinra, hursom åtskilliga bland reservanterna, herr Antonsson t. ex., hava åberopat såsom huvudskäl varför de icke ville vara med om någonting, att de finna de redan vidtagna restriktionerna tillräckliga och att man först bör iakttaga deras verkningar. Och i det uttalande från finansministern, som nämnda talare i annat avseende åberopade och som fälldes för någon tid sedan, förekom

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.
(Forts.)

bland annat följande passus såsom förklaring, varför regeringen icke ytterligare gått fram med förslaget från år 1914 eller med något annat liknande för att få en lösning av nykterhetsfrågan: under hänvisning till vissa partiella ändringar vilka också kunna kallas ett system »måste man se tiden an och låta systemet visa vad det duger till». Det är således uppenbart, att man på inflytelserikt håll finner redan fattade mindre långt gående beslut vara tillräckligt motiv för att yrka avslag på önskemål om längre gående åtgärder. Därigenom uppskjutas eller undanskjutas ju dessa senare. Huru kan man då säga, att om man vill saken, så kan man icke vägra att taga ett första steg, även om det är otillfredsställande och att det icke skulle hindra försöken att förverkliga övriga önskemål? Det kan jag för min del icke förstå. Det förhåller sig, såvitt jag kan se, just alldeles tvärtom, att man därigenom reser hinder för att fortsätta fram till det som man finner vara det väsentliga.

Ytterligare sade den ärade talaren, att denna fråga hade sannerligen icke något att göra med de politiska partiprogrammen. Det var ett hårt omdöme, herr talman, om en talare som för några dagar sedan med auktoritativ rätt att uttolka högerens uppfattning i nykterhetsfrågan förklarade, att »högern icke kan lämna sin medverkan» till förslaget sådant det föreligger. Såvitt jag förstår är det ett klart positionstagande, en utfästelse med en så bestämd och positiv avfattning, att man tidigare icke hört talas om något liknande. Och det sker ungefär samtidigt, som huvudtalaren för samma parti just om förslaget ifråga beklagar, att frågan förekommer på de olika politiska partiprogrammen. Detta visar i viss mån, att det icke finnes någon enhetlig och sammanhängande argumentation för den ståndpunkt, högern i denna fråga angiver såsom sin.

Än vidare framhöll samma talare, att han trodde icke på nykterhetseffekten av det lokala vetot. I det avseendet vill jag erinra om vad som i regeringspropositionen vid 1914 års senare riksdag om en ny försäljningslagstiftning framfördes som ett av de ekonomiskt och politiskt mera betydande skälen emot det lokala vetot. Där ägnade man nämligen en utförlig, saklig behandling åt frågan, varför man icke upptog det lokala vetot. Bland dessa skäl angavs då följande: »Slutligen kunde av detsamma följa oöverskådliga konsekvenser av ekonomisk art, vilka ej kunna undgå att ådraga stad eller kommun ersättningskyldighet i betydande utsträckning.» Varför skulle dylik »ersättningskyldighet i betydande utsträckning» förekomma genom det lokala vetot? Naturligtvis därför att omsättningen av rusdrycker skulle bli mindre, tillverkarna skulle komma i vida sämre läge och därpå grunda anspråk till ersättning. Då följer också därav oundgängligen, att förslaget samtidigt måste utöva betydlig verkan i nykterhetsavseende genom förminskad konsumtion och därigenom med denna minskning förbunden nedsatt skadegörelse.

Slutligen sade den ärade talaren att, när det gällde att bedöma värdet av olika opinioner, man skulle taga hänsyn till med

vilken fasthet de opinerande stodo bakom den ena eller den andra uppfattningen. Ja, jag började mitt anförande med att påvisa, att i det avseendet har ju högern på ett område i denna sak bestämt bytt om fot. Man kan påvisa det också i andra avseenden. För några dagar sedan ådagalades genom deputationer från olika landsdelar, att stämningen på högerhåll här och där i denna fråga är en helt annan, än man här i riksdagen uppgivit vara förhållandet. Jag erinrar om att det från Smålandsbänken i fjol vid behandlingen av denna fråga anfördes, »att där ville man icke hava det lokala vetot». Den som yttrade detta torde nu genom samtal med nykterhetsvännerna i Småland, även de av högerfärg, funnit, att man där hyste en annan uppfattning och att han i det avseendet misstagit sig på opinionen. Och jag kan meddela från ett annat län, för vilket nu vid nykterhetsvännernas uppvaktning deputationens talan fördes av ordföranden i allmänna valmansförbundets valkretsförbund i det länet, att av denne yttrades bland annat, att han hade den bestämda uppfattningen, att inom detta län stodo bakom kravet på lokalt veto icke blott vänsterpartierna utan även majoriteten av de moderata valmännen.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m.m
(Forts.)

Jag vill i detta sammanhang, när man säger att från vänsterhåll orättmätiga angrepp göres på högerns ståndpunkt i nykterhetsfrågan, återgiva ett upprop från en del kommuner i ett norrländskt län, vilket upprop utfärdats och underskrivits av en mängd nykterhetsvänner, bland andra sex framstående prästmän, samtliga konservativa. I detta upprop ingår följande: »Vi anse, att det tillfälle, som nu erbjudes att genom personligt deltagande söka visa inför höga vederbörande vilken kraftig folkmening, som är rådande i denna folkets stora livsfråga, bör utnyttjas i största möjliga utsträckning. Vi taga även för givet, att icke minst de nykterhetsvänner, som finnas inom högern — det parti som genom sin representation i första kammaren står hindrande i vägen för nykterhetsreformens genomförande — nu skola passa på tillfället att genom personligt deltagande i riksdeputationen söka påverka sina meningsfränder inom regeringen och riksdagen, så att en lycklig lösning av frågan måtte kunna genomdrivas vid innevarande riksdag». Och under stå bl. a. O. Ahnlund, kontraktsprost, Umeå, C. Th. Åberg, kontraktsprost, Skellefteå. Alb. Markgren, kyrkoherde, Bygdeå, Elis Bratt, regementspastor, Umeå. P. Å. Gustafsson, stadsmissionär, Umeå. T. H. Svartengren, kyrkoherde, Umeå, Ferd. Öberg, kyrkoherde, Vännäs och R. Markgren, kyrkoherde, Burträsk, samtliga kända högermän i det länet. När så är fallet, är det icke då vågsamt av herr Hammarström att säga att, när det gäller att, bedöma opinionen, man skall taga hänsyn till huruvida bakom opinionen står en fast och målmedveten uppfattning? Det förefaller mig, som om just när det gäller de bakomståendes uppfattning i denna fråga, åtskilliga av herrarna hava sina mandat icke på grund av uppfattningens överensstämmelse med, utan trots uppfattningens skiljaktighet från deras, som man representerar.

Med vad jag sagt har jag velat ur nykterhetspolitisk syn-

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels-
ordnande m. m.
(Forts.)

punkt uppvisa, att det icke går att i längden upprätthålla och förskansa sig bakom den uppfattningen, att man från vänsterhåll i det lokala vetot endast ser ett medel att skapa en för sig fördelaktig politisk situation. Det är här fråga om ett krav, som påyrkas av nykterhetsvännerna inom olika partier. Det är fråga om ett önskningsmål som framstår såsom naturligt och självklart för var och en, som satt sig in i uppfattningen om, hur man bäst tror sig kunna ordna denna sak inom olika kommuner. Det är en strävan, som omöjligen kan i längden erhålla karaktären av en politisk köpslagan. Man begär blott av staten det faktiskt bästa, mest verksamma hjälpmedel som kan ernås, för såvitt man effektivt och systematiskt vill bekämpa rusdryckshanteringen och de därmed förbundna skadliga verkningarna.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr von Mentzer: Herr greve och talman, mina herrar!

Herr Hammarström syntes mig försöka gå riktigt till grunden med nykterhetsspörsmålet, då han i sitt första anförande framställde frågan: vad är det som åsyftas med nykterhetslagstiftningen? Härvid kan jag följa honom ett stycke på den väg han antydde, instämma i hans angivande om det syftemål, för vilket vi arbeta, då han nämligen sade, att vi syfta till att få bort missbruket av rusdrycker. Men längre vill jag icke följa honom, ty efter denna föresats tillade han, att, när vi vilja ha bort missbruket, så få vi icke kränka friheten, den personliga självbestämmanderätten. Denna invändning har nykterhetsarbetet i Sverige rönt sedan lång tid tillbaka. Den mötte redan Wieselgren på hans tid, och jag har från denna plats redan förut erinrat om Wieselgrens, jag kan väl säga, kungsord, varmed han besvarade denna invändning. Jag ber att åter få erinra därom. Han sade: »Friheten är en stor sak, men det finnes något, som är större, och det är kärleken.» Det är kärleken, som skall vara den innersta drivfjädern i nykterhetsarbetet och i nykterhetslagstiftningen. Kärleken ställer sådana krav på var och en, att den måste leda till inskränkning av den personliga självbestämmanderätten, och hela vår rusdryckslagstiftning har också gått i den riktning, som angives av kärlekens krav.

Då jag har denna uppfattning, kan jag icke heller godkänna en annan utgångspunkt, som är vanlig nu för tiden, då man talar om nykterheten såsom ett folkkrav, då man älskar att säga, att den är ett småfolkets krav, liksom om den vore endast ett småfolkets krav. Det är sant, att den är ett småfolkets krav, men den är dock därjämte ett krav, som gäller alla samhällsmedlemmar, hela samhället, ty hela samhället och alla samhällsklasser lida av de härjningar, spritdryckerna åstadkomma i vårt land.

Sedan jag tillåtit mig att helt allmänt angiva dessa satser — och jag hoppas, att vid närmare eftertanke man tämligen mangrant skall kunna samlas kring dem — skall jag bedja att få övergå till vad som för närvarande är den mest brännande frågan, näm-

ligen frågan om det lokala vetot. Det har talats både vackra och kraftiga ord till förmån för detta veto. Så har bevillningsutskottets ärade ordförande sagt, att vad man äsyftar med det lokala vetot icke har det ringaste att skaffa med politiken: det finnes här icke någon politisk biavsikt, utan man vill endast förflytta denna fråga utanför det kommunala livet, man vill hava den till en fristående fråga. Ja, jag betvivlar icke, att det talet kan vara uppriktigt, men jag kan ändå icke underlåta att göra mig den frågan: är det verkligen denna höga syn på det lokala vetot, som föranlett åtminstone ett vänsterparti att upptaga det lokala vetot på sitt partiprogram?

Så har vidare till förmån för det lokala vetot talats om, att det är alldeles naturligt, att i en fråga som denna det icke skall vara penningen eller de mest förvärvsdugliga, som skola vara avgörande, utan de, som mest lida av missförhållandena. Och då har man med stor rörelse hänvisat på de lidande arbetarkvinnorna. Jag vill visst icke bestrida, att man har större utsikt att av en supares hustru få ett nykterhetsvänligt uttalande än från en brännvinspatron eller en bolagsdirektör, men jag ber få erinra om, att vi med nuvarande lagstiftning, d. v. s. utan användande av det lokala vetot, utan att ha gjort någon ändring i tillvägagångssättet vid kommunal omröstning, dock i Sverige kommit därhän, att vi hava så gott som hela landsbygden torrlagd och även åtskilliga städer. Särskilt kan jag icke låta bli att fästa uppmärksamheten på, att herr Ekman i sin motion påvisar, att ifall hans motion ginge igenom, vi ha bestämda siffror på, att vi skulle få flera städer torrlagda, än vi hava utsikt att få med det lokala vetot.

Så är det en mycket gammal sats, som drives till förmån för det lokala vetot. Man säger: det vore väl besynnerligt, om icke högern kunde gå in på det lokala vetot; det har ju högerursprung, det förskriver sig från en högerman, som i nykterhetens intresse tog upp förslaget. Herr Alfred Petersson, som berörde detta, framhöll mycket riktigt, att Anderson i Tenhult kom med sin motion i frågan, långt innan den kommunala rösträtten var på tal. Det skulle ju kunna hända, att om Anderson i Tenhult nu vore med i riksdagen, vore med under de nya förhållanden, varunder vi leva, och säge, hur frågan nu gestaltar sig, han också intoge en annan ställning, ty han var väl ock en av dem, som kunde lära något av tiden. Nykterhetsfrågans läge har alldeles obestriddligen förändrat sig. Detta är tydligt, om man ser på dess historiska utveckling. Den var i det läge jag nyss antydde, då Anderson i Tenhult framförde sin motion. Men nu skola vi komma ihåg, att utvecklingen varit sådan, att riksdagen den 21 mars 1911 skrivit och uttalat sig för det kommunala vetot. Denna riksdagens skrivelse har emellertid icke, såsom rätteligen bort ske, blivit vidare observerad, utan nykterhetskommittén har, sedan den fick i uppdrag att i första hand åstadkomma en utredning om lokalt veto, mycket samvetsgrant gjort det och därför också givit det lokala vetot en framskjuten plats i sitt förslag.

Ang. brännvins- samt viner- och ölhandelsordnande m. m.
(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

Här har i dag från två håll gjorts ett stort nummer av det nykterhetsintresse, som finnes i det län, jag har äran att här representera, och man har använt mycket starka ord om den deputation, som i dessa dagar infunnit sig i Stockholm, och sagt, att man icke hört någon invändning från deltagarna i deputationen från nämnda län mot det lokala vetot. Med den kännedom jag har om länet kan jag för min del först och främst säga, att bland deltagarna i deputationen från detta län en grundåskådning fanns, som visst icke var så inriktad på det lokala vetot, som här antytts, och vidare vill jag säga, att det kan hända, att där sutto hemma i bygderna nykterhetsvänner till fullt lika stort antal som de herrar, som här uppehölo sig, vilka hemmavarande intaga en helt annan ställning i nykterhetsfrågan än den till förmån för det lokala vetot.

Men detta lokala veto, till förmån för vilket nu talats så varma ord, har icke bara en framsida, vilken en föregående talare sökt framhålla, utan det har också vissa svaga sidor, och då jag nu talar från nykterhetssynpunkt och i sanningens intresse, anser jag mig vara skyldig att även något fästa uppmärksamheten på dessa sidor.

Jag vill då i första hand säga, att nu föreliggande 29 § i förslaget innehåller stadgande, att genom kommunal folkomröstning må i enlighet med de i kapitlet meddelade bestämmelser avgöras, huruvida inom en kommun få meddelas sådana rättigheter till detaljhandel med rusdrycker, som omförmäles i denna förordning. Denna paragraf vill sålunda åt kommunerna lämna avgörandet, huruvida rättigheter skall meddelas inom dem. Det vill med andra ord säga: Vad denna paragraf medgiver är icke endast ett veto, ett förbudande, utan den lämnar också helt och hållet i kommunens hand rättighet att bestämma, huruvida den vill hava rusdryckshandel inom sitt område eller icke. Med en sådan lagstiftning ligger det bra nära till hands att tänka sig, att man kunde vinna torrläggning av atskilliga stadskommuner, men att det också kunde hända i fråga om en massa små, över hela landet spridda kommuner med ett mycket litet antal invånare, att ett penningstarkt rusdrycksintresse förskaffade sig makten i dessa och så med denna makt här och var, där vi nu hava torrläggning, upprättade en och annan fästning till förmån för rusdryckstrafiken. Och när man med denna paragraf ett sådant resultat, anser jag densamma från nykterhetssynpunkt vara en synnerligen olycklig paragraf. Det är så mycket märkvärdigare, att man stannat vid ett sådant förslag, som vi under det föregående riksdagsarbetet genomgått denna fråga och riksdagen förut uttalat, att den icke vill, att vi skola gå en sådan väg. Herrarna torde vara goda erinra sig, att år 1911 ett förslag förelåg från bevillningsutskottet, däri det överlämnades åt kommunerna att med kommunal omröstning avgöra, huruvida någon utskänkning eller någon försäljning skulle få äga rum eller icke. Just med anledning av att det stod, att kommunerna skulle få avgöra en sådan sak, återremitterades ärendet till

bevillningsutskottet, och så snart bevillningsutskottets uppmärksamhet riktats därpå, ändrade bevillningsutskottet hela läggningen av denna föreskrift så, att kommunerna, i stället för att få avgöra dylika frågor, endast skulle hava makt att avstyrka, icke att medgiva. Denna punkt i föreliggande paragraf gör det för mig absolut omöjligt att giva mitt votum till förmån för densamma.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande m. m.
(Forts.)

Det är vidare egendomligt, att det heter, att man skall lämna avgörandet åt varje kommun för sig, och att det icke är tal om annat än kommuner. Detta är egendomligt, då man särskilt från Norge har en intressant redogörelse över det lokala vetots verkningar i detta land, avgiven vid sjätte svenska förbudskongressen 1911, och i denna redogörelse bland annat framhålles såsom viktigt i denna fråga, att ett sådant här kommunalt förbud, om det skall bliva till verklig nytta, icke får överlämnas åt de små kommunerna, utan bör lämnas åt de större kommunerna. Nu är fråga om att lämna avgörandet åt var kommun för sig, och jag har redan omtalat, vilka vadliga följder det skulle hava att ordna saken på detta sätt. Tänka vi oss litet grand in i saken, torde avgörandet böra överlämnas, i stället för åt varje kommun, åt varje härad, landstingsområde, län eller något därmed likställt område. Vi veta genom erfarenheten från Norge, att i de små och medelstora städerna kan möjligen något uträttas med det lokala vetot men det har visat sig vara omöjligt att i stort sett därmed bringa någon fart i nykterhetsarbetet. När vi nu veta detta, kunna vi säga, att i föreliggande förslag icke iakttagits det observandum, som är givet från Norge.

Jag vill vidare i fråga om de större kommunerna erinra om förhållandet i Amerika. Man talar om, att där genom det lokala vetot vunnits åtskilligt, men så vitt jag kunnat följa med lagstiftningen därstädes, har den just gått i den riktning, att man icke lämnat avgörandet i sak åt de små kommunerna, utan lämnat det åt hela stater. Det heter nämligen, att den eller den staten är torrlagd.

Från Norge omnämnas vidare en gammal känd sak — och de, som ett litet grand satt sig in i frågan, förstå, hur viktig den är — nämligen att avgörandet vare sig genom kommunalt eller lokalt veto icke bör lämnas åt en kommun utan även de kringliggande kommunerna böra få ett ord med i laget. Vi veta väl, att icke blott det sambälle, där man har eller får krog, blir lidande därpå, utan även bygden runt omkring.

Vi hava väl icke allt för mycket att vänta av det lokala vetot i Sverige, då såsom framgår av nu föreliggande statistik, erfarenheten i Norge visar, att under de sista åren, då det lokala vetot funnits där, spritkonsumtionen ändå stigit. Detta är ju framhållet förut, och det är också en känd sak, att det lokala vetots vänner därpå svara: det må vara sant, men hade man där icke haft det lokala vetot, så hade konsumtionen ökats ännu mer. Ja! Man kan ju hålla på och tala om det där med antaganden hit och dit, men vi hava i allt fall icke något så fast och säkert

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandelns
ordnande m. m.

(Forts.)

uttalande från andra håll därom, att det lokala vetot verkligen är så välgörande, som man vill giva det sken av att vara.

Bevillningsutskottets ärade ordförande framhöll sin tacksamhet till herr Ekman därför, att denne gav sig in på att tala om, huru nykterhetsfrågans läge kunde gestalta sig i riksdagen under den närmaste framtiden. Det är icke utan att hans tacksamhet kittlade mig litet också. Kanske han blir tacksam mot mig också, om jag vågar gå in på detta område, som det kanske icke eljest tillhör en enskild att i dag så mycket tala om. Bevillningsutskottets ärade ordförande sade då ungefär, att det vore ett alldeles obestriddigt faktum, att herr Ekman och hans medmotionärer icke hade någon rimlig utsikt att nu få högern med på sitt förslag, och när det icke går, kan man icke tänka sig, att bevillningsutskottet skulle komma med ett sammanjämningsförslag i sådan riktning, som herr Ekman framhöll såsom önskelig. Nu tror jag liksom herr Ekman, att vi tyvärr i dag icke hava utsikt att komma till något resultat. Jag fruktar, att bägge kamrarna komma att stanna i olika beslut, och att det därför kommer att åligga utskottet att inkomma med förslag till sammanjämkning i frågan. Jag vill då göra en vördsam hemställan till utskottet. Det har i dag under diskussionen glädjande nog i stort sett från både höger- och vänsterhåll i, såvitt jag kan bedöma, hovsam och lugn ton framhållits, att vi hava verkliga nykterhetsavsikter, och om det är så, undrar jag, huruvida det icke kunde sättas i fråga, att sammanjämningsförslaget skulle gå ut på, att man toge den kungl. kommitténs förslag, med undantag av det stora tvisteämnet kommunalt eller lokalt veto. Man stryker ut denna hemställan — den vill man icke tvista om — men tager upp det, som i övrigt är nykterhetsvänligt. Så kan man nöja sig med att frågan för närvarande löses i huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs förslag, med utslutande av frågan om kommunalt eller lokalt veto. Framkommer ett sådant sammanjämningsförslag undrar jag, om det är, såsom bevillningsutskottets ärade ordförande sade, att flertalet av ledamöterna här i kammaren icke skulle gå med på något i denna riktning; jag undrar, om det icke ända skulle finnas så många sakligt intresserade högermän, som ville frågans lösning i den skepnad, att de tillsammans med vänstern här i kammaren, av vilken vi hava löfte om, att den vill verka utan hänsyn till partipolitik, kunde bilda majoritet, och att vi sålunda finge taga ett stort steg framåt på nykterhetslagstiftningens område.

Vi hava nu haft tillfälle att närmast yttra oss om 29 § i det första lagförslaget i bevillningsutskottets betänkande, och på grund av vad jag anført ber jag att få yrka avslag på denna paragraf.

Herr Boberg: Det tjänar egentligen ingenting till att fortsätta debatten, ty vi veta alla på förhand, huru resultatet kommer att utfalla vid omröstningen. Debatten gäller icke så mycket riksdagens ledamöter, som åhörarna på läktarna och folket ute i landet.

Det är mycket ledsamt, att det lokala vetot har låst fast nykterhetsfrågan, så att vi nu komma varken fram eller tillbaka med den. Till och med av en liberal nykterhetsvän har detta framhållits i Svenska Morgonbladet. Han liknade där ställningen vid ett skyttegravskrig, där man å ömse håll grävt ner sig. Självt liknade jag ställningen i fjol vid Bältespännarne. Det synes bli likadant i år. De reformer, som genomföras till nykterhetens fromma, bliva vanligen genomförda utan riksdagens direkta medverkan. Så är ju fallet med reformen i Stockholm. Doktor Bratt och stadsfullmäktige hava äran därav. Och i Göteborg ha ju André och de, som hjälpt honom, äran av den där genomförda ordningen. Kontrollstyrelsens förslag har ju också lett till bestämmelser i administrativ väg direkt från Kungl. Maj:t. Det är således ledsamt, att i riksdagen så många nykterhetsvänner icke komma just någonstades med nykterhetsfrågan, utan denna där skall befinna sig i ett så bedröfligt läge. Det beror på, att det lokala vetot gjorts till huvudsak i denna fråga och allt annat anses blott som sken och luft. Jag tog mig friheten att uppvisa ställningen i fjol, och diskussionen i dag uppenbarar, att det nu är på samma sätt ställt. Jag undrar, om nykterhetsvännerna i landet i längden skola vara nöjda med detta, om de icke komma att genomskåda, att det icke är som det bör vara med oss här uppe.

Nu sade herr Ekman från Stockholm, att många högermän skrivit på till förmån för det lokala vetot. Det tror nog även jag, att de gjort både här och där. Men å andra sidan vill jag upplysa, att det finnes många vänstermän, som anse och tro, att man bör taga restriktionerna utan att binda sig vid det lokala vetot. Jag har talat vid flera hundratals sådana personer. Och för övrigt, huru lätt är det icke att få till stånd en opinionsyttring i denna sak, då det skickas ut listor från på området auktoritativt håll. Jag skall belysa detta med ett exempel. Jag träffade på en resa doktor A. Moberger från Kalmar län, en mycket ivrig nykterhetsvän, som sade, att han helt och hållet gillade min ståndpunkt i nykterhetsfrågan. Men jag drog mig till minnes, att den förening, vars ordförande han är och många år varit, hade fattat ett beslut, däri det yrkades på lokalt veto. Ja, sade han, då jag erinrade härom: det tillgick så, att det kom ett brev till mig. Jag skrev och svarade, att jag ansåg det lokala vetot onödigt, och att det på landsbygden spelade en mycket liten roll. Men de ville, att jag skulle höra föreningen. Det utlystes ett möte, varvid uttalande gjordes och beslut fattades till förmån för lokalt veto, och protokollsutdrag därom måste jag naturligtvis skicka upp. På detta sätt bliva ofta de mest insiktsfulla och kompetenta i landsorten överröstade av den stora mängden, som alldeles icke satt sig in i det lokala vetots betydelse eller huru det kommer att verka.

Låt oss tänka på, att landet skall, sasom på sina håll redan skett, uppdelas i försäljningsområden. Redan nu finnes på lands-

Ing. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordmande m. m.
(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.
(Forts.)

bygden i allmänhet icke någon försäljning av spritdrycker, utan lundsbygden är så gott som fri och torrlagd i viss mening. Men inom alla dessa områden från Ystad till Haparanda skulle det uppstå en evinnerlig strid och denna skulle på kanske de flesta ställen förnyas under stigande hets vart tredje år. Jag tror mycket väl, att en hel del områden skulle bli torrlagda, men jag tror också, att en del andra *icke* bleve det. Skall man då upprätta tullgränser mellan de torrlagda och de icke torrlagda kommunerna? Nej, de icke torrlagda komma att så förbli med spritdrycker i sin mitt, och de, som bo inom de torrlagda områdena, måste få rättighet att köpa spritdrycker i de områden, där sådana finnas. Skulle icke en person, som aldrig missbrukat spritdryckerna, men ändå använt dem vid vissa tillfällen, känna det besynnerligt, om därför att han råkar bo i ett område, där nykterhetsvännerna äro i majoritet, han icke skulle få samma rätt, som andra medborgare inom andra områden erhålla?

Dessutom, äro herrarna alldeles säkra på, att icke det lokala vetot kan verka i motsatt riktning mot vad avsett är? Det är jag icke säker på. Ty det kan hända, att här och där de, som stå emot nykterheten, äro tillräckligt starka för att i en kommun rösta in spritdryckerna. Nå, då får man in dem där.

Att de stora städerna icke bli torrlagda, är ju klart för oss alla. Men huru går det då med totalförbudet, som nykterhetsvännerna sträva efter? Målet är ju totalförbud, och vägen skulle gå genom lokalt veto. Men om lokalt veto blir genomfört och fastslaget här och där, huru skall då gå med förbudsfrågan? När förbudsfrågan kommer upp, kunna ju nykterhetens motståndare peka på det lokala vetot och säga: nu ha Ni fått eder önskan fram. Folket har hörts i val, och folket har med självbestämningsrätt sagt, att spritdrycker skola finnas i vissa kommuner och i andra kommuner icke. Skall man då slå folket på munnen och taga friheten och spritdryckerna från det? Jag tror sålunda, att det kommunala vetot kan bli ett hinder för totalförbudets genomförande.

Herr Ekman från Stockholm sade, att det på högersidan finnes vissa nykterhetsvännar, som icke motsvarade förhoppningarna från valmännens sida. För min del får jag erinra, att jag icke lovat något, utan att jag kommit hit med förtroende från mina valmän att här tala och rösta efter bästa förstånd och samvete. Och det kommer jag att göra, oavsett vad man tycker och tänker därom. Vilja de, som valt mig, utesluta mig, så må de göra det, det kvittar mig lika, och jag skulle icke beklaga mig. Men jag tror, att var och en måste hålla sig till vad han anser rätt. Den som håller på det lokala vetot, må anse sig med full rätt göra det och gå till storms därför, men en nykterhetsvän, som icke tror på det lokala vetot, må ha rättighet att säga: jag tror icke på det och jag vill icke rösta för det, men jag vill rösta för långt gående restriktioner, som jag anser vara huvudsaken. Och i den mån restriktioner komma till och verka, bli både det kommunala

och lokala vetot av mindre betydelse. Huvudsaken för mig är ett bättre nykterhetstillstånd än det, som för närvarande råder.

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels-
ordnande m. m.
(Forts.)

Herr Östberg, Johan: Då jag icke haft tillfälle att i bevillningsutskottet deltaga i dess behandling av detta ärende anser jag mig böra, i likhet med en annan ledamot av utskottet, här tillkännagiva min ståndpunkt och ber därför att få yttra några ord i den föreliggande frågan.

Jag har ansett mig böra ställa mig på den ståndpunkt, som uttrycktes i den reservation, som anser, att de föreliggande motionerna icke nu böra till någon åtgärd föranleda. Jag kan icke dela herr Oskar Eklunds uttalade mening, att vi nu i tio år stått stilla på nykterhetslagstiftningens område. Tvärtom vädjar jag till var och en, som följt med riksdagsarbetet, huruvida icke den ena inskränkande bestämmelsen efter den andra införts och en del av dessa bestämmelser nyligen trätt i kraft. Att dessa icke varit verkningslösa, det kan så mycket mer antagas, som i den del av pressen, som vill vara nykterhetsvänlig framiör andra, just framhållits fördelarna av dessa restriktioner. Man har t. ex. i Stockholmspressen sett, vilka fördelar beretts genom de nyss vidtagna restriktionerna i fråga om handeln med öl och vin, och i många olika tonarter har man prisat det s. k. Brattska systemet för dess inverkan till nykterhetens befrämjande.

Men om så är, att vi under de senaste åren i lagstiftningsväg vidtagit den ena restriktionen efter den andra och några av dessa helt nyss trätt i kraft, borde man väl också på detta område kunna något lugna sig och avvakta vidare verkningar, såsom man gör på andra områden. Men, säger man, idealet har icke nåtts, ännu förekomma, såsom var man vet, missbruk av spritdrycker. Ja, naturligtvis, och sådana komma givetvis att länge pågå, vilken lagstiftning man än vidtag-er, ty lagstiftaren kan icke ändra om människonaturen, icke utan vidare skapa om folks levnadsvanor.

Här pågår egentligen strid, synes mig, mellan två olika åskådningar; den ena, som anser varje bruk av alkoholhaltiga drycker — de må vara aldrig så svaga — för missbruk som bör undanröjas, och den andra som anser, att bruk av spritdrycker bör tolereras, men att missbruket av sådana drycker skall stävjas. För den som anser varje bruk vara ett missbruk, finns naturligtvis icke annan lagstiftningsväg än *totalförbudet*, och det är ju också det förbud, som de, vilka anse sig för fullt konsekventa nykterhetsvänner, arbeta för, ty, säga de: totalförbudet måste vi hava förr eller senare; om vi nu nöja oss med det lokala vetot, så är det bara för att få en övergång till det totala förbudet.

De, som däremot anse, att bruket av alkoholhaltiga drycker icke bör vara värre, än att det må kunna få bibehållas i samhället, men att missbruket bör utrotas, de måste naturligtvis ställa sig på den restriktiva nykterhetslagstiftningens ståndpunkt, varpå vi sedan gammalt här i Sverige slagit in. Det är också en del talare som sagt, att här icke kan vara fråga om annat än en *parti-*

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels-
ordnande m. m.

(Forts.)

ell nykterhetslagstiftning. Näväl, om så är förhållandet, är det endast fråga om huru långt man bör gå i partiell nykterhetslagstiftning.

Nu vill man från vissa håll på en gång hava både stränga allmänna restriktiva bestämmelser i lag fastslagna, och dessutom, då man ändå synes misstro dessa allmänna bestämmelser, härjämte överlämna åt de olika kommunerna att genom allmän folkomröstning bestämma huruvida där skall tillåtas utskänkning av spritdrycker däribland så litet alkoholstarka drycker som pilsnerdricka. Men det är väl icke rimligt att, då man antar en allmän restriktiv lagstiftning, det till yttermera visso skall bestämmas genom kommunal folkomröstning, huruvida mer eller mindre alkoholhaltiga drycker skola få tillhandahållas allmänheten. Om man slagit in på restriktiv lagstiftning, som skall gälla hela landet, kan man icke då avfatta dessa bestämmelser så, att föreskrifterna bliva tillfredsställande för det mål man vill nå? Man vill upphäva missbruket, men är det säkert, att man genom det lokala vetot kan mera stävja missbruket än genom generella restriktiva bestämmelser? För visso icke.

Den förste talaren framhöll, att man misstrodde det lokala vetots verkningar i de större samhällena, särskilt städerna, men efter nykterhetsvännernas åskådning är det just där, som missbruk äger rum, och där som missbruket i första hand skulle stävjjas. Tror man icke, att det lokala vetot kommer att verka i de större samhällena, så förstår jag icke, vad man väntar av det lokala vetot. Och även om en eller annan kommun, som icke redan är vad man kallar torrlagd, skulle efter införandet av lokalt veto bestämma sig för förbud, kunna ju grannkommunerna besluta motsatsen. Om t. ex. Stockholm genom lokalt veto bleve torrlagt, kunde Lidingö, Nacka eller Solna kommuner tillåta all möjlig försäljning av spritdrycker, och vad vore då vunnet genom Stockholms torrläggning? Således, det komme att bliva mycket godtyckliga förhållanden i vårt land på detta sätt.

Jag tror att, om man vill främja nykterheten på lagstiftningens väg, detta måste ske genom åtgärder, som äro gemensamma för hela landet, och är det så, att man anser vårt folk vara så hemfallet under dryckenskapens elände, att det behövs det radikala botemedel, som ligger i totalförbudet, så bör man taga till det, men man bör icke komma med lokala förbud, som endast verka inom en begränsad rayon och som därigenom bliva ineffektiva.

För min del, herr greve och talman, hyser jag icke någon kolartro på lagstiftningens förmåga i detta avseende. Jag tror, att en alltför restriktiv lagstiftning, som icke tager hänsyn till folks åskådningar och levnadsvanor, lätt kan verka motsatsen. Den kan verka till kringgäende av lag och förtärande av skadligare saker än de, som äro offentligen saluförbjudna. Jag tror också, att då man strider mot de alkoholsvaga dryckerna, man går alldeles för långt, och jag tror, att man målar vårt folks ställning

för svart i detta hänseende. Man glömmer så lätt, att det icke allenast äro alkoholhaltiga drycker, som äro skadliga för folkhälsan och för folkets enskilda och hela landets ekonomi. Ju mera man inskränker användningen även av de mindre alkoholhaltiga dryckerna, desto mera driver man folket till den redan förut mycket stora kaffeförbrukningen, vilken å sin sida kanske också medför stor våda för folkhälsan. Och att kaffeförbrukningen för landets ekonomi är av stor betydelse, då den ärligen kräver av vårt folk flera tiotal miljoner i utgifter till utlandet, ligger i öppen dag.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande m. m.
(Forts.)

Jag står således på den ståndpunkten, att om en strängare nykterhetslagstiftning skall genomföras, det bör vara en hela riket omfattande lagstiftning. Man kan icke heller motivera det lokala vetot, som man nu på sina håll anser vara idealet på nykterhetslagstiftningens område, med en hänvisning till att kommunerna redan nu äga besluta över utskänkning och utminuterung av rusdrycker. Denna kommunernas makt är dem given ur ordningssynpunkt, men det är väl icke meningen, att kommunernas ordningsangelägenheter för framtiden skola avgöras genom allmän folkomröstning. Kravet på det s. k. lokala vetot kan därför icke uppställas ur ordningssynpunkt, utan måste motiveras ur allmän lagstiftningssynpunkt. Men om den rusdryckshantering, som äger rum, är skadlig, så är den naturligtvis skadlig icke endast för den kommun, där den äger rum, utan för hela landet, och jag kommer då tillbaka till det allmänna totalförbudet.

Herr greve och talman, med denna min uppfattning och då jag av det nykterhetsarbete, som äger rum, genom lagstiftning och upplysning förväntar bättre resultat, än en hel del talare här gjort, står jag på den ståndpunkten, att jag anser, att icke någon av de nu föreliggande motionerna bör av riksdagen bifallas. Jag finner ytterligare stöd för denna min åskådning dels av vad herr Hammarström här i dag i sitt första anförande påpekat, att den lag, till vilken han yrkade bifall, vore behäftad med en hel del brister, och i vissa avseenden kunde anses förhastad, dels ock av vad han i sitt senare anförande framhöll, då han skarpt betonade, huru ingreppen i den medborgerliga friheten icke borde göras alltför stora.

Vi hava nu i övrigt här i landet fått från det ena året till det andra vänja oss vid en hel del olikartade bestämmelser på förevarande område, och allmänheten har knappt hunnit komma till rätta med dem. Att nu införa nya inskränkande bestämmelser skulle åstadkomma förvirring och kanske leda till större missbruk, än man nu kan tro. Jag ber således att få instämma i det av herr Antonsson framställda yrkandet om avslag å förevarande paragraf.

Herr Hammarström: Endast några få ord med anledning av anmärkningar, som av åtskilliga talare riktats mot några av mina tidigare uttalanden.

Jag kan såsom ett allmänt omdöme om dessa anmärkningar säga, att de till stor del vila på missuppfattning av vad jag sagt,

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnandem. m. såsom även torde framgå av det stenografiska referatet av förhandlingarna i dag.

(Forts.)

I detta hänseende ber jag särskilt få påpeka huru jag ställt mig till och vad jag avsett med de citat jag gjorde dels från en utländsk författare och dels av åtskilliga uttalanden i svenska riksdagen rörande förhållandet mellan individerna och staten. Med avseende å dessa citat har jag icke uttalat något eget omdöme. Jag har endast framställt dem till belysning av huru utvecklingen gestaltat sig i de olika partiernas nykterhetsprogram under tidernas lopp, och jag har därvid låtit dessa fakta tala för sig själva.

Bevillningsutskottets ärade ordförande fann visserligen, att det icke var någon egentlig skillnad mellan högern och vänstern beträffande konsekvens i utvecklingen på nykterhetsfrågans område. Nå, därom skall man icke tvista, proportioner och dimensioner te sig ju olika för olika personer, i synnerhet på avstånd. Jag tror dock, att vad jag tidigare yttrat i denna sak bär tillräckligt vittnesbörd för och tillräckligt stöder riktigheten av vad jag sagt i denna del.

Utskottets ärade ordförande förmenade vidare, att jag vänt mig mot åtskilliga uttalanden av honom, men detta vilar nog på en missuppfattning. Jag har i dag som alltid med uppmärksamhet åhört vad den ärade talaren haft att andraga. Men det var egentligen endast en sak i hans anförande jag fann anmärkningsvärd samt därför sedermera anmärkningsvis berörde, och det var den påtagliga bristen på sinne för den individuella självbestämmningsrätten, som kom fram i hans uttalande. Jag tillät mig framhålla, huru litet detta harmonierade med en frisinnad åskådning i allmänhet. De övriga uttalanden, mot vilka jag vände mig voro icke av honom — det var ju flera talare från vänstern, som hade ordet, och jag har lyssnat även till dem. Av vad jag yttrade var det särskilt en sak, som tycktes beröra den ärade utskottsordföranden mindre angenämt, nämligen mitt framhållande av att mindre vackra motiv tillagts försvaret för den moderata synpunkten här i kamraren, och han kunde icke finna något fog för detta mitt uttalande. Ja, man kan ju hava olika uppfattning av ordens valör, men för min del tycker jag, att när man hör en sådan tillvitelse som för »krass klasspolitik», den bör kunna karakteriseras så, som jag gjorde.

Herr Ekman från Stockholm ville taga fasta på åtskilligt av vad jag yttrat. Ja, mycket gärna, jag står för vad jag sagt, men förmodligen har även han i någon mån missuppfattat mina yttranden. Eljest skulle han väl exempelvis icke fäst särskilt avseende vid mitt uttalande om att det vore ur flera synpunkter önskligt, att konsumtionen av alkoholhaltiga drycker här i landet något nedbragtes. Jag tror nämligen knappast, att delade meningar råda i den punkten. Det är ju uppenbart att det icke blott ur sedlighets- och nykterhetssynpunkt, utan även ur hygienens och folkhälsans synpunkter samt ur ekonomisk synpunkt och i andra avseenden är mycket eftersträfvansvärt, att en nedgång i

denna konsumtion komme att inträda. Jag tog mig också friheten att i det sammanhanget förklara, att så länge man nöjer sig med att verka för ett sådant mål på övertygelsens och upplysningens väg, det icke finnes något att invända däremot, men att saken måhända ställde sig annorlunda, när man ville tillgripa tvångslagstiftning för att realisera detta önskemål.

Vidare anförde jag såsom skäl, varför jag icke kunnat biträda utskottsmajoritetens hemställan, att det förslag, som majoriteten förordat, är förbudsfärgat i så hög grad, att det i varje fall icke bör kunna accepteras innan den utredning föreligger, som nykterhetskommittén har att förebringa rörande förbudets nödvändighet, möjlighet och lämplighet. Jag vill icke vid denna framskridna timma trötta kammaren med att anföra bevis för mitt påstående, att nykterhetskommitténs nu av utskottet förordade förslag innehåller bestämmelser, som icke gärna kunna höra hemma annorstädes än i en lag, stiftad för att bereda en snar övergång till förbudslagstiftning; men jag är beredd att stå för detta uttalande.

Så kom slutligen den ärade talaren in på en fråga, som här berörts upprepade gånger, den om nykterheten som partifråga, och ville göra gällande, att jag genom mitt yttrande om önskvärdheten av att frågan kunde avföras från de politiska partiprogrammen kommit i strid med vad som uttalats av högerens ledning. Det tillkommer icke mig att yttra mig om huruvida så är förhållandet. Jag skulle endast beklaga om så vore, men jag håller före att det icke kan vara så. Ty varken högerpartierna eller deras ledare i riksdagen lära önska någonting hellre, än att frågan snarast möjligt måtte lösas i enighetens och samförståndets tecken, och att den icke vidare måtte utgöra anledning till strider inom riksdagen eller bland svenska folket.

Jag tror, att jag härmed i huvudsak bemött de viktigaste erinringarna emot vad jag tidigare anført. Den talare, vars anmärkningar jag senast bemött, nämnde visserligen också något om att jag skulle krävt utredning i förbudsfrågan, innan jag ville vara med om att på övertygelsens väg verka för avhållsamhet från alkoholhaltiga drycker. Men det måste bero på missuppfattning, något sådant har jag, såsom ock naturligt är, icke yttrat.

Rop på proposition hördes nu.

Herr Gullberg: Herr talman! Jag skall icke med många ord förlänga denna debatt. Jag har haft tillfälle att flera gånger i kammaren tillkännagiva min åsikt i avseende å det här föreliggande lagförslaget. Det var herr Bobergs anförande, som nu gav mig närmaste anledning att begära ordet. Han undrade, huru länge de svenska nykterhetsvännerna skola kunna vara nöjda med att den ena riksdagen efter den andra låter nykterhetslagstiftningsförslagen falla. Härpå kan svaras: svenska nykterhetsvännerna äro icke nöjda med nämnda förhållande. Därpå ha sedan förra riksdagen länats upprepade bevis. På hösten 1915 hölls den stora förbudskongres-

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande m. m.
(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

sen med ombud från alla landets nykterhetsföreningar och den anslöt sig helt till den mening, som den kungliga nykterhetskommittén framlagt i sitt förslag om lokalt veto och försäljningslag. Under vinterns lopp ha anordnats s. k. förbudsveckor och stora förbudsmöten och nykterhetsmöten landet runt. Jag har varit närvarande bl. a. på ett möte i en av vara städer, där stadens största kyrka var fylld av deltagare, och dessa anslöto sig helt och hållet till det förslag, som är framlagt här i dag. Jag kan icke tänka mig, att det på ett mera kraftigt sätt kan givas uttryck åt nykterhetsvännernas missnöje med att frågan oupphörligt faller här i riksdagen. Så ha vi nu senast haft den stora riksdeputationen med halftannat tusental ombud från landets olika delar och den ville på sitt sätt giva tillkänna för Sveriges riksdag, vad nykterhetsvännerna önska i avseende å denna frågas lösning. Med anledning härav tror jag, att man praktiskt taget kan säga, att allt Sveriges nykterhetsfolk står enigt om kravet på såväl lokalt veto som om en försäljningslagstiftning i enlighet med nykterhetskommitténs förslag. Vi ha nu visserligen under debatten hört att herrar Boberg och von Mentzer tro, att det lokala vetot skulle medföra ökat superi, särskilt på landsbygden. Men det är dock att märka, att ingen av dem, som önska superiets fortvaro någonsin har hört ansluta sig till kravet på lokalt veto. Nej, det akta de sig nog för. Jag är viss om att alla farhågor att det lokala vetot skulle verka i den riktningen, att superiet skulle tilltaga, äro alldeles ogrundade.

Jag yrkar därför, herr talmann bifall till bevillningsutskottets framställning.

Herr Trygger: Jag skall be att få säga endast några ord samt angiva min ståndpunkt i frågan. Men innan jag gör det och går in på själva saken, torde jag få upptaga till bemötande ett par uttalanden av några ärade ledamöter i kammaren.

En talare gjorde gällande, att det nationella partiet i denna kammare skulle hava gjort en viss ståndpunkt i nykterhetsfrågan till partifråga, och synes ha funnit ett stöd därför uti ett uttalande, som jag skulle hava haft till den deputation, som här uppvaktat de olika förtroenderåden. Jag får meddela honom, att detta är ett fullständigt misstag. Denna fråga är icke inom vårt parti någon partifråga, ehuru visserligen den övervägande majoriteten inom partiet, på sätt framgår av omröstningarna, har en viss uppfattning, som den står för. Någon partifråga har den aldrig varit hos oss, och så vitt jag har något inflytande, skall den ej heller bli det för framtiden.

Sedan var det ett uttalande av en talare, vilket tarvar ett alldeles bestämt svar, nämligen ett yttrande av herr Oscar Olsson. Han anförde åtskilligt, bland annat en hel del personliga anmärkningar emot mig, vilka jag dock icke vill upptaga tiden med att här bemöta, huru lätt det än vore. Han sade — och det förklarar den ton han hade i sitt anförande — att svenska folket nu har den uppfattningen, att nykterhetsfrågan bör lösas i en viss rikt-

ning och att det icke kan låta kommendera sig av den lilla klick av folket, som har majoritet inom denna kammare. Sådant var hans yttrande åtminstone till sin innebörd, ordalagen hann jag icke anteckna. På detta vill jag svara honom, att svenska folket icke har någon rätt att omedelbart avgöra varken denna eller någon annan lagstiftningsfråga, utan att det är genom sin representation, som folket har avgörande rätt. Så länge denna kammare existerar i kraft av grundlagen, så länge är den också fullt berättigad att fatta sina beslut i enlighet med sin övertygelse, och har sålunda majoriteten i denna kammare en viss uppfattning i nykterhetsfrågan, är det både dess rätt och dess plikt att oberoende av de strömningar, som för tillfället kunna göra sig gällande ute hos folket, följa denna sin uppfattning.

Vad därefter själva saken angår, har ju denna kammare två gånger bifallit ett förslag till nykterhetslagstiftning, som otvivelaktigt går längre än vad stora kretsar inom vårt land anse riktigt. Deras betänkligheter, som fått ett uttryck i de avslagsyrkanden reservanter framställt, kan man visserligen icke helt och hållet underkänna, men enligt min åsikt äro dessa betänkligheter icke av den betydelse, att de skulle berättiga denna kammars majoritet att uppgiva den ståndpunkt kammaren förut intagit. Jag är för min del övertygad om att det förslag vi förut bifallit är av den art, att det bör anses utgöra en tillfredsställande lösning av denna fråga. Däremot kan jag icke vara med om utskottets förslag, dels därför att detta förslag i vissa punkter enligt min mening går längre, än vad som är erforderligt för vinnande av det eftersträfvade målet, dels och därför att det, utan att gagna nykterheten, hotar att kränka andra berättigade intressen, och därmed också är ägnat att framkalla en reaktion mot nykterhetssträvandena, vilken i framtiden kan bli ganska farlig för nykterheten.

Vad det lokala vetot angår skall jag icke nu upprepa de skäl jag förut gjort gällande mot detsamma. Jag har fortfarande trots vad som här är sagt den åsikten, att det i själva verket är av mera en politisk än en nykterhetsfråga. Men även om man ser bort därifrån, har jag svårt att dela den uppfattningen, att det sätt att fatta beslut i avseende å utminuterung och utskänkning av alkoholhaltiga drycker, vilket det lokala vetot innebär, verkligen skulle vara det bästa sättet för ett dylikt besluts fattande. Jag kan icke finna något skäl, varför denna folkomröstning skulle bättre kunna avväga skälen för och emot med avseende å frågan huruvida inom en viss kommun borde råda förbud eller icke förbud, och jag kan icke dela herr Ekmans i Stockholm uppfattning, att berättigade frihets- och andra krav alltid bäst tillgodoses, ifall man later majoriteten ha avgöranderätten. Ty om ett dylikt tillgodosende äger rum eller icke, beror ej på huruvida den som äger avgöranderätten, har majoritet eller icke, utan det beror på huruvida han kan se saken objektivt eller icke. Jag befarar att den föreslagna folkomröstningen icke skulle kunna se saken objektivt, åtmin-

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande m.m.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels-
ordnande m. m.

(Forts.)

stone skulle se den mindre objektivt än den omröstning, som enligt reservanternas förslag blir den avgörande.

Jag ber att på dessa skäl få yrka bifall till herrar Nilssons i Bonarp och von Hofstens reservation.

Herr Kvarnzelius: Jag skall försöka fatta mig kort. Jag vill till en början säga några ord med anledning av vad som anmärkts av herr von Mentzer. Talaren gjorde, om jag fattade honom rätt, en anmärkning emot nykterhetskommittén, att den icke skulle tillbörligen ha beaktat riksdagens skrivelse angående införande av kommunalt veto. Det är fullkomligt orätt av herr von Mentzer att i det hänseendet förevisa kommittén något, ty vi ha så fullständigt beaktat innehållet i riksdagens skrivelse, att det enligt kommitténs förslag icke finnes någon enda försäljningsrättighet, som kan inrättas inom en kommun, utan att kommunen givit sitt tillstånd därtill genom beslut fattat på kommunalstämma eller i stadsfullmäktige. Men därjämte hava vi tillagt ett kapitel em lokalt veto. Det kommunala vetot blir med kommitténs förslag fullständigt genomfört. Men om jag fattade herr von Mentzer rätt i fortsättningen av hans anförande, då han var inne på spørsmålet om vi skulle komma att lösa frågan vid denna riksdag, så var han i färd med att uppgiva icke blott det lokala vetot, utan även det kommunala för att få försäljningsreformen i övrigt fullt genomförd. Men jag förmodar att detta berodde på någon missägning å talarens sida, och att han åsyftade endast det kommunala veto, som herrar Ekman i Jönköping och Jonsson i Hökhult motionerat om och han sålunda i övrigt ville bibehålla kommitténs förslag.

Här har i dag förts en mer än vanligt långvarig debatt denna fråga, och det anser jag vara ett av de allra säkraste tecknen till att denna fråga nu nalkas sin lösning. Jag tror icke det skall kunna uppvisas i första kammarens historia, att en nykterhetsdiskussion kunnat föras med sådant allvar och sådant intresse under så lång tid, som den förts i dag; och varom är väl detta ett vittnesbörd, om icke därom, att denna fråga börjar bliva av den allvarliga innebörd jämväl för denna kammare, att det icke längre går att avfärda den på samma sätt, som den under många föregående riksdagar avfärdats? Det är sant, att vi förut fått oss förelagda endast förslag om partiella reformer, men själva det sätt, varpå detta förslag i dag behandlats, skiljer sig så himmelsvitt från det sätt, varpå frågan behandlats här förut, att var och en, som nitälskar för en god lösning av denna fråga, bör kunna göra sig säkra förhoppningar om att det icke skall dröja alltför länge, innan frågan blivit löst och fått en god lösning, även om den icke erhåller det vid innevarande riksdag. I det hänseendet skiljer jag mig fullständigt från den åskådning, för vilken herr Ekman från Jönköping gjorde sig till tolk, då han sade, att ju längre vi avlägsna oss från 1909 års förbudsomröstning, desto svårare blir det att få frågan löst. Jag vågar tvärtom påstå, att ju längre

tiden skrider fram, ju säkrare garantier ha vi, att när frågan får sin lösning, den också får det på ett gott och tillfredsställande sätt.

Det är alltså enligt min uppfattning icke skäl att vid detta tillfälle biträda en lösning, om vilken man icke är övertygad, att den är tillfredsställande, och det förslag att lösa frågan, som här förordats senast av ledaren för majoritetspartiet i denna kammare, anser jag icke vara gott och jag kan därför icke biträda detsamma. Den kritik, som i det hänseendet förut levererats, särskilt av herr Petré, mot herr von Hofstens förslag, är enligt min mening tillräcklig, för att var och en, som verkligen vill åstadkomma ett bättre nykterhetstillstånd i vårt land medelst en reform av de nuvarande förhållandena, måste ställa sig avvisande till det förslaget. Det hjälper icke, huru mycket det än pläderas, för huru ofarligt det alkoholsvaga ölet är. Jag har sett verkningarna av detta i industrisambällen, där lönnkrögeri florerat, även då ölet gått under etiketten iskällardricka, som väl kan jämföras med pilsnerdricka. Bryggerierna ha ju möjligheter att giva åt drycken en högre alkoholhalt, och det är väl troligt, att det iskällardricka, som vid dessa tillfällen sålts, haft en högre alkoholhalt än iskällardricka i allmänhet. Men så mycket ordningar, som denna lönnkrögerirörelse åstadkom inom de åsyftade samhällena, det vill jag verkligen hoppas, att landets kommuner skola bliva befriade från i framtiden. Det skulle de dock icke bliva, därest herr von Hofstens förslag i denna del bleve upphöjt till lag.

Här har i dagarna av Sveriges nykterhetsfolk gjorts ytterligare en kraftig opinionsyttring till alla de föregående för att i sin mån söka påverka den lagstiftande församlingen, och dessa, i regel fattiga människor, ha för det ändamålet underkastat sig nya uppoffringar. Har väl detta skett för vinnande av egna fördelar? Ingalunda, nykterhetsvännerna hava gjort det av nitälskan och intresse för den sak, varför de arbetat, ett intresse liknande det, som hundratusenden och åter hundratusenden svenska män och kvinnor ådagalagt, när de oförtrutet ute i landet sökt i allt vidare och vidare kretsar dana opinionen för folknykterhetens höjande. Det är det upplysningsarbete, som Hans Majestät Konungen uppmanade deputationen att fortfarande bedriva. Det upplysningsarbetet har bedrivits i trettio å fyrtio års tid här i landet, och det bedrivs den dag som i dag är, med samma entusiasm och samma hänförelse som under föregående tid. Det har varit en tillbakagång efter 1909 inom nykterhetsorganisationernas leder, men efter vad jag inhämtat av uppgifter från olika organisationer börjar deras medlemsantal nu att svälla ut, och det är alltså ingalunda lönt, att motståndarna till en genomgripande nykterhetslagstiftning längre söka invagga sig i den förhoppningen, att denna rörelse, som det nu gäller att på lagstiftningsväg tillgodose, skulle så småningom avtaga. Den har för djupa rötter i den svenska folksjelen, för att vi i det hänseendet behöva misströsta, även om vi vid detta tillfälle icke finna tillräcklig resonans för vårt krav, sådant vi vilja ha det genomfört.

Aug. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande m. m.
(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

Alla de olägenheter, vilka herr Östberg uppmålade såsom en följd av ett bifall till förslaget om införande av lokalt veto, återfinnas enligt nu gällande lagstiftning och skulle komma att återfinnas även vid ett bifall till herr von Hofstens förslag. Den ena kommunen kommer att vara torrlagd, och den andra kommunen kommer att vara våt, oavsett om det ena eller andra förslaget går igenom. Men min övertygelse är, att ett bifall till utskottets förslag, sådant det här föreligger, kommer att medföra, att ett större antal kommuner komma att bli torrlagda än vad för närvarande är fallet. Och jag fruktar ingalunda, att resultatet av ett bifall skulle, såsom herr von Mentzer tycktes förutsätta, bli, att en mängd kommuner, som nu icke ha försäljning av rusdrycker, skulle införa sådan försäljning. Ty herr von Mentzer förbissåg, att samma regulativ i det hänseendet, som nu finnes i form av en vägran från myndigheternas sida, skulle komma att finnas även efter det lokala vetots införande; även om en kommun beslutit, att försäljning skall medgivas, kan således Kungl. Maj:ts befallningshavande det oaktat vägra att upplåta någon försäljningsrättighet.

Och när herr Trygger talat om att dessa myndiga män och kvinnor icke ha tillräckliga förutsättningar för att kunna rätt bedöma, huruvida rusdrycker skola få försälas inom en kommun eller icke, vill jag med anledning därav säga, att samma invändning kan göras redan med tanke på de nuvarande myndigheternas prövning av denna fråga. I alla de fall, då vederbörande myndigheter ha rätt att i strid mot en kommuns vilja bestämma om sådana rättigheters upplåtande, kan det bero på en sinkadus, huruvida inom en kommun rättigheter upplåtas eller icke; om landssekreteraren handlägger ärendet, kan det bli bifall, medan det kanske hade blivit avslag, därest landshövdingen själv behandlat ärendet. Detta om något är väl ett system, som måste vara allt annat än tillfredsställande. Och i det hänseendet kan jag icke finna, att vi skulle få ett sämre sakernas tillstånd genom införandet av det lokala vetot. Härtill kommer, att det väl knappast finnes någon annan fråga, som folket i allmänhet har så stora förutsättningar att rätt bedöma, som just frågan, huruvida upplåtelse av försäljning av rusdrycker skall medgivas eller icke. Detta är ju en fråga av den enkla beskaffenhet, att en kvinna eller en man bör kunna ha lika stora förutsättningar att bedöma den antingen de nu skatta för 10,000 kronor eller för 1,000 kronor. Ja, jag vågar gå så långt, att jag påstår, att den fattigare delen av befolkningen har större förutsättningar än den förmögnare delen av befolkningen att sakligt bedöma verkningarna av ett beslut på detta område.

Nu är det ju emellertid så, att sedan ledaren för majoritetspartiet inom denna kammare förklarat, hur långt han vill gå i denna sak, och då man väl har anledning antaga, att andra kammaren icke kommer att frånträda den ståndpunkt, den intog vid sistlidet års riksdag, finnas alla skäl att vänta, att frågan skall falla även vid denna riksdag. Visserligen sade herr Trygger — och det tar

jag med stor tacksamhet fasta på — att denna fråga icke är någon partifråga för det parti han tillhör. Däri ser jag en anledning att hoppas, att om frågan icke löses nu, den dock skall kunna lösas, därest det i fortsättningen får så förbliva, att den icke göres till en partifråga. Jag vågar nämligen hoppas på, att det skall gå snabbare att föra en eller annan av kammarens övriga ledamöter på den moderata sidan över till vår ståndpunkt och våra åsikter, än det är oss möjligt att föra över herr Trygger. Men min erfarenhet från den tid, varunder jag tillhört denna kammare, har lärt mig tillräckligt, för att jag skall veta, att när herr Trygger säger, hur han önskar en frågas lösning, han har så god disciplin på sina partikamrater, att de icke svika honom i det avgörande ögonblicket, även om frågan icke gjorts till en partifråga. Därför hoppas jag icke så mycket på att vi skola kunna genom en debatt här övertyga det antal, som erfordras för att här i dag skulle fattas ett beslut i enlighet med våra önskningsar, men däremot hoppas jag, att det upplysningsarbete som under ett trettiotal år utförts, vari även jag fått deltaga och som jag hoppas att även i fortsättningen få vara med om att utföra, så småningom skall göra klart för landets valmän, att om de nykterhetsvänliga bland dem verkliga vilja ha en lösning av denna fråga, de måste upphöra att vid val-tillfällena offra åt de gudar, åt vilka de hittills offrat, och i stället söka nya gudar att offra åt. Och jag misströstar icke om att de en vacker dag skola taga sitt parti och se sig om och söka andra representanter, som bättre än den nuvarande första kammaren stå i överensstämmelse med deras uppfattning i denna fråga. Häri ligger intet hot, såsom det svarades förra gangen jag yttrade detta, utan det är min förhoppning och min förvissning, att så sant som upplysningsarbete för rätt och sanning alltid till slut avgår med segern, det kommer att föra till seger även i denna fråga. Och det är i denna förvissning, jag yrkar bifall till utskottets förslag i denna del.

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m.m.
(Forts.)

Ropen på proposition förnyades.

Herr Olsson, Oscar: Endast ett par ord! Herr Trygger ansåg sig ha anledning att giva mig den upplysningen, att även om bland Sveriges folk finnes en aldrig så stor majoritet för en frågas lösning i en viss riktning, svenska folket dock inte har någon som helst rätt att avgöra den frågan. Den upplysningen var nu egentligen onödig; ty lika litet som herr Trygger torde anse att bondetaget hade någon rätt att avgöra försvarsfrågan, lika litet anser jag, att nykterhetsdeputationen hade rätt att avgöra nykterhetsfrågan. Men vad jag framhöll var, att svenska folket dock har rätt att ha en mening och även att på de vägar, som för svenska folkets majoritet äro möjliga, framlägga denna sin mening. När vidare majoriteten bland det svenska folket för nu förevarande frågas lösning i en viss riktning är så pass stor, som den i detta fall är, anser jag, att det inte bör vara under

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandelns
ordnande m. m.
(Forts.)

första kammarens värdighet att taga hänsyn till denna överväldigande folkopinion, detta i synnerhet som det icke strider mot vad herr Trygger anförde, nämligen att kammaren skall lösa frågan oberoende av tillfälliga strömningar. Det är nog herr Trygger väl bekant, att det här inte är fråga om *tillfälliga* strömningar, utan att det här gäller strömningar, som under decennier vuxit sig allt starkare.

Den ton, som jag använde och som skulle varit olämplig, kan jag verkligen inte be om ursäkt för, ty den var ett uttryck för den indignation jag känner däröver, att en jämförelsevis liten klick av det svenska folket, vilken har det bra på alla sätt, skall hindra den stora massan av fattiga människor här i landet att skydda sig mot det, för dessa fattiga samhällsklasser största sociala elände, som finnes. För denna indignation är jag icke ett enstaka uttryck; mycket, mycket mer än hälften av det svenska folket hyser denna indignation lika starkt som jag.

Så långt som herr von Mentzer vill jag dock inte gå med avseende på de ekonomiska intressen, som försvara rusdryckshanteringen gent emot den stora massan av det svenska folket, att jag tror, att dessa intressen, ens i små kommuner, skulle vare sig vilja eller vara i stånd till att så att säga köpa inflytande för det lokala vetots användande till rusdryckstrafikens frigörelse. Detta tror jag så mycket mindre, som det vid personlighetsprincipens tillämpning icke kan falla mig in att tro, att de människor, som hava — för att använda herr von Mentzers uttryck — den mindre förvärvsdugligheten, skulle vara lättare att ekonomiskt påverka än andra. Denna anmärkning mot det lokala vetot från en varm nykterhetsvåns sida tror jag således är alltför orättvis mot rusdryckskapitalets intressenter.

Vad slutligen angår herrar Bobergs och von Mentzers tveksamhet med avseende å det lokala vetots effekt i nykterhetsavseende, gävos ju inga skäl för de framförda farhågorna, utom av herr von Mentzer, som påvisade, att rusdrycksförbrukningen i Norge stigit trots det lokala vetot. Men herr von Mentzer lär väl inte vilja påstå, att rusdrycksförbrukningen stigit i de kommuner, där det lokala vetot införts? Logiken blir således: därför att rusdrycksförbrukningen i Norge stigit i de kommuner, som inte ha lokalt veto, har det lokala vetot ingen nykterhetseffekt. Den logiken får nu gälla för vad den kan; jag kan inte på något sätt ansluta mig till den. Jag ber således, herr talman, att få vidhålla mitt förut gjorda yrkande.

Herr Ericsson, Ollas: Herr greve och talman! Mina herrar! I avsikt att visa, att herr Kvarnzelius åtminstone i ett avseende icke hade rätt, ber jag få yrka bifall till den föredragna paragrafen. Jag syftar då naturligtvis på den insinuation han framförde att då partimedlemmarna i det nationella partiet hört herr Tryggers mening i frågan, de samtliga skulle följa hans yr-

kande. Med mitt nyss gjorda tillkännagivande tror jag mig dock ha visat, att herr Kvarnzelius i det fallet tagit fel.

Jag har emellertid begärt ordet egentligen med anledning av ett uttalande, som tidigare fälldes av herr Östberg. Han undrade nämligen, om man icke här målat tillståndet hos det svenska folket för svart. Jag skulle vilja be honom, att han följde ärkebiskopens uppmaning från i söndags och ginge ut och tittade på, hur det ser ut i drinkarhemmen. Jag är viss om, att därest han så gjorde, han skulle få en helt annan uppfattning än den han nu har. Jag tror nämligen att meningsskiljaktigheterna i denna fråga bero huvudsakligen därpå, att icke alla gjort sig det omaket att taga reda på huru det i verkligheten förhåller sig i drinkarhemmen.

Herr Östberg pekade på en annan sak, kaffemissbruket, och omnämnde, dels i ekonomiskt avseende hur många tiotal miljoner kronor förstördes på detta njutningsmedel, dels ock att till följd härav det svenska folkets hälsa undergrävdes. Men här, på rusdrycksområdet, är det väl hundratals miljoner kronor som offras. Tror icke herr Östberg, att detta har någon inverkan? När han har en så stark tro på kaffets fördärvbringande inflytande, borde han väl vid en jämförelse mellan siffrorna för kaffeförbrukningen och siffrorna för spritförbrukningen även på den vägen komma fram till en annan uppfattning än den, åt vilken han gav uttryck. Jag skall till sist tillåta mig uppdra en liten parallell.

Då jag gick i skolan, åtnjöt jag förmånen av att hava en lärare, som blev i sitt rätta esse, då han talade om vår frihetskamp då det gällde att lösgöra vårt folk från det tyranni, som härskade under en viss dansk konungs regemente. När han då ville klargöra det stora tyranni, varunder vårt folk på den tiden suckade, drog han fram det kända exemplet, att fogdarna spände havande kvinnor för höllassen. Detta skulle, som sagt, utmärka höjden av det tyranni, som då florerade. Ja, jag är säker på att om herr Östberg följde ärkebiskopens råd, han snart skulle finna liknande tyranni även i våra dagar, han skulle icke behöva gå långt för att finna sådana kvinnor litet varstans under hugg och slag spännas för det ekonomiska hushållslasset och tvingas sörja för hela familjens uppehälle; och icke nog därmed, utan under sin strävan och sitt arbete för att uppehålla familjen får hustrun därjämte se, huru familjefadern under rusets inflytande förstör hennes små genom det tyranni, som han i denna sinnesstämning gör sig skyldig till. Vill man verkligen gå till botten i denna fråga, skall man snart finna att denna fråga i själva verket är av en så allvarlig beskaffenhet, att det sannerligen förvånar mig, att man kan uppträda på det sätt som nu skett, och säga, att det i detta avseende icke är någon fara med det svenska folket.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Endast för att förebygga ett missförstånd har jag begärt ordet. I mitt förra anförande syftade jag nämligen icke på det uttalande, som herr Trygger gjorde

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

till nykterhetsdeputationen, utan på det yttrande, som herr Trygger fällde vid sina föredrag i Skövde och Örebro, där han förklarade, att högern icke kunde lämna sin medverkan till ett genomförande av nykterhetskommitténs förslag, i vad det avsåge det lokala vetot. Jag förstår inte riktigt — men det är ju herr Tryggers egen sak att klargöra — hur han kan förena detta uttalande med den uppgiften, att högerpartiet icke tagit position till frågan.

Slutligen vill jag säga, att herr Tryggers huvudskäl, när han i slutet av sitt anförande bedömde själva sakfrågan, var det, att de, som enligt nykterhetskommitténs förslag skulle ha att avgöra frågan om rusdrycksförsäljning i en kommun, icke skulle kunna på samma sätt objektivt bedöma detta spörsmål, som de bestämmande enligt det förslag, vartill han anslöte sig. Ja, skillnaden mellan de båda förslagen är ju, att enligt det sistnämnda förslaget de kommunalt röstberättigade komma att få avgöra frågan, under det att enligt nykterhetskommitténs förslag beslutanderätten utsträcks också till ett antal icke kommunalt röstberättigade. Huru de förra skulle kunna vid frågans bedömande och avgörande stå i en helt annan ställning med avseende på objektiviteten, än de senare är för mig omöjligt att fatta.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Trygger: Herr greve och talman! Jag ber att först få svara på den siste ärade talarens rättelse därhän, att hans anmärkning mot mig skulle avse det yttrande, som jag hade i ett föredrag för någon tid sedan. Jag vill då säga, att om man läser det föredraget i dess sammanhang, man skall finna, att jag icke heller där på något sätt uttalat, att nykterhetsfrågan skulle vara någon partifråga. Jag talade om att man angripit högern för dess nykterhetsfientlighet, och jag sade, att detta icke var rätt, och att vi ha gjort mycket för nykterhetens befrämjande — varom här talats förut flera gånger i dag — men att vi icke kunde vara med om att införa bland annat lokalt veto. Att jag vid nämnda tillfälle icke talade om att det fanns några enstaka högermän, som hade en annan mening, är ganska naturligt.

Det var emellertid företrädesvis ett uttalande av herr Kvarnzelius, som gjorde, att jag måste begära ordet en gång till. Han upprepade ett yttrande, som han fällt vid ett tidigare tillfälle. Han hotade visserligen icke oss högermän med att vi skulle bli uteslutna ur kammaren, men han uttalade en förhoppning och en vädjan till högermännen i landet, att de icke skulle till denna kammare återvälja personer, som hade vår uppfattning i nykterhetsfrågan, utan att de skulle i stället — jag förmodar, att meningen var sådan — välja vänstermän eller kanske socialdemokrater. För min del kan jag icke låta bli att uttala en annan förhoppning, nämligen att de moderata i landet, även om de skulle ha en alldeles bestämd uppfattning om att t. ex. ett förslag, som utskottet nu framlagt, skulle vara bättre än det, som majoriteten inom denna kammare omfattar, likväl icke därför skola ersätta oss

med liberaler eller socialdemokrater. Ty när det är fråga om att vara riksdagsman, gäller det väl att kunna på ett lämpligt sätt handlägga icke blott en fråga utan många frågor i allmänhet; och nykterhetsfrågan är visserligen en synnerligen viktig fråga, men det finnes andra, som äro ännu viktigare, och åtskilliga som äro lika viktiga. Jag tror således, att herr Kvarnzeliuss' förhoppning kommer på skam. Jag litar på de moderata i landet, att även om åtskilliga av dem i nykterhetsfrågan ha en annan uppfattning än majoriteten här i kammaren, de dock icke av det skälet komma att ersätta oss med andra, framför allt icke med liberaler eller socialdemokrater.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande m. m.
(Forts.)

Herr Östberg, Johan: Med anledning av herr Ollas Ericssons senaste anförande ber jag att få framhålla, att jag, såsom kammaren hörde, naturligtvis icke bestred, att olyckor orsakas av förtäringen av alkoholdrycker — det vore alldeles för naivt att införa det dagliga vittnesbördet bestrida detta. Men jag framhöll, att man generaliserat för mycket och kanske målat för mycket i svart och att man tack vare det allmännas ingripande och det statsunderstödda nykterhetsarbetet gått mycket framåt på de senare åren. Jag begärde nu endast ordet för att säga: tror herr Ollas Ericsson eller någon i kammaren, att, om man i dag antar det av honom föraktade förslaget, icke sådana exempel som de av honom anförda allt fortfarande komma att finnas?

Herr Kvarnzeliuss: Jag vill endast säga herr Trygger, att jag icke sträckte min förhoppning längre än till att det måtte komma andra och i fråga om sin ställning till den nu föreliggande frågan bättre högermän i kammaren i stället för de nuvarande. Naturligtvis skulle det glädja mig mera, om det bleve liberaler, men endast det blir högermän sådana, att denna fråga kan komma till en lycklig lösning, skall jag vara mycket nöjd.

Herr Petrén: Herr talman! Innan debatten slutar, kan jag icke underlåta att ägna några ord åt herr Hedenlunds anförande. Herr Hedenlund anförde som skäl för att icke biträda utskottets förslag, att det dock var betydelsefulla beslut, som föregående riksdag fattat uti nykterhetsfrågan, då landet blivit uppdelat i kontrollområden och en stor makt blivit lagd i kontrollstyrelsens hand såsom övervakande myndighet på detta område. Häri kan jag instämma, då även jag anser nämnda beslut vara av mycket stor betydelse. Därmed har nämligen den för en försäljningsreform på området riktiga principen blivit genomförd. Med beslutet i fråga är emellertid endast *grunden* till en rationell försäljningsreform lagd, i det att individuell kontroll är införd allenast i fråga om spritdrycker. Av skäl, som jag närmare utvecklade i mitt förra anförande och vilka jag icke skall trötta kammaren med att här återupprepa, kräver emellertid en verkligt rationell försäljningsreform individuell kontroll även i fråga om vin och öl,

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

något som beaktats i utskottets förslag, men icke i den von Hofstenska motionen, till förmån för vilken herr Hedenlund talade. Överhuvud taget innehåller den von Hofstenska motionen i fråga om vin- och ölförsäljningen intet av vikt utöver de föreskrifter, som Kungl. Maj:t redan på administrativ väg utfärdat, föreskrifter, som visserligen för närvarande hava provisorisk karaktär, men som man kanske — efter det anförande i frågan herr finansministern nyligen haft här i kammaren — väl har anledning hoppas skola bliva permanenta. Något egentligt steg framåt kan jag alltså icke finna i det von Hofstenska förslaget. Som jag i mitt förra anförande framhöll, innebär det emellertid i ett hänseende ett bestämt steg bakåt, därutinnan nämligen att drycker med ända upp till 3,6 % alkoholgräns fritt få försäljas. Herr Hedenlund argumenterade till försvar här för på följande sätt. Nykterhetsvännerna anse ju drycker med $2\frac{1}{4}$ % alkohol oskadliga; men då cirka $1\frac{1}{4}$ % större alkoholstyrka väl ej kunde betyda så mycket, kunde man väl vid sådant förhållande icke heller anse drycker med cirka $3\frac{1}{2}$ % alkoholstyrka skadliga. En sådan bevisföring synes mig emellertid alldeles omöjlig. Ty då kunna andra, som mena det vanliga ölet vara oskadligt, lika väl grunda detta på herr Hedenlunds uppfattning, att drycker med 3,6 % alkoholstyrka äro oskadliga, då ju ölet, i varje fall pilsnerölet, icke innehåller mer än cirka $1\frac{1}{4}$ % större alkoholstyrka än sistnämnda drycker. Med en dylik bevisföring som herr Hedenlunds kan man alltså bevisa ungefär vad som helst.

Såvitt jag kan finna, kan den, som vill taga ett steg framåt men icke något steg tillbaka, omöjligt skänka sin röst till det von Hofstenska förslaget, och därför ber jag, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Trygger: Herr Kvarnzelius har förtydligat sin uttalande förhoppning därhän, att han skulle nöja sig med att bättre högermän ersatte de nuvarande högermedlemmarne av denna kammare. Sådan jag först fattade hans önskan, måste jag ställa mig i opposition mot densamma, men nu kan jag med nöje instämma med honom i hans förhoppning, att vi måtte ersättas med bättre högermän.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande föreliggande paragraf i utskottets förslag förekommit följande yrkanden: 1:o att densamma skulle godkännas; 2:o att paragrafen skulle avslås; och 3:o av herr *Ekman, Karl Johan*, att kammaren, med avslag å utskottets förslag i förevarande del, måtte godkänna motsvarande bestämmelse i det förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker, som avgivits i hans motion i ämnet.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på avslag vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontrapropo-
sition därvid antagits paragrafens godkännande enligt utskottets för-
slag, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstnings-
proposition:

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels-
ordnande m. m.
(Forts.)

Den, som avslår 29 § i bevillningsutskottets i punkten 1 av be-
tänkande nr 10 framställda förslag till förordning angående försälj-
ning av rusdrycker, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, godkännes ifrågavarande paragraf.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava
utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 52.

*Övriga delar av IV kap. i utskottets föreliggande författnings-
förslag.*

Herr Hammarström: Efter den utgång voteringen nyss fått
tillåter jag mig att yrka avslag på de återstående paragraferna i
detta kapitel.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att
beträffande förevarande del av utskottets författningsförslag endast
yrkats avslag.

Härefter gjordes propositioner, först på godkännande av utskot-
tets förslag i nu ifrågavarande del samt vidare på avslag därå; och
förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

1 §.

Nu föredragna paragraf hade följande lydelse:

I denna förordning förstås

med spritdrycker: brännvin och andra alkoholhaltiga drycker,
som hålla mer än 22 volymprocent alkohol, ävensom sprit och abso-
lut alkohol;

med vin: alla alkoholhaltiga drycker, vilka ej äro tillagade av
malt och som hålla mer än $2\frac{1}{4}$, men ej mer än 22 volymprocent
alkohol; och

med öl: alla alkoholhaltiga maldrycker, med undantag av så-
dana, som enligt kungl. förordningen angående tillverkning och be-
skattning av maldrycker äro att hänföra till svagdricka.

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

Spritdrycker, vin och öl kallas med en gemensam benämning
rusdrycker.

(Forts.)

Herr Hammarström: I överensstämmelse med den uppfattning, jag tidigare i dag uttalat, tillåter jag mig att yrka bifall till paragrafen såsom den lyder enligt herr von Hofstens m. fl. motion.

Herr Karlsson. K. G.: Jag skall i korthet be att få yrka bifall till utskottets förslag i den förevarande punkten.

Herr Antonsson: Herr talman! I anslutning till min reservation anholder jag att få yrka rent avslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende å föreliggande paragraf yrkats: 1:o) att utskottets förslag skulle godkännas; 2:o) att samma förslag skulle avslås; och 3:o) av herr *Hammarström* att kammaren skulle godkänna 1 § av det förslag, som innehölles i bil. A till herr von Hofstens m. fl. motion nr 166 i andra kammaren.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr Hammarströms yrkande vara med övervägande ja besvarad.

I enlighet med förut fattat beslut beträffande sättet för fördragningen av föreliggande betänkande företogs nu återstående del av det författningsförslag, som intagits i bilagan A till herr von Hofstens m. fl. förenämnda motion, ävensom därmed sammanhängande, i bilagorna B—E vid samma motion införda författningsförslag.

Herr Hammarström: Herr talman! Jag tillåter mig yrka, att kammaren med avslag på utskottets författningsförslag ville antaga de i herr von Hofstens m. fl. motion innefattade lagförslag i de delar, där beslut icke redan är fattat.

Efter härmed slutad överläggning antogs vad som härutinnan föreslagits i nämnda motion.

Utskottets hemställan i punkten 1.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten 2.

Herr Hammarström: Då utskottets hemställan i denna punkt skiljer sig från motsvarande hemställan i herr von Hofstens m. fl. motion med avseende på vissa tidsbestämmelser, tillåter jag mig yrka, att kammaren ville med avslag på utskottets hemställan i denna punkt bifalla motsvarande del av den i herr von Hofstens m. fl. motion gjorda hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter på gjord proposition kammaren med avslag å utskottets hemställan biföll motsvarande del av herr von Hofstens m. fl. omförmälda motion.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren att till aftonsammanträdet uppskjuta behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan.

Herr statsrådet *Mörcke* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 79, angående tillstånd för vissa beställningshavare å staten för artilleriets fabriker och tygstater att för rätt att åtnjuta ålders-tillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.

Denna proposition föredrogs och hänvisades till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts vid sammanträdet början avlämnade nådiga proposition nr 88, angående anslag till en Sveriges utsädesförenings filial i mellersta Norrland.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till delar av riksdagsbeslutet:

nr 1, ingressen;

nr 2, slutmeningen;

nr 3, angående val av särskilda deputerade jämlikt 54 § regeringsformen och 50 § riksdagsordningen;

nr 4, rörande lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

nr 5, angående förändrad lydelse av instruktionen för riksdagens revisorer vid riksbankens avdelningskontor i orterna;

nr 6, angående lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor;

nr 7, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken;

nr 8, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 9, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;

nr 10, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;

nr 11, angående förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av svenskt fartyg eller andel däri samt mot tidsbefraktning av fartyg;

nr 12, angående sättet för likviderande av förfallen skuld å statslån till Östra centralbanans järnvägsaktiebolag;

nr 13, angående lag, innefattande ändring i gällande stadganden om nattvardsgång;

nr 14, angående lag om ändrad lydelse av 3 mom. i förordningen den 30 maj 1759 om biskops- och superintendentsval;

nr 15, angående lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 10 juli 1899 om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada. som förorsakats av ämbets- eller tjänsteman;

nr 16, angående lag om ändrad lydelse av 15 kap. 3 § rättegångsbalken;

nr 17, angående lag om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående frälsemän;

nr 18, angående lag om nyttjanderätt till gravplats m. m.; samt
nr 19, rörande lag angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff.

Kammaren åtskildes kl. 5,19 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.